

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНИ И ИНФОРМАЦИОННИ НАУКИ,
КНИГОЗНАНИЕ И ЛИТЕРАТУРНА ИСТОРИЯ

БИБЛИОТЕКА

ISSN 0861-847X (Print) • ISSN 2738-845X (Online)
година XXX (LXIX)

3•2024

РЕДАКТОР д-р ИВЕТА РАШЕВА

КОРИЦА ГЕОРГИ ИВАНОВ

ПРЕДПЕЧАТ И ДИЗАЙН БОРИСЛАВА ГЕОРГИЕВА

ПЕЧАТНИ КОЛИ 9.75 ФОРМАТ 70/100/16. ТИРАЖ 200

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“. 1037 СОФИЯ,

БУЛ. „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“ 88

ТЕЛЕФОНИ НА РЕДАКЦИЯТА: 9183 220, абонамент и продажби 9183 136

E-mail: sp.biblioteka@nationallibrary.bg; ivkira_2001@yahoo.fr

ПЕЧАТНИЦА НА НБКМ. СОФИЯ, 2024

РЪКОПИСИ НЕ СЕ ВРЪЩАТ

Превод и редакция на резюметата Деница Спасова

На корицата: Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Снимка – Стефан Рангелов

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

доц. д-р Анна Ангелова
Антоанета Лесенска
гл. ас. д-р Бояна Минчева
д-р Ваня Аврамова
доц. д-р Васил Загоров
проф. дин Вера Бонева, днк
проф. Владимир Ключев
Десислава Иванова
д-р Елизабета Георгиев
д-р Иван Александров
гл. ас. д-р Ивета Рашиева
доц. д-р Красимира Александрова
Кристиана Димчева
д-р Мария Бранкова
проф. Роман Мотулски
Савина Цонева
д-р Силвия Найденова
ас. Силвия Филипова
доц. д-р Християн Атанасов
Юлия Карадачка-Симеонова
д-р Яница Радева

Авторите на статиите носят пълна отговорност за тяхната обоснованост, достоверност и оригиналност.

Всеки автор получава по 1 брой от списание „Библиотека“, в който е поместен негов текст. Хонорари се изплащат само на поръчани материали.

Списание „Библиотека“ се издава от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

Марката „Библиотека“ е регистрирана и има рег. № 99063 от 05.09.2017 г.

Съдържание

Празнични събития

5	11 май 2024 г. в НБКМ
6–8	Приветствено слово на доц. д-р Красимира Александрова (Директор на НБКМ) по случай празника <i>д-р Бояна Минчева</i>
9–19	„Непознатият Рибен буквар“: Изложба, посветена на 200-годишнината от отпечатването на първото издание на „Буквар с различни поучения“
20–23	<i>д-р Ивета Рашева</i> Голямата диктовка „Пазител на българския език“
24–26	Финалът на Голямата диктовка и награждаването на участниците като Пазители на българския език
27	<i>д-р Марина Яниславова</i> Децата, участници в Голямата диктовка, пред микрофона
28	Голямото заслужено признание
29–31	Ден на отворените врати – 24 май
НБКМ-настояще 32–35	<i>Мария Стефанова</i> Културна дипломация в действие
36–43	<i>д-р Яница Радева</i> Изданията на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ за 2023 г.
Библиотечни практики 44–51	<i>Проф. д-р Тереза Тренчева, гл. ас. д-р Евелина Здравкова, гл. ас. д-р Камелия Планска, д-р Светослава Димитрова</i> Национална библиотека „Свети свети Кирил и Методий“ като хъб за ново знание
52–59	<i>Szabolcs Dancs</i> Optimizing data-flows in the book value chain, and the EODOPEN project
60–66	<i>Maja Micevska Rizova</i> Sustainability of Library Media Communication
67–72	<i>Мария Стефанова</i> Старозагорското начало и настояще в библиотерапията

Литературна история 73–103	Ангел Георгиев, Марияна Матова Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.
104–117	проф. дин Вера Бонева, днк „НЕБЕСНИ СВЕТИЛА“: Десет астрономически беседи в български Контекст през 1875 година
118–124	Вяра Митева За изкуството на шрифта, развитието на българската азбука и приносът на проф. Васил Йончев
Изложби 125–126	доц. д-р Радослав Спасов Изложба „Католиците в България XVII-XX в.- документални свидетелства от фондовете на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“
127–128	доц. д-р Християн Атанасов „Медицината в Османската империя“ Няколко думи за една изложба
129 Книжовен калейдоскоп 130	Емилия Боянова Изложба „110 г. от рождението на Борис Христов“ доц. Елена Узунова Габровски сборник от 1824 г.
132	д-р Ивета Рашева Еленски препис на „История славянобългарска“, 1784 г.
133	проф. Елисавета Мусакова Павликянски сборник
Клуб „Писмена“ 133–134	д-р Яница Радева Клуб „Писмена“ представи списание „ФРКМ“
Минало 135–143	Димитър Лилев Криминалният казус на двама евреи-сефаради в Османската империя от началото на XIX век. Превод и анализ на чернова на османотурски документ.
144–150	д-р Ивета Рашева Интересът на Н. Райнов към Св.св. Кирил и Методий
Сobiss 151	Даниела Василева Квалификационни курсове COBISS3/ Прехвърляне на данни и сведения за фонда и COBISS3/ Фонд – Периодични издания
152 Премиера 153–154	Още едно признание за Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ „Несвършващо време. Спомени.“

На **11 май 2024 г.** Национална библиотека "Св.св. Кирил и Методий" отбелязва три празнични събития:

Ден на Светите равноапостоли Кирил и Методий

Патронен празник

Професионален празник на българските библиотекари и информационни специалисти

Цветя за празника бяха подготвили както Националната библиотека, така и Президентството на Република България, Министерството на културата, Столична община, кметството на район „Оборище“ и УниБИТ. Върволицата от хора, които държаха да оставят букети пред паметника, сред тях и деца, добави силен емоционален заряд още в началото на празника. Хорът на Музикалното училище, под диригентството на Славил Димитров, допълнително подсили тържествено-то усещане. Поздравителни адреси по повод тройния празник на Националната библиотека бяха поднесени от името на Президентството на Република България, Министерството на културата, Столична община, кметството на район „Оборище“, УниБИТ и Музикалния театър.

(PR отдел на НБКМ)

Приветствено слово на доц. д-р Красимира Александрова

Доц. д-р Красимира Александрова произнася приветственото слово

Уважаеми гости, скъпи колеги,

Радвам се, че днес имаме възможността да споделим щастието от нашия троен празник. Утрешният ден, 11 май, е Ден на Светите равноапостоли и просветители Кирил и Методий, патронен празник на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, както и професионален празник на българските библиотечни и информационни специалисти.

Първоначално Българската православна църква обявява датата 11 май за Ден на славянските първоучители – светите братя Кирил и Методий. Днес славянската азбука се ползва от около 300 милиона души по цял свят и е сред първите официално приети азбуки на Европейския съюз. На кирилица са създадени едни от най-великите произведения на световната литература.

Преди 18 години, с решение на Министерски съвет, 11 май се обявява и за професионален празник на библиотечните и информационни специалисти. И категорично има защо! Българските библиотекарите заслужават своя ден на признание, защото у нас тази професия е въпрос на мисия. Да бъдеш библиотекар днес означава, че си пазител на словото, защитник на интелектуалното наследство и аристократ

на духа, отдаден на нещо по-благородно от собствените си нужди.

Необходим е огромен кураж, за да пренебрегнеш песента на сирените. Сещате се за онзи незабравим образ от гръцката митология, нали? Как моряците се връзват за мачтите на кораба, за да не скочат в морето, слушайки упояващите песни на сирените... Изкушенията пред днешния човек, тези модерни „сирени“, са на всяка крачка и често обещават по-високо възнаграждение, по-добра материална база и ред други придобивки, които също звучат упояващо. Трябва да бъдеш безкрайно отдаден на призванието библиотекар, за да се „вържеш за мачтата“ и да не свърнеш от пътя. Път, осеян с трудности, но и с вдъхновение; с гордост и удовлетворение, че си мост между хората и натрупаната с хилядолетия мъдрост. Безкрайно съм радостна, че в редиците ни продължават да се вливат смели и осъзнати хора, решили да превърнат професията библиотекар в своя лична кауза.

„Ако имате библиотека и градина, вие имате всичко, от което се нуждаете.“ Думите са на Цицерон и ако съдим по тях, би трябвало днес тук да имаме всичко, от което се нуждаем – и заради присъствието ни в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, която грижливо съхранява книжовни съкровища, и заради прекрасната градина около паметника на Светите братя равноапостоли отвън.

От древността до днес библиотеките са били издигани в интелектуален култ; мисията им да съхраняват универсалния дух на познанието, мъдростта и идентичността на народите, но и да ги пренасят във времето, е вдъхновявала безброй творци.

Важността на тези пазители и огнища на културата е несъмнена. Но има и друго. На всички нас ни се падна да живеем в много интересни времена. Предполагам, чували сте онова древно китайско проклятие, което изследователите свързват с Конфуций: „Да ти се падне да живееш в интересни времена!“

Днешните времена са такива. Несигурни и непредвидими. Пронизани от военни конфликти и напрежения, често цинични. Дори една новинарска емисия стига, за да изтръпне човек от случващото се по света, а и от нашата родна действителност, която все повече се характеризира именно с думата „несигурност“ – във всеки един аспект, от оцеляването на хората до политическите маневри.

Да, жребият ни отреди интересни времена... И именно в тях все повече си даваме сметка колко важни са онези храмове на духа, които ни подаряват усещането за непреходност, устойчивост, вечност. Които ни дават друга перспектива и толкова необходимото смирение пред нещо съблимно, универсално, по-голямо от нас.

Библиотеките са такива храмове – не само на книгите и познанието, но и на онова толкова ценно усещане за приемственост, което брилянтният английски физик Исак Нютон обобщава по следния вълнуващ и скромнен начин: „Ако съм виждал по-надалеч, то е било, защото съм стъпил на раменете на великани.“

Под покривите на библиотеките е събран трудът на безброй великани на мисълта. И тази сигурност, че има на какво да се облегнеш, че има на кого да разчиташ, без значение какво се случва „навън“, е част от почти метафизичното усещане за спокойствие и уют, което библиотеките носят. Един осмислен и подреден свят, на фона на прекалено интересното време... Храм на мисълта, мъдростта и вдъхновението.

И тъй като по-рано споменах Конфуций, нека уточня, че още приживе, преди повече от 25 века, той е наричан „учител на 10 000 поколения“ – сами виждате колко важна е била идеята за интелектуална приемственост. А библиотеките са най-сигурният начин, по който човечеството е осъществявало на практика тази идея.

Днешните времена, освен интересни, са и все по-технологични. Всички сме свидетели на буквално задъхания прогрес, на иновациите във всяка една сфера на обществото, на развитието на изкуствения интелект. Осъзнавам, че хората, извън нашето професионално поприще, вероятно си задават въпроса могат ли библиотеките да се адаптират достатъчно бързо и гъвкаво към всички тези предизвикателства на модерния свят.

Моят отговор е: не просто могат, а го правят. Новите потребности и изисквания на обществото променят неминуемо част от нашата работа и именно тук е силата на библиотекаря, в способността му да работи с информация, независимо от конкретните технологии и обстоятелства. Затова тук, в Националната библиотека, приемаме иновациите като една чудесна възможност за по-нататъшно развитие, а не като надвиснал над главата ни дамоклев меч. Съвременният добър библиотекар е този, който успява да съчетае силата на натрупания опит с новите възможности на прогреса.

По този повод ще спомена за дългия разговор между Умберто Еко и Жан-Клод Кариер, публикуван под заглавието „Това не е край на книгите“. Именно в този дискурс се стига до извода, че важна е самата информация, не нейният носител. И че книги, разбира се, винаги ще има – независимо под каква форма ще ги четат идните поколения.

Дали обаче даден труд ще издържи толкова важната проверка на времето? Днес важен акцент в нашата празнична програма е именно едно такова произведение – „Рибният буквар“ на д-р Петър Берон, издаден преди 200 години, който с времето се превръща в легенда.

Искам да споделя, че в Националната библиотека редовно идват групи от ученици и дори най-малките, първокласниците, реагират с бурна радост пред таблото с изображението на „Рибният буквар“, което се намира в нашата библиотечна класна стая. Историята на този буквар е вече неразривно свързана и с историята на народа ни, и с тази на българското образование.

Горди сме, че днес имаме възможността да ви покажем документалната изложба „Непознатият „Рибен буквар“ по случай 200 години от издаването му тук, в Централното фоайе на Националната библиотека.

Уважаеми колеги, честит професионален празник! Бъдете здрави, живеете с чисти помисли и за достойни дела! Нека вашата всеотдайност е пример за идните поколения!

На многая лета!

Честит празник!

„Непознатият Рибен буквар“ Изложба, посветена на 200- годишнината от отпечатването на първото издание на „Буквар с различни поучения“

Д-р **БОЯНА МИНЧЕВА**

Дързостта да бъдеш първи е присъща на личности, изпреварили своето време. А смелостта да направиш първата крачка в неясния път за общото благо, превръща пътя в кауза.

За „Рибния буквар“ на д-р Петър Берон, чието първо издание излиза през 1824 г., са изписани хиляди страници и въпреки всичко той остава непознат за днешните съвременници. Юбилейните годишнини дават повод за формални повторения на вече казаното, а любопитни детайли от съдържанието, оформлението и историята на неговия живот през Възраждането са затрупани от клиширани възторжени оценки и са удавени в излишен патос.

В навечерието на 200- годишнината от отпечатването на „Буквар с различни поучения“ Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ прие за своя мисия да представи изданията му, осъществени приживе от д-р Петър Берон.

„Рибният буквар“ съдържа предисловие, 8 раздела, приложения с 12 илюстрации, таблица с аритметически действия и послеслов. Азбуката се състои от 42 букви. След букварната част в книгата са включени кратки възпитателни четива и енциклопедични статии за растения, животни и за човека. Илюстрациите в буквара на Берон са копирани от детските енциклопедии на френския биолог Антоан Дюшен и немския издател Фридрих Бертух, които се радват на широка популярност в европейските страни в края на XVIII и началото на XIX в. Берон, пръв между българите, изяснява теоретично въпросите за организацията, съдържанието и методиката на взаимното училище.

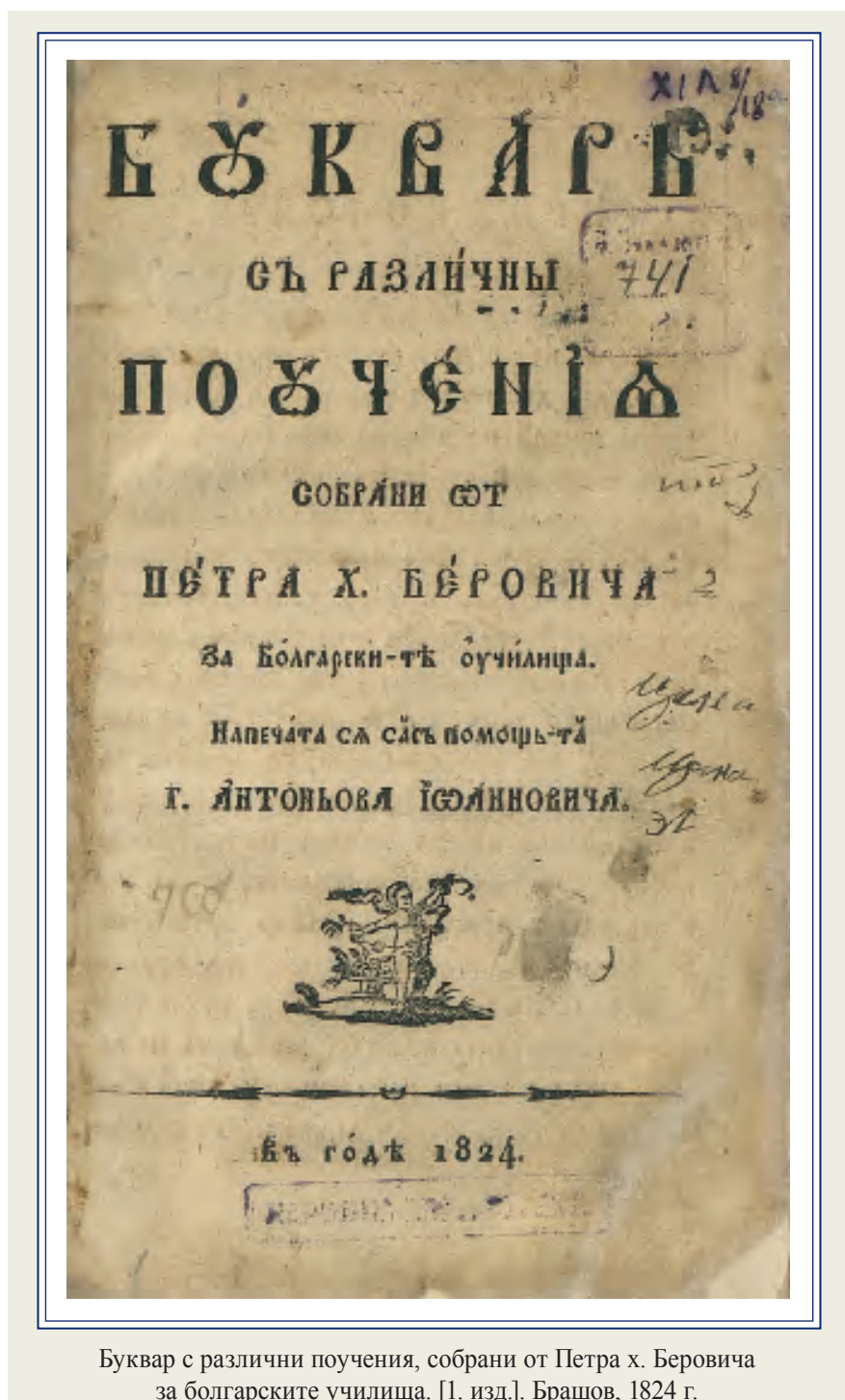
Седемте издания на „Рибния буквар“ излизат от печат в периода 1824-1862 г. с различна ритмичност, обусловена от определящи фактори в обществения живот. Второто е осъществено в Букурещ през 1841 г. - цели 17 години след първото. Необходимо е време за разпознаването му като учебно пособие, пригодно за образователния процес. Следващите три вече са отпечатани в Букурещ между 1846 – 1850 г., в рамките на пет години. През 40-те години на XIX в. училищната мрежа по българските земи се разраства, а книгата на Берон набира популярност. Шестото и седмото издания са отпечатани в Цариград, в печатницата на Тадей Дивичиан, съответно през 1856 и 1862 г. Тяхното съдържание съществено се различава от предните пет издания, а обемът им нараства. Посредничеството на вече добре развитата книжарска мрежа позволява тези издания да достигнат до всички български училища.

С промените в съдържанието, извършваните непрекъснато корекции и уточнения, „Рибният буквар“ свидетелства за развитието на интересите и възприятията на българските деца, а от друга страна и за променящите се потребности на българското общество. С отговорността на съставител на първия светски буквар, Берон изчиства неточности, внася нови пояснения в естественонаучните статии, видоизменя и допълва структурата на учебника, с цел максимално да подпомогне работата на учители и ученици. От третото издание читателите вече могат да се запознаят с цялостната концепция на учения Берон, развита в неговия труд „Система на атмосферологията“ и публикувана в съкратен адаптиран вид в раздела „Въздушни явления“. Последните две издания заслужават самостоятелно проучване със своите отличия от останалите.

Първи сведения за названието „рибен“ до настоящия момент намираме само в „Цариградски вестник“, г. III, бр. 97 от 30 август 1852 г., в публикация за учебното дело в Хасково и областта му.

„Рибният буквар“ е първата българска илюстрирана книга. Илюстрацията в учебните помагала за предучилищна и ранна училищна възраст са важен елемент от образователния процес, свързан с култивирането както на познавателни, така и на естетически способности. Тя поддържа интереса буден, а едновременно с това и създава трайни знания у децата. Изложбата представя източниците, които са използвани като образци за първото издание, както и информация за литографското ателие, осъществило следващите четири букурещки издания.

В духа на епохата са изразени емоционално и хвалебствия за дарителските жестове и воля на просветителя Берон. Страници от български и чужди печатни книги от XIX в., както и документи и редове от българския възрожденски периодичен печат, свидетелстват за оценката на съвременниците за неговата малка голяма книжка.

Буквар с различни поучения, собрани от Петра х. Беровича за българските училища. [1. изд.]. Брашов, 1824 г.

Буквар болгарский с различна поученията за българските училище.
2 изд. Букурещ, 1841 г.

Буквар болгарский с различни поученията за българските училища.
3 изд. Букурещ, 1846 г.

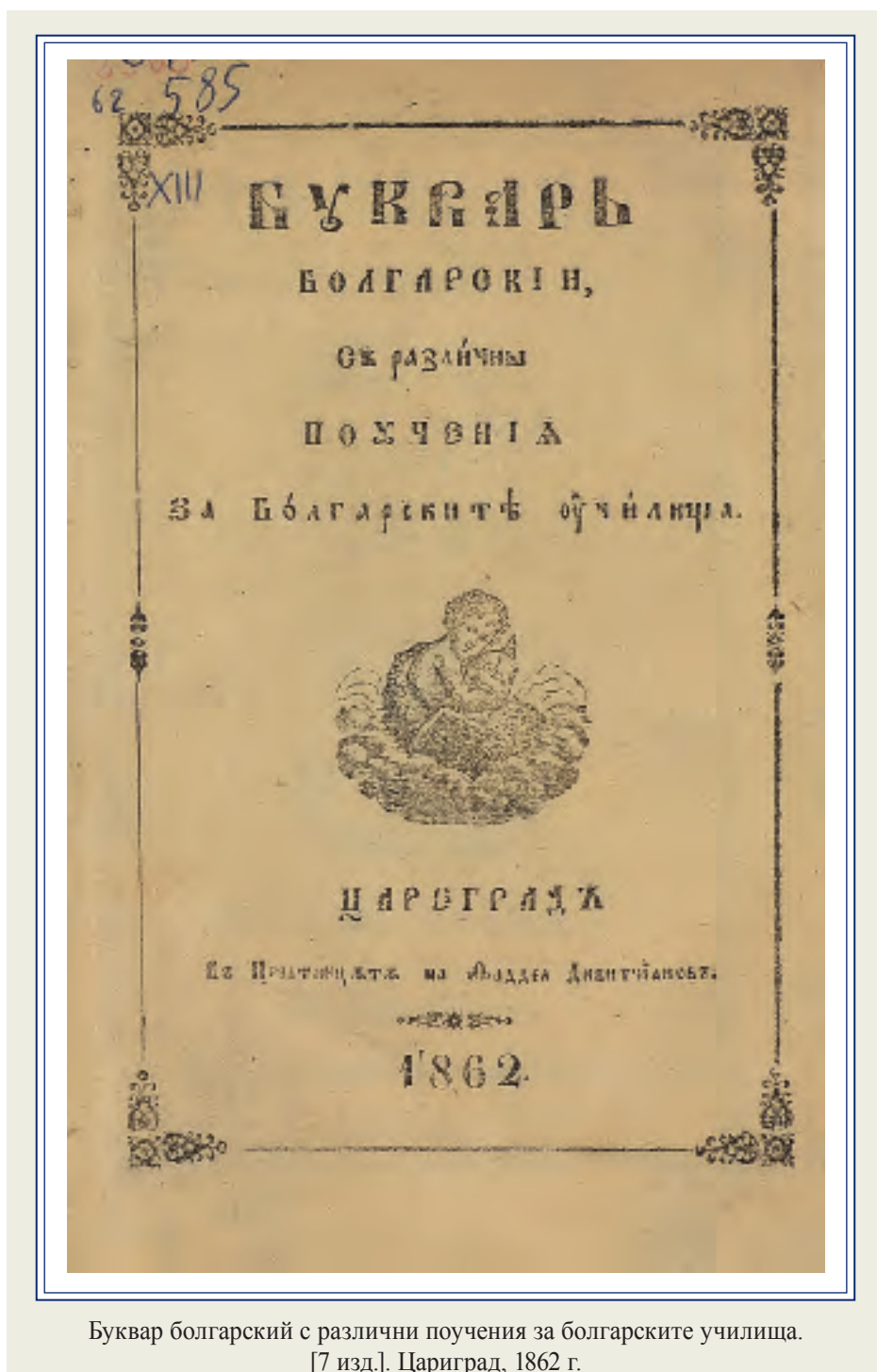
Буквар болгарский с различными поучения за болгарските училища.
[4. изд.]. Букурещ, 1847 г.

Буквар болгарский с различни поученията за болгарските училища.
[5. изд.] Букурещ, 1850 г.

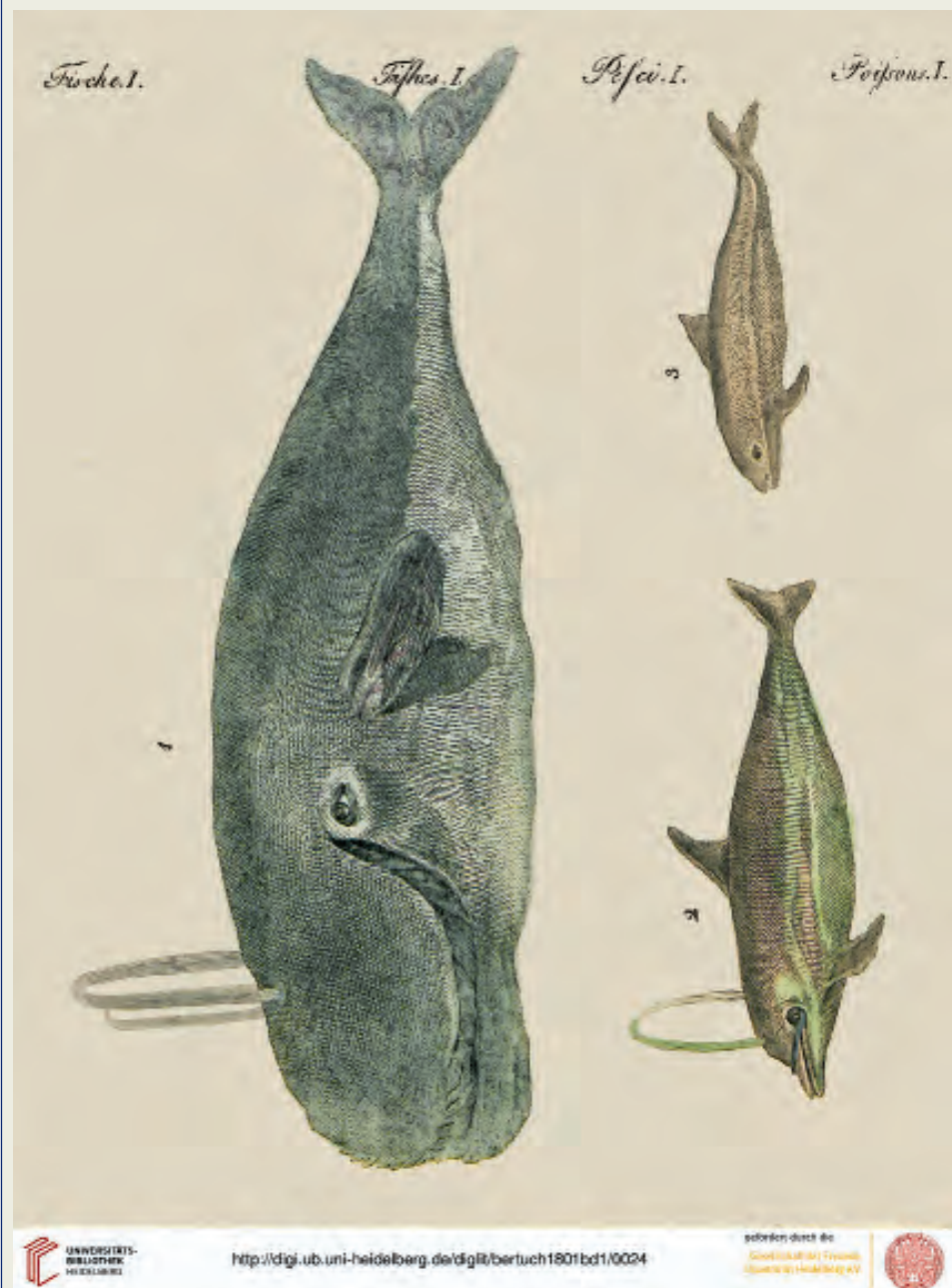
Буквар болгарский с различными поучения за българските училища.
[6. изд.]. Цариград, 1856 г.

Буквар болгарский с различни поучения за българските училища.
[7 изд.]. Цариград, 1862 г.

Изображения от „Буквар с различни поучения“, 1824 г.

Friedrich Bertuch. Bilderbuch für Kinder: - (Band 1). Weimar, 1801

Голямата диктовка „Пазител на българския език“

Д-Р **ИВЕТА РАШЕВА**

На 10 май 2024 г. Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий" направи ГОЛЯМАТА ДИКТОВКА. Бяха отправени покани до хора с различни професии, известни личности, ученици. Ограничение за възрастта на участниците, за тяхната етническа принадлежност, пол, религия и политически възгледи нямаше. Условието бе едно: да могат да пишат на български език.

Защо се случи това?

Всяка нация се гордее с езика си. И го пази като светиня. Но малко са "старите" езици, а един от тях е нашият - българският. Ние пишем на кирилица, въпреки че графемите, създадени от св. св. Кирил и Методий, са глаголически. Приемаме, че автор на кирилицата е св. Климент Охридски, а съдържащото се в нейното название име на един от първоучителите оценяваме като сакрално.

Глаголическите графемии са трудни за изписване, а кирилските могат да се употребяват и в скоропис. През годините, както всеки език, така и българският език се променя. Тенденцията за промяна в граматическата система винаги е в посока "олекотяване": отпадане на затруднения. Отпадат графемии, които например предават начин на произнасяне или са приети за краесловен знак, отпадат падежни форми, отпадат окончания на основи, на двойствено число и т.н.

Но, така или иначе, да бъдеш "писмен", винаги е било не само необходимост, а и авторитет. През Възраждането ни се сваля шапка пред мъж, носещ в пояса си

Д-р Ивета Рашева- диктор

ния, във всички литературни родове и жанрове. Той е възвисявал и ще възвисява българина. Трябва да го запазим жив! Това не е завет, това е задължение!

дивит - знак, че е писмен, грамотен. Писането с ръка едва ли някога ще бъде забравено, въпреки навлизането на всички високи технологии и изкуствения интелект. То е като рефлекс, то е интелектуално натоварено движение на ръката, връзка с "аз-а" и душата. Обидно и неестествено е да бъдеш "безписмен", да не можеш да изпишеш онава, което искаш, да се самоизразиш.

Българският език е обявен за официален през 893 г., на Преславския събор, в присъствието на княз Борис-Михаил Покръстител и княз Симеон. Ако приемем тази дата за начална, то той днес е на 1131 години...

За повече от хилядолетие на него са изписани неизброими страници от жития, похвални слова, романи, разкази, поеми, стихотворения, драми, песни, приказки, легенди и т.н.: във всички европейски течения

Нашата цел (целта на Националната библиотека) е да се предоставят инструменти и ресурси за запазването на безсмъртието на българския език.

Трябва да припомним факта, че на 11 август 1994 г. (т.е. преди 30 години) **Национална библиотека "Св. св. Кирил и Методий"** е обявена за **Културен институт с национално значение**. Модерната библиотека, в тази посока на мислене, не е само хранилище за книги.

Тя е място за комуникация: събития, срещи, конференции, изложби, концерти и т.н. Тя е най-точно казано "пазителят на езиците и културата" и няма по-подходящо място от нея, където, след записване, всяка година да се явяват хора на всякаква възраст и всякакво образование, за да направят диктовка на български език.

Какъв е регламентът ѝ?

Диктовката започва направо, без предварителен прочит, тъй като техническите средства, с които могат да си помогнат изпитваните, са много - достъпни и разнообразни. Дикторът чете текста по смислови цялости в рамките на всяко изречение, като съобщава препинателния знак за края на изречението, но не и пунктуацията вътре в изречението. Повтаря прочетеното. Накрая чете пълния текст на диктовката, за да може пишещите да си направят проверка.

След предварително записване, в "Голямата диктовка" се явиха 81 участници на възраст от 9 до 74 години. Беше продиктуван откъс от повестта на Л. Каравелов - "Българи от старо време":

"Обичам те, мое мило Отечество! Обичам твоите балкани, гори, сипеи, скали и техните бистри и студени извори! Обичам те, мой мили краю! Обичам те от всичката си душа и сърце, ако ти и да си обречен на тежки страдания и неволи! Всичко, щото е останало досега в моята осиротяла душа, добро и свято — всичко е твое! Ти си оная благословена земя, която цъфти, която е пълна с нежности, със сияния и величие, следователно ти си ме научило да обичам и да плача над всяко едно нещастие — а това е вече много за един човек..."

ГОЛЯМАТА ДИКТОВКА не трябва да се възприема като изпит.

Тя има други цели:

1. Да стане ежегоден начин за показване на уважение. Уважение към българския език, уважение към владеенето на българския език. Гордост от владеенето на един от най-старите езици на света. Гаранция, че България ще запази езика си и няма да позволи "заспиването му".

2. Да повдигне самочувствието на всички онези, които говорят български, но

Проф. Граматиков и проф. Бонева като участници

живеят в чужбина. В следващите години ГОЛЯМАТА ДИКТОВКА може да стане и тяхна традиция.

3. Една от амбициите на ГОЛЯМАТА ДИКТОВКА е да привлече и чужденци, които учат или владеят български език през следващите години.

4. Тя също трябва да запази идеята за стремеж към огромяване. Грамотността е характеристика, част от интелекта на личността, част от самочувствието и самоуважението му.

Обща снимка на участниците в Голямата диктовка

Диктуването започва още от първи клас. То е и в основата на методите на учене на чуждите езици. Българският правопис по принцип не е от консервативните, но синтактичните правила, правописът и пунктуацията му са трудни. В забързаната съвременност вече нямаме мастило и перо, нямаме учебници по краснопис, имаме изкуствен интелект, но можем да запазим любовта към непреходното. Надяваме се ГОЛЯМАТА ДИКТОВКА да се превърне в традиция и все повече и повече участници да се включват в нея през следващите години.

Защото "в началото бе словото" и словото на български език трябва да пребъде!

Финалът на Голямата диктовка и награждаването на участниците като Пазители на българския език

На 22.05. 2024 г., на официална церемония, участниците в Голямата диктовка получиха своите награди

Директорът на НБКМ доц. Красимира Александрова им благодари лично и сподели радостта си от огромния интерес, който събитието е предизвикало в цялата страна. Тя подчерта, че ако тази колективна емоция се запази, Националната библиотека е готова да застане начело на национална инициатива за съвместно провеждане на Голямата диктовка „Пазител на българския език“ в различни градове на България.

Грамотите за участниците, както и книги, издания на НБКМ, бяха раздадени от д-р Ивета Рашева, диктор на „Пазител на българския език“, а искрено възхищение от каузата изразиха журналистката от БНТ Айше Сали, както и водещата от БНР Мария Мира Христова.

Д-р Ивета Рашева обобщи: "Основната грешка на почти всички участници беше изписването на думата "Отечество" с малка буква. А, както се знае, тя е изключение и се пише с главна буква. Дори само това да вменим с Голямата диктовка тази година, мисля, че сме били полезни."

Силно емоционално и разтърсващо участие имаше актрисата Антоанета Добрева – Нети, която изпълни наизуст безсмъртната ода на Иван Вазов „Българският език“ с емблематичната фраза „Език свещен на моите деди“. Тържеството продължи в неформален дух и приповдигнато настроение, а гордостта на участниците, които неспирно се снимаха със своите грамоти, показва ясно колко назрял е моментът именно такива инициативи да сплотяват общността и да повдигат националния дух.

(PR отдел на НБКМ)

Децата, участници в Голямата диктовка, пред микрофона на д-р Марина Яниславова

- Защо участваш днес в Голямата диктовка?

Виктория-Вера: *Аз съм тука, защото, първо, пиша много красиво, според госпожата, и защото искам да се упражнявам просто.*

Яна: *Тук съм просто, за да се поупражня.*

Никола: *Тук съм, за да видя как мога да пиша и дали добре се справям... дали имам грешки.*

Никола: *Дошъл съм тук да видя дали съм толкова добър, колкото казва госпожата.*

Божидар: *Аз се казвам Божидар, на 9 години и половина съм. И съм дошъл тука, за да се упражнявам с диктовките.*

Тервел: *Дошъл съм тук, за да видя как ще се справя с диктовките и другите неща.*

Паола: *За да се упражня и да видя грешките си, да не ги повтарям.*

Мария: *За пръв път идвам.*

Габриела: *Дойдох да пиша, за да направя едно добро за нас... да се учим повече и така...*

Светла: *Тук съм, за да направя диктовка. Преди не съм идвала и не се притеснявам особено много.*

Лили: *Дойдох в Библиотеката, защото много обичам да пиша, да чета, да научавам нови факти и знания.*

Хана: *Дойдох в Библиотеката, защото обичам да чета.*

Мари-Ан: *Дойдох тук, за да видя нови неща и защото много обичам да чета.*

Софи: *За да видя Библиотеката за първи път отвътре...*

Кристина: *Да видя нови хора и да се представя...*

ГОЛЯМОТО ЗАСЛУЖЕНО ПРИЗНАНИЕ

За изключителен принос в развитието и утвърждаването на българската култура и национална идентичност и по повод 24 май - Ден на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност - доц. д-р Красимира Александрова, директор на Националната библиотека, бе отличена с най-високата и престижна награда на Министерството на културата - „Златен век” – огърлие и Грамота.

Доц. д-р Красимира Александрова е първият директор на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, удостоен със „Златен век“. Под нейно ръководство в последните осем години НБКМ трайно увеличи броя на читателите си и зае полагащото ѝ се място сред предпочитаните достоверни и надеждни онлайн и офлайн източници на информация.

Принос на директор Александрова е определянето на мисията на Националната библиотека в XXI век като многоаспектно опазване на книжовното богатство на България.

Екипът на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ честити на своя директор високото отличие „Златен век“ с пожелание за здраве, успехи и нека словото пребъде. На многая лета!

Ден на отворените врати - 24 май

И тази година, по традиция, Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ отвори широко вратите си за посетители на 24 май. Минутите след официалната церемония около паметника на Светите братя равноапостоли и просветители, опашка от възторжени граждани се изви пред вратите на библиотеката. Основен фокус на интереса им бе изложбата „Непознатият „Рибен буквар“, открита по повод 200 години от излизането на емблематичния труд на д-р Петър Берон. Седемте оригинални издания на буквара, силен акцент в експозицията, предизвикаха вълнение и възторг включително сред най-малките.

Изложбата бе разгледана с интерес от Президента на Република България, г-н Румен Радев, който проследи историята на „Рибния буквар“ в компетентната компания на директора на НБКМ доц. Красимира Александрова и експерта д-р Бояна Минчева. Сред заинтригуваните от експозицията бяха и настоящият кмет на София г-н Васил Терзиев, доскорошният градоначалник г-жа Йорданка Фандъкова, редица министри и представители на обществените и културни среди. Общият им интерес към първия български светски буквар доказва, че словото и просветата са силни обединяващи фактори, независимо от всякакви други различия. Присъстваха също така Димитър Бербаков и талантливите деца от неговата фондация, носители на множество награди в областта на спорта, изкуствата и науката.

Денят на отворени врати в НБКМ се оказа перфектното логично продължение на тържествената церемония по случай 24 май, в която тази година участваха Гвардейският представителен духов оркестър, хорът на Националното музикално училище „Любомир Пипков“ с диригент маестро Славил Димитров, както и актрисата Ели Скорчева, чийто прочит на текст от Петър Увалиев искрено развълнува публиката. Слово за празника произнесе и философът и писател Тони Николов, а първокласниците Елеонора Богданова и Мартин Костов от 73-о СУ „Владислав Граматик“ издекламираха дружно „Аз съм българче“ от Иван Вазов.

Колективната емоция по случай 24 май и тази година беше затрогваща и силна. Този празник е неслучайно един от най-светлите в календара ни. Както пише и Петър Увалиев, чийто дух се усети осезаемо на церемонията: „Кирил и Методий са дали на вси славяни книги да четат. А какво са народите без книги? Културни голтаци. Ние сме ги облекли!“

(PR отдел на НБКМ)

Културна дипломация в действие

МАРИЯ СТЕФАНОВА

През 2021 г. Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ) постави началото на нова традиция за разкриване на литературни кътове на други държави и национални библиотеки на територията на нашата национална библиотека.

С откриването на първия кът, съвместно с Националната и университетска библиотека на Словения и посолството на Република Словения, в България се сложи началото на дългосрочната инициатива за кътове на Национални библиотеки от цял свят и така се улесни достъпът до култура и просвета. Първите стъпки винаги имат специално място в историята на една инициатива и затова словенският кът даде началото и остави следа - кътовете да бележат важни моменти в сътрудничеството между националните библиотеки и да утвърждават двустранните отношения между държавите в културния спектър. В къта на Словения бяха изложени книги от съвременни автори и традиционни за страната предмети от бита и сувенири, а откриването стана само няколко дни преди Република Словения да поеме председателството на Съвета на Европейския съюз от юли 2021 г.

Идеята за разкриването на литературните кътове в НБКМ е част от виждането за мисията на библиотеката, като притегателен център за посетители и читатели, място, на което си дават среща изкуствата, литературата и съвременното цифрово знание. А книгите в кътовете са дарение и стават част от фонда на Националната библиотека, за да са на разположение на читателите.

Постепенно броят на витрините започна да се увеличава и до края на 2021 г. до Словения застанаха кътовете на Нигерия и Азербайджан. Те се вписаха съвсем естествено в пространството на емблематичната за нашата библиотека зала „История на книгата“ с постоянната експозиция за пътя на книгата и книгопечатането. Изложбата разказва на посетителите за най-ранните писмени знаци на човешката цивилизация, първите писмени системи и азбуки и ръкописната книжовна традиция, пресата на Йоханес Гутенберг и безкрайните възможности на модерните технологии от XXI в.

През 2022 г. залата отесня и литературните кътове бяха преместени на 2-рия етаж в библиотеката, защото заявките от Словакия, Пакистан, Черна гора и Иран допълниха поредицата от витрини с историята, традициите и литературата на своите държави. Инициативата сякаш набра скорост и скоро дойдоха нови заявки от Алжир, а след него търпеливо чакаха откриване и витрините на Албания, Грузия, Монголия, Казахстан, Куба, Индия, Сърбия, Армения, Кувейт, Израел.

През 2023-та, когато Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ навърши 145 години, литературните кътове на другите национални библиотеки продължаваха да множат броя си. Постепенно откриването им се превърна в запазена територия за културна дипломация. Срещите с културата и литературата на различните народи се превръщаха в празник на словото и приятелството.

Дипломатическият корпус в София подкрепяше и продължава ентусиазирано да подкрепя откриването на всеки нов кът, като едновременно с това отбелязва и други важни моменти в историята на дипломатическите отношения с България.

Тържественото отваряне на вратите на ирландския кът, например, беше направено от Н. Пр. Мартина Фийни, посланик на Ирландия и Паскал Донаху, министър на обществените разходи и реформи на Ирландия и председател на Еврогрупата, който бе на официално посещение у нас: „Аз съм политик и това е една от любимите ми книги!“, пошегува се министър Донаху като извади от витрината „Икономиката на Ирландия. Политики в глобален контекст“. В словото си той призна, че не спира да чете и благодари за гостоприемството на НБКМ, като добави развълнувано, че за него библиотеката е съкровищница с мъдростта на вековете.

Липсата пък на посолство на Австралия в България не спря посланик Алисън Дънкан, да пристигне от Атина по повод откриването на литературния кът на Австралия в Националната библиотека на България, при това навръх националния празник на Австралия, чудесен повод да се отпразнува мултикултурното многообразие, характерно за австралийския континент, включително и забележителния принос на българската диаспора към австралийското общество.

Днес в поредицата литературните кътове в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ са 29 държави и културни институти от 5 континента – Европа, Азия, Африка, Северна Америка и Австралия. Дарените книги за кътовете са на разположение на читателите в Националната библиотека и това е част от усилията за изграждане на културни мостове между различните държави и културни институти по света.

С девет от националните библиотеки, които имат кътове в НБКМ, има и подписани, действащи меморандуми за сътрудничество, които насърчават обмена на специалисти в областта на библиотечното дело, обмена на публикации, информация и изложби, активно сътрудничество в областта на библиотекознанието, библиографията, научната информация, ръкописните фондове. Последният подписан меморандум бе с Одеската национална и научна библиотека, с която ни свързва приятелство и продължаваща подкрепа за библиотеката и читателите в условията на война.

Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ има два открити български литературни къта – в Националната библиотека на Азербайджан, в Баку и в Националната библиотека на Нигерия – най-голямата африканска държава. В тържественото откриване на къта на НБКМ в централния офис на нигерийската национална библиотека, който се намира в столицата Абуджа, доц. д-р Красимира Александрова, директор на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ се включи в церемонията онлайн, като и двамата с посланика на България в Нигерия Н. Пр. Янко Йорданов имаха удоволствието да отправят своите послания.

Между двете знакови годишнини на Националната библиотека на България, 140-та и 145-та, първата следосвободенска културна институция препотвърди мисията си на стожер и пазител на националното книжовно богатство. Именно последните пет години позволиха на Националната библиотека да стане пример за

Снимки: Стефан Рангелов

експоненциални трансформации в библиотечното дело.

НБКМ следва завета на основателите на Библиотеката от 1878 г. за дарителството. Литературните кътове имат своя принос към фонда на библиотеката с повече от 2000 тома.

С инициативата за откриване на литературни кътове международното сътрудничество бе издигнато на ново равнище. Библиотеката привлече дипломатическия корпус в страната и националните библиотеки на 28 държави от 5 континента, които откриха свои литературни витрини в Националната библиотека на България. Пример за културно сътрудничество, книгообмен между библиотеките по света и приятелство между народите. Тази културна дипломация между световните библиотеки експоненциално се развива и е добавена стойност за читателите и посетителите.

И не на последно място, традицията за откриване на литературни кътове допълни и надгради мисията на най-голямата обществена библиотека в България, като повишава качеството на живот на гражданите чрез насърчаване на четенето и улесняване на достъпа до култура и информация. НБКМ създава възможности да се докосваме и съпреживяваме естетиката и словото на други народи по света, чрез което насърчава съществуващите форми на взаимен културен обмен. Тъкмо това се нарича културна дипломация в действие.

Изданията на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ за 2023 г.

ЯНИЦА РАДЕВА

“St. St. Cyril and Methodius“ National Library's published editions for 2023

Yanitsa Radeva

Summary

This article is an overview of all published editions of the National Library in 2023. There are a total of 10 published editions, five of which were issued by external project funding. The article traces the key moments from the compilation to the dissemination of these editions, up to this moment, and presents a summary of their content.

Keywords: phototype publications, projects, Bulgarian Jews, Armenian community, United in diversity, inventory, reference book, parish registers

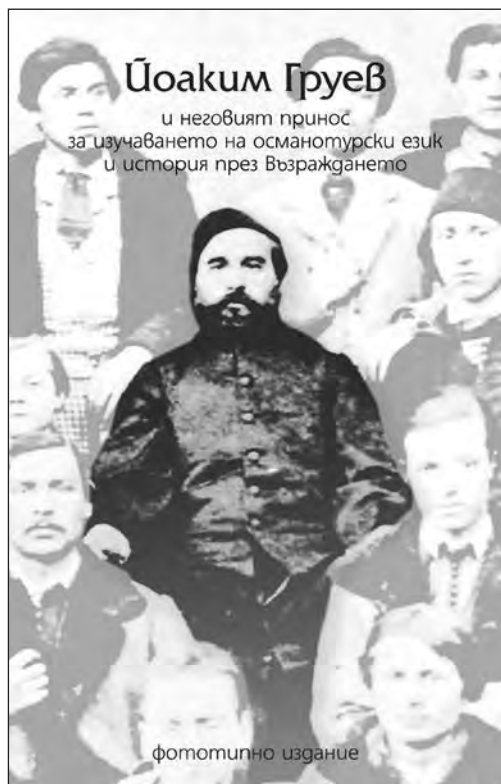
В месеците на своята 145-годишнина Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ организира множество събития. Издателската политика на институцията също беше фокусирана върху това честване, но и към отбелязването на още важни други годишнини. През 2023 г. Националната библиотека реализира 10 издания. Част от тях бяха тясно свързани с библиографската наука, други бяха насочени към различни сфери на науката. В резултат от получената субсидия по програмата „Помощ за книгата“ към Министерството на културата през 2023 г., Националната библиотека реализира две издания. По проекта „Единство в различието“, който приключи през 2024 г., беше отпечатано едно издание. По проекта „Изграждане и развитие на център за върхови постижения „Наследство БГ““ също беше осъществено едно издание. Библиотеката получи субсидия за издание, свързано с еврейската общност по повод Националната програма „80 години от спасяването на българските евреи“. Останалите издания на институцията бяха отпечатани от бюджета на Националната библиотека, определен за книгоиздаване.

Част от изданията на институцията за 2023 г. по международния книгообмен вече са в библиотеките на други държави. Например фототипното издание „Стихотворения“ от П. К. Яворов е в Конгресната библиотека във Вашингтон, Националните библиотеки на Армения, Молдова, Южна Корея, Беларус и Франция. „Д-р Константин Стоилов“ и „Речи“ от Ана Трънка-Чипева и Константин Стоилов са в Библиотеката към Лайбниц Институт – Регенсбург (Германия), Конгресната библиотека във Вашингтон (САЩ), Националните библиотеки на Южна Корея, Русия и Украйна.

Изданиято „Йоаким Груев и неговият принос за изучаването на османотурски език и история през Възраждането“ е в Библиотеката към Лайбниц Институт –

Регенсбург (Германия), в Института за научна информация по обществени науки към РАН в Москва, в Конгресната библиотека във Вашингтон (САЩ), Ягелонската библиотека в Краков, Националната библиотека на Корея, Беларус и Русия.

Най-голям международен интерес има към „Опис на колекция „Кондики и тефтери“ от фонда на Българския исторически архив при Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, който се намира в 11 библиотеки извън страната. Това са Националните библиотеки на Армения, Франция, Южна Корея, Япония и Румъния, също и Конгресната библиотека във Вашингтон (САЩ), Библиотеката на Академията на науките в Сърбия, Институтът за Източна и Югоизточна Европа в Германия, Одеската научна библиотека, Руската държавна библиотека, Библиотеката на РАН. Интерес има и към други издания. Антологията „Стихопади“ и сборникът „Перли в короната“ са в осем библиотеки извън България, „Опис на документите за стопанската история на България, запазени в Българския исторически архив на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ е в шест библиотеки.

Корица: Юлиян Дойчинов

Издания по програмата „Помощ за книгата“

Това е фототипно издание на три от учебните пособия на Йоаким Груев и „Опис на колекция „Кондики и тефтери“ от фонда на Българския исторически архив при Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

– „Йоаким Груев и неговият принос за изучаването на османотурски език и история през Възраждането“ е посветено на 200-годишнината от паметта на бележития възрожденец. То включва „Начална книга за османския език“, „Османска граматика“ и „История на османското царство“. Освен обстоен предговор, изданието е снабдено с именен, географски и терминологичен показалец, изработени от д-р Невена Граматикова. С тях се хвърля повече светлина върху времето, в което авторът работи, изясняват се неясни за съвременния читател понятия на принципа на нагледното: сравнението с обяснението им, дадено от Йоаким Груев. Предложеното ново издание, съдържащо трите образователни книги на Груев, внася ново осветление в разговора за просветителските нагласи на възрожденските българи и изучаването на езика и историята на империята, чиито поданици те са няколко столетия.

Сн. Стефан Рангелов

ни податки за разнообразното съдържание на колекция № 25. Съставител е д-р Милена Тафрова, архивист в отдел „Български исторически архив“ при Националната библиотека. Описът беше подкрепен пред Министерството на културата за програмата „Помощ за книгата“ с препоръките на проф. Вера Бонева и проф.

Пламен Митев. В процеса на работата решихме техните рецензии също да бъдат включени в него. Към описва има и справочен апарат, който го прави удобен за работа.

80 години от спасяването на българските евреи

- *Пергаментен свитъкът Естир от XVI в.* – през 2023 г. в националния културен календар беше включена годишнина с важно историческо значение – 80 години от спасяването на българските евреи. По този повод Националната библиотека заложи реализирането на библиофилско издание. Това е „Пергаментен свитъкът Естир от XVI в.“, текст, възпроизвеждащ старозаветната история

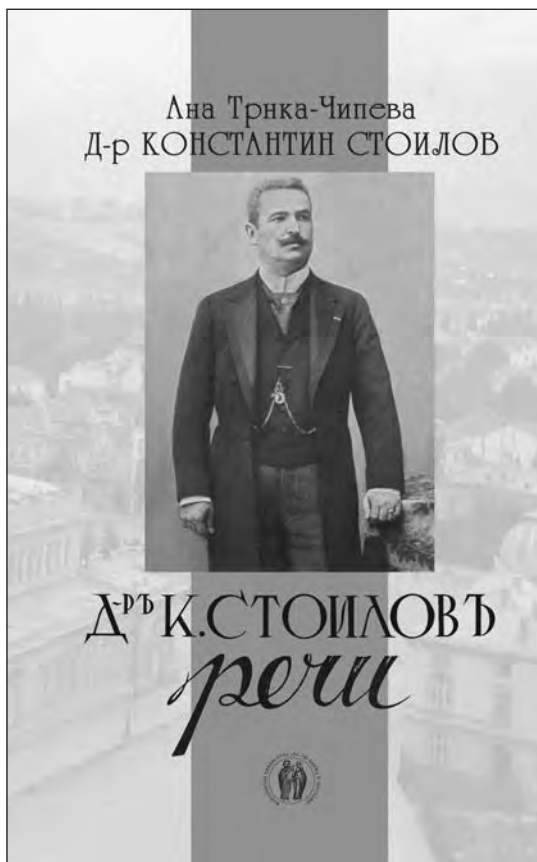

Пергаментен свитъкът Естир от XVI в.

за кралица Естир и спасението на еврейския народ от заговора на злия Аман. Свитъкът, подобно на друг вече издаден документ от фондовете Националната библиотека – „Абагар“ на Филип Станиславов от 1651 г. – е изключително сложен за полиграфическа изработка. Тези свитъци се съхраняват в цилиндри с орнаменти и се четат в синагогата на празника Пурим. Те са богато украсени и са навити на дървената палка, която се нарича „дърво на живота“. Свитъкът, съхраняван в Националната Библиотека, е от XVI в. и представлява ценност за всяка колекция. Идеята на специалистите ни беше да бъде подготвено библиофилското издание така, че да бъдат запазени всички параметри на оригинала. Размерите на свитъка са 322 x 5 cm.

Фототипни издания, свързани с важни годишнини

През 2023 г. беше реализирано фототипно издание, свързано с 200-годишнината от рождението на Константин Стоилов. То включва книгите „Речи“ от д-р К. Стоилов и „Д-р Константин Стоилов“ от Ана Трънка-Чипева. Константин Константинов е сред най-просветените български държавници след Освобождението. При управлението му държавата стимулира селското стопанство и местната промишленост чрез данъчни и тарифни облекчения, регламентирани със закон, извършва се и строителство на жп линии от столицата към Македония и Северна България. Книгата беше издадена със съдействието на неговия наследник, г-н Константин Чипев, и беше представена в Националната библиотека, а в чест на държавника бяха подредени четири витрини с книги и документи, свързани с него. Така издаването на книгата беше съчетано с изложба. Централна част от нея заеха показаните печатарски плаки и печатни коли, онагледяващи различни етапи от изработката на фототипната книга. Посетителите на Библиотеката се запознаваха не само с новото издание, но и с процеса по създаването на книгата от печатната база на Национална библиотека.

Корица: Илка Страка

На 19 септември в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ се състоя и представянето на книгата, на което стана известен и фактът, че част от тиража „Речи“ е открит в мазе от потомците на Тодор Чипев, които започват да подаряват екземпляри от рядкото издание на избрани хора. Преиздаването на тази книга от Националната библиотека ѝ дава нов живот и е възможност за нова среща със съвременниците. Фототипното издание е интересно с двата си предговора от доц. Михаил Груев и Константин Чипев.

- „Перли в короната“ – в навечерието на своята 145-та годишнина Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ представи за своите читатели сборника „Перли в короната“. В него са включени 65 статии, поднесени достъпно и увлекателно, придружени от богат снимков материал и разпределени в седем части. Автори в изданието са: Александър Касабов, Анка Стоилова, Бояна Минчева, Елена Узунова, Елисавета Мусакова, Емилия Боянова, Ивета Рашева, Йоанна Маркова, Калина Пъкова, Камелия Христова-Йорданова, Магдалена Санадинова, Мария Бранкова, Мария Янкова, Милена Тафрова, Невена Граматикова, Нора Кавалджиева, Росица Кирилова, Севдийе Али, Християн Атанасов, Яна Георгиева. Корицата и обработката на богатия снимков материал в изданието дължим на Юлиян Дойчинов. „Перли в короната“ надгражда идеята на друго издание, което Библиотеката реализира през 2018 г. – албумът „Съкровищница“. В „Перли в короната“ читателите ще се срещнат с любопитни текстове за познати от „Съкровищница“ документи и редки книги, но и с нови, за които досега не е писано. За популяризация на изданието колелата Йоанна Маркова изработи видео, което е достъпно в YouTube канала на Библиотеката. Можете да го гледате, като последвате QR кода.

- „Стихонади“ – антологията с поезия, която библиотеката издаде през 2023 г., е посветена на 145-годишния ѝ юбилей. Тя беше представена на 27 септември с литературно четене пред Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Събитието беше част от поредицата от инициативи по случай 145-тата годишнина на Библиотеката. Антологията включва 145 стихотворения от 29 съвременни български поети, взели участие в събитията в литературния клуб „Писмена“ в Националната библиотека. Те са Азиз Шакир-Таш, Аксиния Михайлова, Албена Тодорова, Амелия Личева, Бойко Ламбовски, Валери Валериев, Галина Николова, Георги Господинов, Елизабета Георгиев, Елисавета Шапкарева, Иван Ланджев, Илияна Делева, Йордан Ефтимов, Йорданка Белева, Калин Донков, Калоян Праматаров, Камелия Спасова, Кристина Димитрова, Людмила Миндова, Марианна Георгиева, Мария Калинова, Надежда Радулова, Оля Стоянова, Петър Чухов, Пламен Антов, Поли Муканова, Силвия Чолева, Цвета Делчева, Яница Радева.

- „Стихотворения“ на Пейо Яворов – фототипна книга на второто издание на първата стихосбирка на Пейо Яворов от 1904 г. с предговора на Пенчо Славейков. Тя също излезе по повод годишнина – 145-годишнината от рождението

на Пейо Яворов и 145-годишнината на Библиотеката. Към нея има и приложение със спомен от Стилиян Чилингиров от времето, когато е командирован в Библиотеката – същата 1904 г., когато Яворов издава стихосбирката си и също е служител на институцията. Предговорът към фототипното издание проследява редакциите, които Яворов прави за второто издание на стихосбирката си. Тя беше презентирана чрез видео четене на стихотворения на поета от колеги от Националната библиотека. Записите бяха публикувани в социалните мрежи по повод деня на поезията – 21 март.

Корица: Тодор Ангелиев, Тахсин Ахмед

Корица Илка Страка

Приложението към описва включва богат снимков материал от фонда на Националната библиотека и от Националния политехнически музей, които онагледяват времето на израстване на модерната българска държава. Съставителите на изданието са Вера Василева и Илияна Стратиева. За описва е разработен именен показалец и речник на остарели и непознати думи.

Издание по проекта „Единство в различието“

Справочникът „Кой кой е в арменската общност в България – дейци на културата, изкуството и науката“ беше представен на шестото събитие от формата „Етнокафене“ по проекта.

Сн. Стефан Рангелов

Специализирана литература

През 2023 г. излезе от печат втората част на „Опис на документи за стопанската история на България, запазени в Българския исторически архив на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, която обхваща периода от Освобождението през 1878 г. до края на Първата световна война. В него са включени 2686 а. е.

Изданието е посветено на 100-годишнината от приютяването в България на спасилите се от гоненията в Османска Турция арменци (1920–1923). Съставители са проф. Гаро Мардиросян, Вартануш Топакбашян, Вартануш Задикян. Справочникът включва биографични данни за 288 души от различни сфери на културния и общест-

вения живот на арменската общност у нас. Разделен е на няколко части – култура, наука, медицина, спорт. Посочена е и информация за представители за различни организации, сдружения и свещенослужители от арменската общност в цялата страна. Сборникът се разпространява безплатно. Направено е и електронно издание, което може да бъде ползвано от сайта на Националната библиотека.

Издание по проекта „Изграждане и развитие на център за върхови постижения „Наследство БГ“ на тема: „Създаване на иновативна среда за достъп до книжовно-документалното наследство, свързано с Христо Ботев“

През 2023 г. беше реализирано изданието „Методология за разработване на иновативен модел за достъп до книжовно-документално наследство (на базата на изворовия материал, свързан с Христо Ботев в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“)“. Автори са Красимира Александрова, Бояна Минчева, Ваня Аврамова, Мариана Владимирова. Електронно издание е достъпно за ползване от сайта на Националната библиотека.

Богатите фондове на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ пазят ръкописи, редки и ценни издания на български, черковнославянски, османотурски и други езици, които очакват да станат достояние на четящата общественост. Част от бъдещите издателски планове са свързани с популяризация и на други малко известни или забравени творби.

Всички издания могат да бъдат закупени на място, от Националната библиотека, или чрез имейл до R.Vladimirova@nationallibrary.bg.

Национална библиотека „Свети свети Кирил и Методий“ като хъб за ново знание

ПРОФ. Д-Р ТЕРЕЗА ТРЕНЧЕВА, ГЛ. АС. Д-Р ЕВЕЛИНА ЗДРАВКОВА, ГЛ. АС. Д-Р КАМЕЛИЯ ПЛАНСКА, Д-Р СВЕТОСЛАВА ДИМИТРОВА

“St. St. Cyril and Methodius” national library as a hub for new knowledge

*Prof. Tereza Trencheva, PhD, Chief Assist. Evelina Zdravkova, PhD,
Chief Assist. Kamelia Planska, PhD, Svetoslava Dimitrova, PhD*

Summary

With the strong change in the information environment, libraries play a key role in facilitating access to knowledge and creating an educated society. Open science is the key to this knowledge, and citizen science is the tool through which people can participate in scientific discovery. The intersection between open and citizen science and especially their situation in Southeastern Europe is the project “Citizen-Enhanced Open Science in Southeastern Europe Higher Education Knowledge Hubs” – CeOS_SE, as there ULSIT is working in partnership with the St. St. Cyril and Methodius and six other countries. This paper presents the results achieved during the first stage of the project, which is within the Erasmus+ programme. It emphasizes the importance of the library as a hub for new knowledge and the promotion of innovation, educational and technological initiatives to make them an essential part of the educational and cultural landscape.

Keywords: citizen science, open science, Southeastern Europe, knowledge hub.

Съвременният свят се развива с невиджана скорост, със завладяващи научни открития и технологичен напредък. В този контекст е важно науката да достига до хората, а библиотеката, традиционно смятана за храм на знанието, издига своята роля като ключов партньор в този процес. Съвременната наука предоставя на човечеството огромен потенциал за разбиране на света около нас. От глобални проблеми като изменението на климата до иновации в медицината и технологиите, науката допринася за подобряването на качеството на живот и решаването на предизвикателствата, пред които сме изправени.

Библиотеката като духовен пазител на знанието се превръща в център за интегриране на съвременната наука в обществото, като предлага непрекъснат достъп до актуални научни изследвания, периодични издания и електронни ресурси. Със своето еволюциониращо значение библиотеката не само запазва традиционните си функции, но става място, където наука и образование се срещат с общността, превръща се в същински хъб за ново знание. Този хъб не просто събира, но и обогатява, преобразява и разпространява информацията в светлината на съвре-

менните предизвикателства и възможности на света. Нещо повече, днес, когато информацията прелива и е буквално в ръцете ни, библиотеките имат възможността да играят ролята на филтър и ориентир в изобилието от научна информация.

Създаването на програми за образование подпомага обикновените хора да се ориентират в света на науката и да разберат последиците и приложенията на новите открития. А библиотеката става интерактивно пространство, където събития, лекции и дискусии събират хора с интереси в науката. Това подкрепя обмена на идеи и стимулира любопитството. Създаването на технологични иновации и виртуални ресурси разширява възможностите на библиотеката и предоставя по-широк достъп до научната информация.

Партньорството на УниБИТ с НБКМ по проекта „Повишаване информираността на гражданите в областта на отворената наука в знаниевите хъбове за висше образование в Югоизточна Европа“ – CeOS_SE е гаранция, че съвременната наука може да достигне до всеки, когато различни културни и образователни институции работят заедно за устойчиво развитие чрез наука, образование и иновации.

ОТВОРЕНА НАУКА И ГРАЖДАНСКА НАУКА – ДВЕ КОНЦЕПЦИИ С ЕДНА ЦЕЛ

Отворената наука (ОН) и гражданската наука (ГН) са две различни, но свързани концепции, които могат значително да подобрят качеството на науката и иновациите, като в същото време насърчават активното участие на обществото в генерирането на научни и технологични резултати, чрез отвореност и активна гражданственост. Като насърчава прозрачността и сътрудничеството ОН може да подпомогне намаляването на предразсъдъците и подобряването на качеството на резултатите от научните изследвания. Това може да доведе и до по-ефективна употреба на ресурсите за научни изследвания и да увеличи тяхната релевантност и въздействие върху обществото. Гражданската наука, от друга страна, включва активно участие на гражданското общество в научноизследователски проекти. ГН може да бъде осъществена под много и различни форми, включително събиране на данни, провеждане на експерименти, анализиране на данни и още много други. Тя дава възможност на отделни лица и общности да се ангажират с научни изследвания, да допринесат за научни открития и да работят в посока на по-добро разбиране на научните проблеми. Също така ГН може да помогне за демократизиране на научните изследвания чрез включване на хора, които нямат формално или неформално образование в съответната научна област или достъп до каквито и да е изследователски ресурси. Чрез включването на по-широк кръг от участници в научни изследвания ГН може да генерира нови идеи и перспективи, като по този начин насърчава иновациите. ОН и ГН могат да се допълват взаимно и да доведат до по-приобщаваща, прозрачна и съвместна научноизследователска екосистема. Те могат да стимулират общественото ангажиране с науката и технологиите, които са от съществено значение за изграждането на по-устойчиво и справедливо общество

Citizen-Enhanced Open Science in Southeastern Europe Higher Education Knowledge Hubs (CeOS_SE – „Повишаване информираността на гражданите в областта на отворената наука в знаниевите хъбове за висше образование в Югоизточна Европа“) е проект, финансиран от Erasmus+, Key Action 2: Partnerships for Cooperation in Higher Education, който има за цел да повиши осведомеността относно основните практики на ОН и ГН в страните от Югоизточна Европа, особено в страните, които са идентифицирани като слабо представящи се или където нивото на осведоменост или участие в основни разработки, свързани с Европейския облак за отворена наука (EOSC), е ниско. Проектът наблюдава ефективността и процесите по отношение на внедряването на ОН и ГН, като документира и споделя най-добрите практики. Продължителността на проекта е 36 месеца – стартира на 01.01.2022 г. и ще продължи до 31.12.2024 г.

Проектът служи за свързване на три функции, които се допълват, но не са съпоставени и трите досега:

- позволява трансфер на знания от по-опитни партньори към по-малко опитни;
- изпълнява дейности по гражданска наука за отворена наука;
- предоставя информация и инструменти за промяна на политиката и възприемане на CeOS.

Координатор на проекта е организацията LIBER (Асоциация на европейските научни библиотеки – Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Association of European Research Libraries), Haga, Netherlands. Една от основните мисии на LIBER е да подпомага научните изследвания чрез сътрудничество и приобщаване.

Партньорски организации са:

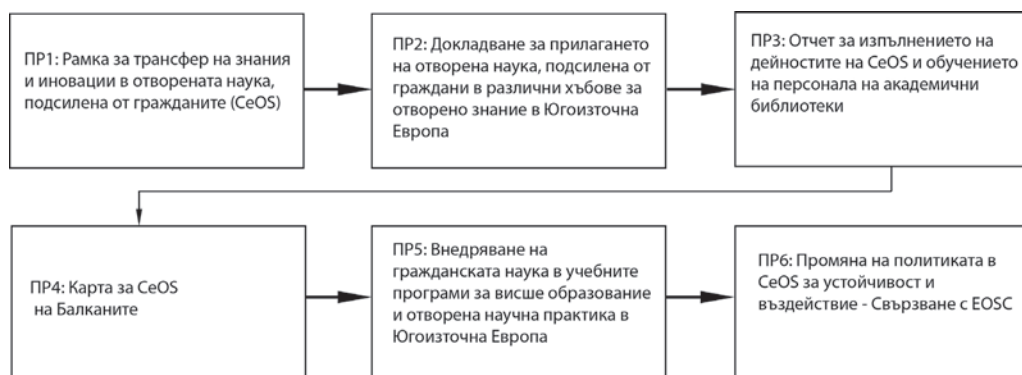
- University Library of Southern Denmark, Denmark – Университетската библиотека на Южна Дания участва в редица дейности, свързани с гражданската и отворената наука, включително отворен достъп и управление на изследователски данни.
- Università Degli Studi di Torino, Italy – Университетът на Торино е сред водещите образователни институции в Италия, отворени за международни изследвания и обучение.
- Panepistimio Patron, Greece – Университетът предлага обучение в областта на естествените науки, здравни науки, селскостопански науки, инженерството, икономика и бизнес администрация. Библиотеката на университета активно работи по отношение на отворения достъп.
- Belgrade University, University library “Svetozar Markovic”, Serbia – най-голямата научна и изследователска библиотека в Белград. В институцията се организират обучения, свързани с дигитализацията и отворения достъп до ресурси.
- National and University Library in Zagreb, Croatia – тази публична институция подпомага научната комуникация на хърватската академична общност, осъществява сътрудничество с неправителствени организации, с цел контакт и сътрудничество между научната общност и гражданското общество.
- Университет по библиотекознание и информационни технологии, Бълга-

рия – висшето училище предлага обучение в професионални направления: Културно наследство, история и археология (2.2. История и археология); Информатика и компютърни науки (4.6 „Информатика и компютърни науки“); Национална сигурност (9.1 „Национална сигурност“); Обществени комуникации и информационни науки (3.5 „Обществени комуникации и информационни науки“).

- University of Cyprus – Университетската библиотека в Кипър активно подкрепя визията на Европейската комисия за отворена наука. Библиотеката участва в редица европейски проекти и към момента е единственото място, предлагащо ресурси на отворен достъп в Кипър.

Проектът е разделен на шест проектни резултата (ПР), като ПР1, ПР2, ПР3 и ПР4 са завършени досега.

Като част от **ПР1 Рамка за трансфер на знания и иновации в отворената наука, подсилена от гражданите (CeOS)**, ПР1Д1 - Колекция от добри практики за ангажиране на гражданите в ОН в университетските библиотеки в Европа,

екипът на УниБИТ си сътрудничи с университетски и регионални библиотеки в България и идентифицира такива, желаещи да вземат участие в проучвания по проблемите на гражданската и отворената наука. Целта бе да се идентифицират местни и национални проблеми и предизвикателства, които вероятно възпрепятстват интегрирането на ГН и ОН. В проучването взеха участие Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ – София, Регионална библиотека „Пейо Яворов“ – Бургас, Регионална библиотека „П. Р. Славейков“ – Велико Търново, Регионална библиотека „Захарий Княжески“ – Стара Загора, Нов български университет, Технически университет – София, Национален център за информация и документация – Централна научно-техническа библиотека, Централна селскостопанска библиотека – София, Университет за национално и световно стопанство, Национална академия за театрално и филмово изкуство „Кр. Сарафов“, Американски университет в България – Библиотека „Паница“ – Благоевград.

В цялостното проучване от пакета участваха 121 респонденти. При анализ на

данните са изведени три вида библиотеки по отношение на ОН, в която участват и гражданите.

- Зряла: Силна и отявлена ангажираност към ОН. Институционално разбиране на ГН и примери за проекти или планове за изпълнение на проекти;
- Развиваща се: ГН все още не е на дневен ред, но ангажиментът и акцентът върху ОН са налице;
- Начинаеща: Библиотеките практикуват ОН, но това не е толкова широко разпространено (напр. само фокус върху свободния достъп). Няма доказателства за гражданска наука.

Общата тенденция е към много висока осведоменост и одобрение на принципите на ОН. 80% от респондентите са съгласни, че ГН е неразделна част от отворената наука, а в същото време 63% от анкетираните не са съгласни, че ГН води до понижено качество на данните. С твърдението, че ГН поражда етични съображения в изследванията, са съгласни 59% от респондентите (18% силно). Над три четвърти от библиотеките съобщават за умения в областта на застъпничеството, организирането на събития, семинари, преподаването и комуникациите. Всичко това са основни преносими умения за ОН и ГН. Между 50-74% от респондентите съобщават и за умения в следните седем области: координация на проекти, управление на проекти, оценка, управление на изследователски данни, публикуване на FAIR данни, запазване на данни и протоколи и GDPR. Данните обаче разкриват и редица бариери, включително липса на ресурси, липса на външно финансиране, липса на политики и липса на политика, както на институционално, така и на национално ниво, като най-голямата бариера е липсата на политика за ОН (и ГН) на университетско ниво. Това подчертава, че възприеманата липса на умения е най-малката пречка.

ПР1 е ключов за изграждане на базата от знания на проекта и проправя пътя за разработване и прилагане на всички интелектуални резултати, като определя рамката за трансфер на знания и иновации от по-развитите страни по отношение на CeOS към по-слабо развитите.

Като част от **ПР2 Доклад за прилагането на отворена наука, подсилена от граждани, в различни хъбове за отворено знание в Югоизточна Европа**, ПР2Д2 - Доклад за дейности от гражданската наука, създадени от академични и обществени библиотеки в Югоизточна Европа, екипът на УниБИТ организира семинар „Гражданска наука и авторско право в библиотеките“, проведен на 19 април 2022 г., в сътрудничество с Народна библиотека „Иван Вазов“, Пловдив. Събитието беше посветено на Световния ден на интелектуалната собственост (26 април). То имаше за цел да повиши осведомеността относно ОН и ГН, като беше представена концепцията на проекта CEOS_SE. Семинарът включва лекция на тема „Авторското право в библиотеките: измислица или реалност“. В уъркшопа се включиха специалисти от университетската библиотека на УниБИТ и обществената библиотека в Пловдив. Събитието беше отворено за граждани, преподаватели, студенти и ученици. В рамките на пакета бе проведено и проучване, разделено на две части. Първата част се отнася до внедряването на пакета ПР2Д1 - Набор от добри практики за сътрудничество на академични и обществени библиотеки в

Югоизточна Европа за интегриране на CeOS, който изследва примери за добри практики при внедряването на ДГН (дейности за гражданска наука) в сътрудничество с университетски библиотеки и обществени библиотеки, в рамките на проекта CeOS_SE. Бяха идентифицирани осем примера за добри практики на сътрудничество между университетски библиотеки и обществени библиотеки в организирането на ДГН. Втората част се отнася до представянето на ДГН, извършени от партньорите по проекта, с подробен анализ с акцент върху предимствата и недостатъците при организирането на ДГН с обществени библиотеки. Прочуването представя целите и контекста на дейността, организационните умения на библиотечния персонал, популяризирането на ДГН, сътрудничеството с обществената библиотека и оценките на участниците.

ПР2 улеснява трансфера и участието в Югоизточна Европа между университетски библиотеки (партньори по проекта) и обществени библиотеки (асоциирани партньори).

Като част от **ПР3 Отчет за изпълнението на дейностите на CeOS и обучението на персонала на академични библиотеки**, бе организирано събитие от типа *learning by doing* – Отворено знание и кафе „Социалните медии и гражданската наука в живота на поколението Z“, проведено на 28 юли 2022 г. в УниБИТ. Събитието бе на български и английски език, тъй като включваше участници от България, Гърция, Полша, Румъния и Турция. Целта на събитието беше да се повиши осведомеността за проекта CeOS_SE и дейностите, свързани с ГН и ОН, на национално и международно ниво. Основният фокус на събитието бе върху социалните медии и техните специфики за изграждане на успешна стратегия за промотиране. В събитието се включиха както младежи от Еразъм+ младежки обмен, така и млади учени, специалисти от университетската библиотека и служители на университета. Събитието се състоеше от две части – теория за социалните медии (с лекции за Facebook Algorithm и Facebook Insights, #Strategies и подробен преглед на Instagram Reels, как TikTok пренаписва света и спецификата на работа с инфлуенсъри) и след това практическа част, при която в неформална среда продължиха груповите задачи за участниците. Участниците бяха разделени на 5 групи и всяка група получи продукт/услуга/приложение, за който трябваше да разработи кампания за популяризирането му в социалните медии. Всяка група трябваше да представи две публикации за социални медии и един инфлуенсър, с когото да работи в организираната кампания. Кампаниите, които трябваше да проектират, бяха за нови книги, приложението „Duolingo ABC“, телевизионния сериал „Only murders in the Building“ и продукти за грижа за кожата.

Като част от същия пакет беше организирано събитие *train the trainers* – уъркшоп „Гражданската наука и библиотеки в България“, проведен на 30 ноември 2022 г. в Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Целта на събитието беше да се повиши информираността за ГН в България и разработването на стратегии за нейното приложение в българските библиотеки. В уъркшопа се включиха представители на НБКМ, академични библиотеки, обществени библиотеки и представители от УниБИТ. В неформална среда участниците взеха участие в групови задачи, като бяха разделени на 4 групи и всяка група трябваше да създаде стратегия

за организиране на събитие от областта на ГН. Всяка група беше разпределена както следва: изследовател, финансираща институция, гражданин, бизнес, представители на НПО, като включваше и представител на библиотеката – училищна библиотека в Русе, университетска библиотека в Бургас, читалищна библиотека във Видин и регионална библиотека в Благоевград. Те трябваше да измислят привлекателно име за своето събитие; въз основа на целевата аудитория, да се обмислят подходящи лектори за събитието; да създадат план за изпълнение на събитието; да изберат място за провеждане на събитието; да изберат стратегия за популяризиране на събитието и да обмислят как да въвлечат всеки от партньорите си. Основният въпрос към групите беше с какви предизвикателства се сблъскват при управлението на събитието. Темите на събитията, предложени от всяка група, включваха домашно насилие, обработка на археологически материали в Югозападна България, опазване на биоразнообразието и пресъхването на река Дунав чрез създаване на ботанически кът от застрашени растения и фото работилница на остров Света Анастасия. Всеки отбор представи и плакат за своето събитие.

Като част от **ПР 4 Карта за CeOS на Балканите** е създадена Пътна карта на подсилена от граждани отворена наука на Балканите. Тя е предназначена да подпомогне висшите училища (ВУ) и изследователските библиотеки в подобряването на образователното, научното, иновативното и социалното въздействие на техните дейности, свързани с ОН/ГН. Тя предоставя насоки как да организирате и подпомогнете провеждането на тези дейности, включително идентифициране на правилните участници, поставяне на ясни цели и избор на подходящи инструменти и ресурси. Пътната карта включва и информация за това как да се измери и оцени въздействието на тези дейности, както и най-добри практики за насърчаване и поддържане на ангажираността сред участниците. Представява интерес и за независими инициативи, които организират ОН/ГН дейности. В допълнение идентифицирането на основни умения за библиотекарите, ангажирани с инициативи за гражданска наука, включват комуникационни, аналитични и образователни умения, както и такива за работа със социалните медии и мрежи. По-задълбочено внимание заслужават и стратегическите цели на изследователските библиотеки, включващи партньорства, институционализация, приоритизиране, политика и стратегия. По отношение на оперативните действия, на изследователските библиотеки се препоръчва да извършват картографиране на изследователи и проекти, да идентифицират и използват съществуващите компетенции, да разширяват инфраструктурата и услугите и да включват гражданската наука в образователния процес. Като цяло пътната карта представлява ценен ресурс за всяка организация или индивид, който иска да популяризира и да се включи в дейностите на ОН и ГН. Освен това, следвайки насоките, предоставени в пътната карта, независимите инициативи могат да подобрят въздействието на дейността и ангажираността на участниците.

Съвременната наука трябва да бъде достъпна и разбираема за всеки гражданин, а библиотеката може и трябва да играе важна роля в този процес. В бъдеще тя не само ще предоставя средства за съхранение на знание, но и ще се трансформира в динамично пространство, което отразява разнообразието и иновациите на

научния свят. В този контекст библиотеката става не просто място за съхранение на книги, а хъб за придобиване, съхранение и разпространение на нови знания, за обмен на идеи и разширяване на хоризонтите на знанието. Библиотеката не само ще предоставя информация, но и ще подпомага развитието на информационната грамотност и критичното мислене. Обученията и ръководствата, предоставяни от библиотеките, помагат на потребителите да се справят с голямото количество информация и да анализират източниците с критичен поглед. В XXI в. библиотеката като хъб на ново знание е повече от просто сграда с книги. Тя е динамична образователна платформа, която обогатява обществото с нови идеи, подпомага научните изследвания и насърчава културното разнообразие. С постоянното си приспособяване към технологичния напредък и активната си роля в образователния процес, библиотеката продължава да бъде ключов инструмент за формирането на общество, насочено към новото знание и иновациите.

Благодарности:

Публикацията е реализирана по Проект CeOS_SE – Citizen-Enhanced Open Science in Southeastern Europe Higher Education Knowledge Hubs („Повишаване информираността на гражданите в областта на отворената наука в знаниевите хъбове за висше образование в Югоизточна Европа“), Договор №: 2021-I-NL01-KA220-HED-000032004, финансиран от Европейската комисия по програма ERASMUS+, Key Action 2: Partnerships for Cooperation in Higher Education, с координатор на проекта LIBER, представляван от Астрид Верхойзен, и партньор по проекта Университет по библиотекознание и информационни технологии, представляван от проф. д-р Тереза Тренчева.

Източници:

Kaarsted, T., Blake, O. & Kristian Hvidtfelt Nielsen. 2022. Recommendations for Academic and Research Libraries within Citizen-Enhanced Open Science. Zenodo.

[Онлайн ресурс]. Достъпен на: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7404681>

Mumelaš, D., Martek, A. & Dorja Mučnjak. 2022. Upscaling collaboration between academic and public libraries for CeOS in SE Europe. Zenodo.

[Онлайн ресурс]. Достъпен на: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7414551>

Đakić, N. & Aleksandra Trtovac. 2023. Roadmap on CeOS in the Balkans. Zenodo.

[Онлайн ресурс]. Достъпен на: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8383149>

Optimizing data-flows in the book value chain, and the EODOPEN project

SZABOLCS DANCs

Оптимизиране на потоците от данни във веригата на балансовата стойност и проектът EODOPEN

Саболич Данс

Резюме:

Един от ключовите термини и концепции на текущата теория на каталогизирането е „повторно използване“, което също може да се характеризира като основно начинание на библиотекарите от началото на библиотечната дейност. Повторната употреба изисква оперативна съвместимост, а последната изисква международно установени и приложени стандарти. Ако имате всичко това, имате възможност да оптимизирате потоците от данни във вашите системи. Ако се търси по-широко сътрудничество, могат да се включат и други заинтересовани страни по веригата на балансовата стойност.

Ключови думи: повторно използване на данни, оптимизиране на потоци от данни, балансова верига на стойността, уреждане на авторски права, EODOPEN

This article is dedicated to a topic which I have been dealing with for quite a long time, namely the beneficiaries and advantages of reusing data. More exactly: I would like to cast a light on the opportunities of exploiting standard communication channels in order to optimize our data flows throughout the book value chain.

My leading thoughts are mainly based on the new approaches to bibliographic control, which are laid down in different sources reflecting mainstream trends of the bibliographic universe.

1. The main sources of the new approaches to bibliographic control

The first source to mention here is the statement of *International Cataloguing Principles*¹, referred as ICP. The first edition of ICP is known as Paris Principles and was published in 1961. An updated version, the Frankfurt Principles was published in 2003. There are newer editions available on the IFLA website in different languages.

¹ Statement of International Cataloguing Principles (ICP) 2016 [Онлайн ресурс]. [Прегледан на 19.12.2023]. Достъпен на: <https://repository.ifla.org/handle/123456789/80>

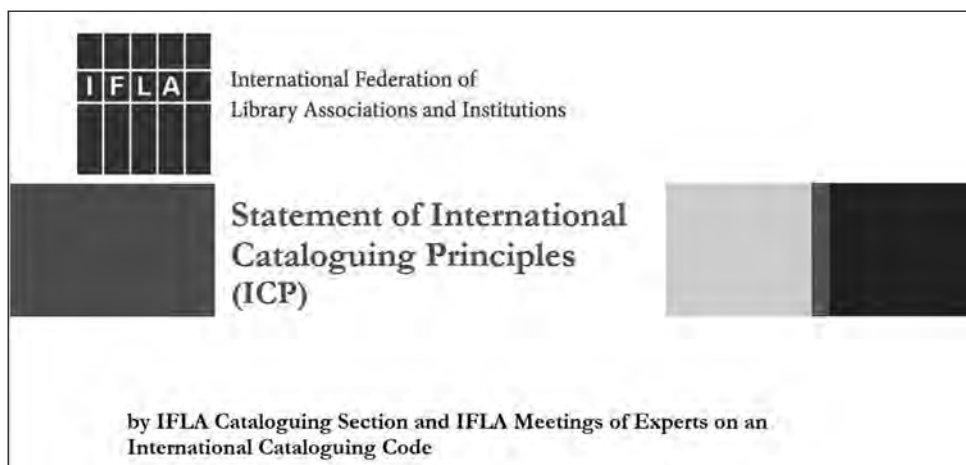

Figure 1 ICP is downloadable from the website of IFLA in various languages

ICP mentions the user, or, more precisely, mentions the convenience of the user as the highest principal. So, when designing and developing our services the user and their convenience need to be in the spotlight.

*Library Reference Model*² is based on the previous principals and it gives you a more detailed conceptual model which should be considered as a starting point for creating cataloguing codes (national ones for example) and developing cataloguing systems. The model is developed with semantic web technologies in mind.

Figure 2 LRM is also downloadable from the website of IFLA

Resource Description & Access (RDA) „provides a higher-level framework for aspects of the bibliographic universe”. Actually, it’s a sort of implementation of the above-mentioned library reference model.

² IFLA Library Reference Model: A Conceptual Model for Bibliographic Information [Онлайн ресурс]. [Прегледан на 19.12.2023]. Достъпен на: <https://repository.ifla.org/handle/123456789/40>

Figure 3 The logo of RDA is getting more and more known among library experts

The fourth source that we cannot avoid to mention is BIBFRAME³. This initiative was born in order to replace MARC-formats by providing a more innovative solution for exchange of bibliographic data, but it is more ambitious than that: it would like to be a model for cataloging codes all around the world.

Figure 4 The logo of BIBFRAME

3. Reuse of data

As I referred to that before, reuse of data is the central concept around which I build my presentation. Of course, it is mentioned among the international principles of cataloguing:

„2.10. Interoperability. All efforts should be made to ensure the sharing and reuse of bibliographic and authority data within and outside the library community. For the exchange of data and discovery tools, the use of vocabularies facilitating automatic translation and disambiguation is highly recommended.”

However, I have to add, there is nothing new under the sun: since there were libraries,

³ Website of Library of Congress Information [Онлайн ресурс]. [Прегледан на 19.12.2023]. Достъпен на: <https://www.loc.gov/bibframe/>

there has been the issue of reusing data. They tried to find different solutions to handle it: standardized catalogue cards served as a useful tool in the beginning, afterwards *Henriette Avram* developed MARC format between 1965 and 1968. MARC became a national standard in the USA in 1971, and it was approved as an international standard in 1973. (It was when SS. Cyril and Methodius National Library was 95 years old.)

Reuse of data is a principal thought in *Mauro Guerrini's* arguing⁴, that we heard at the „Bibliographic Control in the Digital Ecosystem” international conference in Florence in 2021.

In the context of data reuse the professor talks about the new role of libraries: „libraries, library networks and bibliographic agencies still play an important role, in particular, through strong collaborations among themselves, through their role as true protagonists of the standards of bibliographic control, standards flexible and at the same time binding and reliable”. (It is always a pleasure to read these lines as the head of the Office for GLAM Standards in the national library of Hungary.)

4. Optimizing data-flows, metadata factories

Effective reuse of data requires optimizing our data-flows and providing interoperability between our systems, all of these result in streamlining data-flow between the components of book value chains, which are the following:

The [author] – it is in brackets because previously it was not typically considered a component of the value chain, but it definitely has a role in the data-flow. Researchers, for instance, add subject headings to their publications, or they provide additional metadata which can be reused throughout the publication and distribution of a book.

Publishers can manage their data through publisher platforms: they can select which elements they provide for reuse. For example, descriptive elements (title, author and so on) can be provided for reuse, other information, such as distribution data, copyright data can be considered sensitive, and therefore managed separately.

Retailers use subject category schemes for commercial purposes (such as the international BIC or Thema). They have a special interest in reuse of quality data. In Hungary there was a project where Universal Decimal Classification (UDC) numbers served as a source of quality data. UDC numbers provided by librarians for book descriptions had been converted into subject headings (according to the abovementioned Thema scheme).

Libraries are the main sources of quality data on publications. Libraries and bibliographic agencies are keen on creating and sharing quality data (subject headings, unified names, a complicated system of references, and so on).

Rights management organizations play a role of a greater and greater importance. They share royalties for book loans, of course, but they are also a crucial part of complex infrastructures supporting digital availability of cultural heritage.

So how to optimize data-flow between these stakeholders? I outlined this proposal

⁴ Guerrini, Mauro. Universal Bibliographic Control in the Digital Ecosystem: - B: Opportunities and Challenges. 2022, 13 (1), с.12-18. [Онлайн ресурс]. [Прегледан на 19.12.2023]. Достъпен на: <https://doi.org/10.4403/jlis.it-12742>

10 years ago. The data-flow includes national library, ISBN database, retailers' database, publishers, so on.

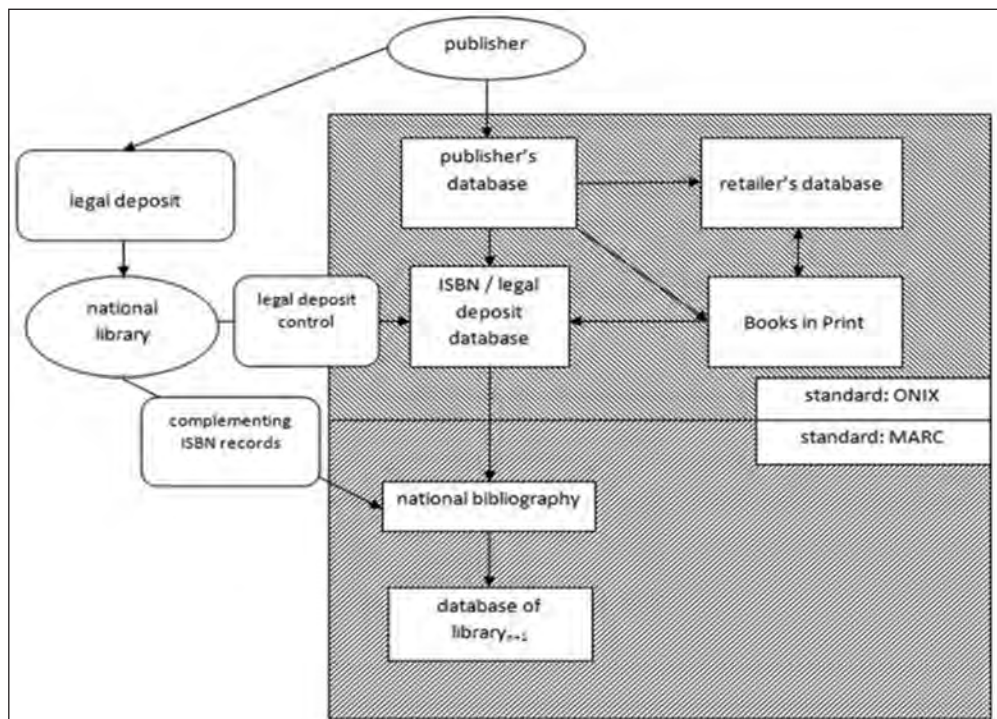

Figure 5 A data-flow renewed – published in 2014⁵

After its publication in English, I received a letter by *Lesley Whyte* from Bibliographic Data Services Limited. She wrote me that her company has been employing a model such as I recommend in my article, „to the benefit of the UK library community”.

So: there is nothing new under the sun...

⁵ Dancs, Sz. Who will build the library catalogues? MARC and ONIX: an old concept and a new perspective. - B: Forum Bibliotek Medycznych, 2014, 7(14), c. 44-49.

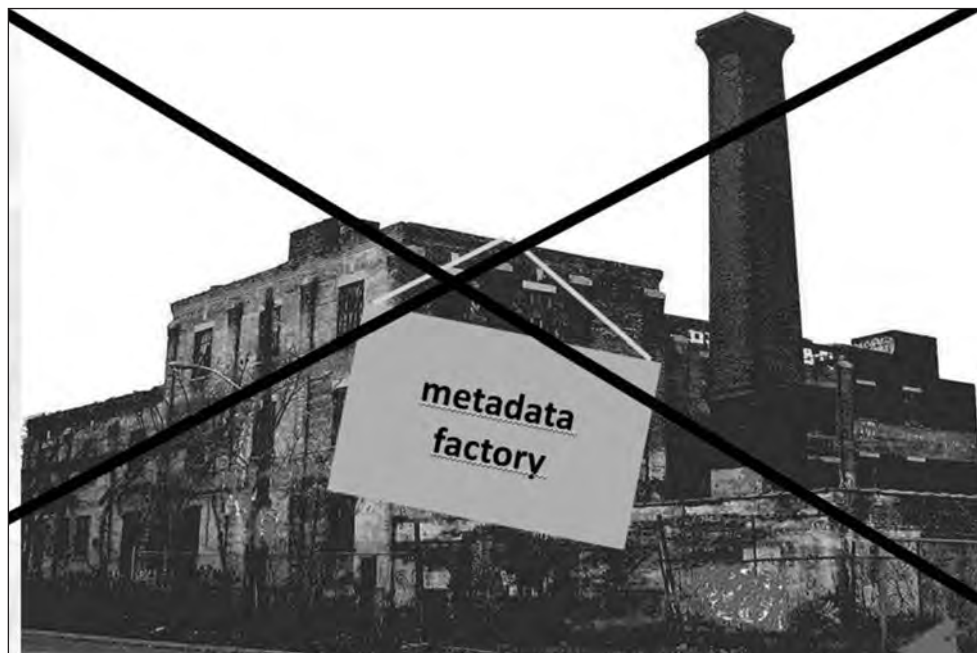

Figure 6 Metadata factory – not to be pictured like this

Bibliographic Data Services Limited is just one of the many metadata factories worldwide. You can find (among others) the Dansk BiblioteksCenter (DBC) in Copenhagen, or Casalini Libri in Fiesole (near Florence) also on the list. These metadata factories function as bibliographic agencies. Beyond bibliographic services such as Catalogue In Print, they usually manage national identifiers, such as ISBNs or ISNIs; they participate in the development of subject heading systems; they are active in developing and applying bibliographic standards, and others as well.

5. Copyright clearance – new systems on the field

As I already mentioned, effective reuse of data requires optimizing our data-flows and providing interoperability between our systems.

Which systems are we talking about?

I already mentioned some of them when listing stakeholders in the book value chain. In the last decade directives⁶ were issued by the European Union which aimed to solve the copyright problem that libraries face when trying to make their collection digitized and accessible for the large public. The new regimes have already been implemented

⁶ Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 [Онлайн ресурс]. [Прегледан на 19.12.2023]. Достъпен на <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012L0028>; Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC [Онлайн ресурс]. [Прегледан на 19.12.2023]. Достъпен на: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj>

by most of the copyright laws over Europe. The directives try to ease and enhance the digital availability of cultural heritage materials under copyright: the two sets of works they focus on are orphan works and out-of-commerce ones. To identify works belonging to these two groups of works, it is useful to query a so called Books in Print database. Books in Prints are quite traditional in some member states, they contain data on commercial availability of works.

To be compliant with EU directives, other new collaborations, such as the one with the European Union Intellectual Property Office (EUIPO), are also needed to be taken into account. EUIPO developed and maintains Orphan Works Database and Out of Commerce Works portal. You need to submit relevant information into them if you are about exploiting the opportunity laid down in these new EU directives.

Figure 7 EUIPO databases⁷ to be integrated into the data-flow

So EUIPO databases and Books in Print databases need to be inserted, integrated into our data-flow, so that they can communicate with our current systems as smoothly as possible.

In the framework of the EODOPEN project⁸, National Széchényi Library of Hungary leads a working group, which has the responsibility to design and develop a so called Rights Clearance Documentation Tool (RCDT). Here you can see only a part of the whole data-flow, where RCDT is connected via standard protocols to different stakeholders, namely the abovementioned EUIPO and the member library catalogues. It could also be connected to a Books in Print database, for example, if we had one in Hungary.

⁷ Orphan Works Database[Онлайн ресурс].[Прегледан на 19.12.2023]. Достъпен на : <https://euiipo.europa.eu/orphanworks/>; Out Of Commerce Works Portal[Онлайн ресурс].[Прегледан на 19.12.2023]. Достъпен на <https://euiipo.europa.eu/out-of-commerce/#/>

⁸ The official site of the project [Онлайн ресурс].[Прегледан на 19.12.2023]. Достъпен на <https://eodopen.eu/>

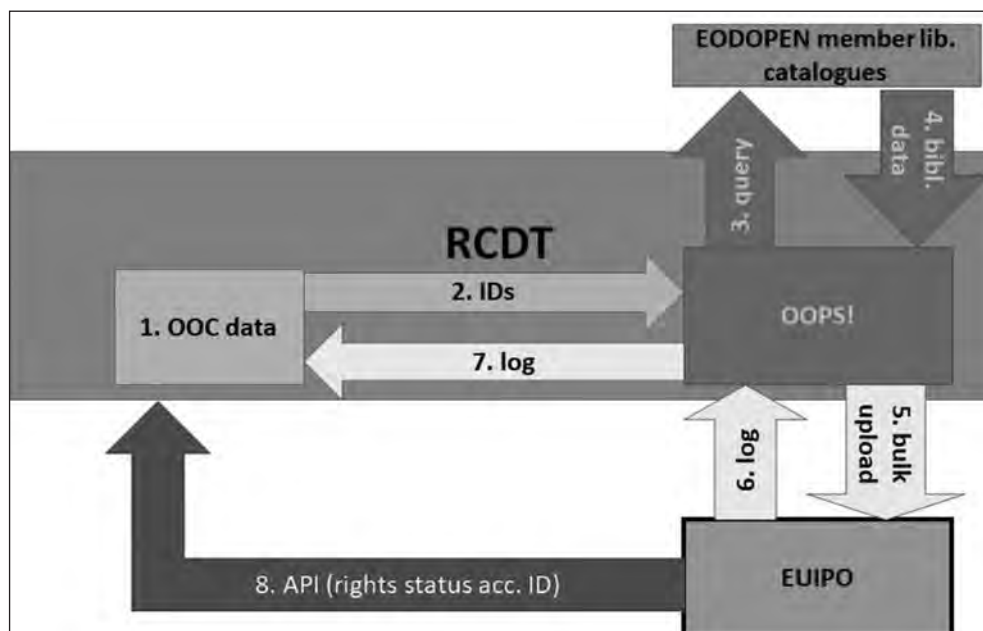

Figure 8 A part of the EODOPEN data-flow

So this is only a fraction of the comprehensive infrastructure that benefits from the products of bibliographic processing of library materials.

Beyond reusing bibliographic data, this kind of web of data sources provides you with additional data regarding copyright clearance. Engaging copyright clearance officers can be a task to be considered by libraries. But it's the topic of another study.

6. Conclusion

New approaches to bibliographic control could be easily outlined through exploiting key terms and concepts used in current cataloguing theory. One of these terms is 'reuse', which can also be characterized as a core endeavour of librarians since the beginning of library activity.

Reuse requires interoperability, and the latter requires internationally established and implemented standards. Having all these, you have the opportunity to optimize data-flows throughout your systems.

If a broader cooperation is sought, other stakeholders along the book value chain can be involved. In the EU-funded EODOPEN project, we are developing a so called Rights Clearance Documentation Tool to improve managing copyright data of literary works collected by libraries participating in the project. To be compliant with EU directives, new collaborations, such as the one with the European Union Intellectual Property Office, was needed to be taken into account.

Sustainability of Library Media Communication

МАЈА МИЦЕВСКА РИЗОВА

Устойчивост на библиотечната медийна комуникация

Мая Мицевска Ризова

Резюме

Настоящият труд проучва важноста на социалните медии и предизвикателствата, с които се сблъскват националните и университетските библиотеки в дигиталната ера. Тези въпроси се обсъждат чрез примери за глобално установени библиотеки, които са лидери в библиотекознанието, иновациите и устойчивостта. Могат да бъдат посочени примери за библиотечна дейност чрез техните онлайн инициативи, публикувани в социалните медии на следните платформи: Фейсбук, Инстаграм, Туитър и официалните уебсайтове на библиотеките. В труда са обобщени три утвърдени световни библиотеки (Британската библиотека, Библиотеката на Конгреса и Националната библиотека на Франция), включително техните дигитални и социални медийни подходи и стратегиите за устойчивост, които използват, за да подобрят присъствието си в социалните медии. Разделът с предложения предлага насоки за бъдещи подходи за справяне с възможностите на дигиталните и социални медийни платформи.

Ключови думи: библиотеки, устойчивост, социални медии, дигитален маркетинг, потребители.

Sustainability in Library Media Communication

In today's information society, having diverse and supportive social connections is as important as technical skills and access to information technologies. Libraries are developing their services to embrace online communication tools and promote new ways of doing library work. The goal of this paper was to examine social networking and its role in promoting library services in the digital era. According to Boyd and Ellison¹, social networking sites allow users to create profiles, connect with others, and share links. Social networking, as defined by Topper², involves individuals connecting through friendships, values, work relationships, and ideas. One of the most affordable and successful methods for promoting library activities is through social media platforms like Facebook and Twitter.

Social Media

Social media can be divided into six main categories: forums and message boards, review and opinion sites, social networks, blogging and microblogging, bookmarking, and media sharing. This paper focuses on Twitter, Facebook, and blogs as social media

platforms³.

Twitter launched in 2006 and now has over 312 million monthly active users. Creating an account is the first step for users to post tweets. These tweets can be up to 140 characters long, including links and photos. By default, tweets are publicly viewable unless the user locks their account.

Facebook started in 2004 and has 1.4 billion monthly active users. Creating an account enables users to post updates, reply to others, and interact with posts on their Facebook page.

Blogs can be run on different platforms, and the platform and modules used depend on the needs of the user. The process of creating a post involves creating an account on the platform being used. Users can then publish posts of any size and content on their blog, organizing them with tags or categories.

Benefits of Using Social Media

Despite ongoing challenges, social media can be beneficial in supporting library initiatives. Social media helps libraries advertise and attract more library users. Social media platforms allow users to create, connect, discuss, contribute, vote, and share information. These platforms help libraries get closer to users, build a network for cooperation with users, and gain visibility across users by providing students with access and ease when locating library resources. Further, social media enables the sharing of knowledge and information and supports distance learning. This discussion highlights the effective use of social media by renowned libraries like the British Library, Library of Congress, and National Library of France to enhance their outreach on various digital platforms, demonstrating both sustainability and success.

National Libraries

The British Library

In 1972, the British Library was formed by merging several libraries. The library's collection expanded in 1974 by adding the British National Bibliography. The British Library engages with users through Twitter, Facebook, and nineteen blogs. The blogs cover a range of departments and collections, including American Studies, Endangered Archives, Innovation and Enterprise, and Sound and Vision. The main Twitter account has been active since February 1, 2009, with 1.9 million followers and 1035 tweets. The Facebook page was established in 2007 and currently has 353,962 likes, with 167,625 check-ins indicating physical visits. According to Plantin et al. (2018)⁴, more than 9,000 people engaged with the library's Facebook page.

Examples of Social Media Sustainability from the British Library

The British Library is utilizing social media and platforms to strengthen its online presence and connect with a larger audience. Here are some strategies used by the British Library to use social media. The library promotes its vast collection of literature, artifacts, and active research through carefully selected content shared on platforms like Twitter, Facebook, Instagram, and YouTube (Holloway-Attaway, 2021)⁵. This includes

highlights from exhibitions, rare manuscripts, interesting facts, and pictures that showcase the library's funds and resources. Sharing visually appealing and informative content helps the British Library attract users. The British Library has been using social media to promote libraries as platforms for raising environmental awareness and social sustainability, such as through posts about the art installation *Planets* (2002) by Antony Gormley. The one-ton stones represent the connection between humans and the environment. Located at the library, this installation is a popular venue for poetry readings and activities for students and library users. This example shows how libraries can serve as public spaces for both social and academic activities, with an emphasis on social sustainability goals. This multimedia example demonstrates how social media can foster a sense of community to encourage participation and interaction for societal goals.

The British Library publishes the ongoing work of its library departments, promoting transparency and generating interest in its activities. As an example, the British Library urges library users to observe Liz Rose, a textile conservator, as she works on preserving a 16th century embroidered book cover in one of their posts. One particular way in which the British Library effectively uses social media is the #OnThisDay campaign on Twitter. The campaign focuses on sharing historical facts, events, and moments from the library's collection that occurred on a specific day in history. The British Library's Twitter account posts tweets with #OnThisDay, sharing interesting and informative facts about specific dates.

The British Library's Facebook page has a user-friendly interface that helps users obtain a free British Library Reading Pass for access to study space and over 170 million materials. Furthermore, the library shares posts featuring popular content carefully chosen to captivate and involve readers with its extensive collection. The library's social media manager posts every two weeks and regularly updates content based on social media post frequency. Find more information at <https://www.facebook.com/britishlibrary> and the library page on Instagram which reflects the same content for consistency and focuses on visual transformations in user experiences.

The Library of Congress

The Library of Congress was founded in 1800 to serve as a reference library for the U.S. Congress. The library was rebuilt in January 1815, using President Jefferson's personal library, after it was burned down in the War of 1812. The Library of Congress is under the control of the United States Government through a joint library committee. The Library of Congress Twitter account was established in June 2007 and has accumulated over 10,500 tweets and nearly 969,000 followers (Library of Congress Twitter, 2022⁶). The Library of Congress Facebook account was established in 2009. Since then, it has garnered over 458,000 likes, with 407,000 followers and 10,500 engaged users.

Examples of Social Media Sustainability from the Library of Congress

The Library of Congress utilizes social media to engage with people, share collections, and promote resources and events. The Library of Congress incorporates social media in sustainable and interesting ways to promote their work. Below are a few examples.

The Library of Congress actively uses Twitter (@librarycongress). Updates on exhibitions, events, and new acquisitions are shared, along with the option to plan a physical visit. They collaborate with internationally recognized creatives to distribute

this content. The latest collaboration includes the popular musician Lizo; see more at the following link <https://Twitter.com/librarycongress/status/1575208737052278817>⁷. In these posts, you can find tweets about upcoming lectures, concerts, or movie screenings at the library. Their use of Twitter involves sharing interesting items, historical photos, and promoting digitized materials on their website.

The Library of Congress has an official Facebook page where they share diverse content. Announcements are released by them to inform about library programs, initiatives, and partnerships. The Library of Congress is promoting the National Book Festival, featuring contemporary children's author Claribel A. Ortega. In this post, Ortega discusses her latest book, *The Golden Frog Games*; more about the author is featured on the library's Facebook page. This initiative is an excellent way for children to become engaged in sustainable reading practices and participate in these book events with their parents by connecting through read alouds and other forms of public readings aimed at society's youngest readers.

The Library of Congress maintains a YouTube channel with diverse video uploads. Recordings are used to share lectures, interviews, exhibitions, and concerts. The videos offer educational and enjoyable content about the library's collections and activities. The Library of Congress has an Instagram account (@librarycongress), where they share visually appealing content from their collections. They share rare books, photographs, and manuscripts along with informative captions. One of the library's recent posts is about promoting the National Book Festival, with a link to loc.gov/bookfest and engagement through hashtags like #bookstagram, #bookreels, and #natbookfest. Instagram Stories feature the library's behind-the-scenes work, collections, events, and exhibitions. Users have the option to interact with the library using comments, likes, and direct messages. The Library of Congress has a Flickr account where it shares digitized photos and prints. For illustration, see recent visual presentations of library contents at https://www.flickr.com/photos/library_of_congress/. Users can browse and search through a wide range of images covering various subjects and historical periods. The library encourages users to engage with the collection through tags, comments, and metadata. Specifically, users can view rare collections and exhibits at the following link <https://blogs.loc.gov/bibliomania/>, which this summer⁸ (2023) included Gertrude Ina Robinson and the *Floral Fairies* presented as cloth figurines that can be found in the Special Collections department of the Library of Congress. The Library of Congress blog offers resources for teachers, parents, and guardians to support sustainable initiatives like the virtual exhibit, Exploring America's National Parks, which highlights the importance of nature preservation and the ongoing need to protect this delicate ecosystem. Sustainable initiatives are essential for quality 21st century education.

The National Library of France

The National Library of France, situated in Paris, is recognized as one of the world's largest and most significant libraries. The National Library of France has its roots in the Middle Ages, dating back to the 14th century. Collections from royal libraries and materials acquired during the French Revolution contributed to the library's growth over time. The National Library of France houses a collection of over 40 million library items, such as books, maps, photographs, and digital resources. The library offers a diverse

collection of materials, covering literature, history, science, art, and more. The French National Library provides resources in both physical and digital formats.

Examples of Social Media Sustainability from the National Library of France

The National Library of France utilizes social media platforms like Twitter and Facebook. They utilize these platforms to share captivating content regarding their collections, events, and exhibitions. The National Library of France updates its exhibitions with insights into various themes, artworks, and artifacts. The sharing of high-quality images, videos, and links to additional information encourages users to delve deeper.

Since 2020, the National Library of France has provided a Digital Roadmap, which includes a detailed map and a video showcasing the layout of their digital resources on their website; please use the following link to access the map⁹, <https://www.bnf.fr/en/mediatheque/must-see-spots-bnf-digital-roadmap>. The digital map provides an environmentally friendly way to navigate public spaces while supporting library users with resources. These library supports have led to an increase in the number of library users from 2020 to 2023. The National Library of France uses social media as a platform to share digital collections and provide resources. Users can research historical materials by accessing links to online archives. By improving access to their collections, the National Library of France demonstrates its commitment to preserving cultural heritage through digitization. Restaurateurs Caroline Bertrand and Magali Dufour are featured in the National Library of France's latest Facebook post, discussing their work at the Arsenal Library. The post provides a behind-the-scenes look at the human and technical adventure of restoring this literary monument. The library's Twitter account promotes and encourages research, especially for young researchers in the arts and social sciences. The image access policy has also changed to support open science, with researchers now having free commercial use of their publications. The National Library of France uses social media to democratize its work and activity, with its online presence and goal to serve users. The French National Library utilizes social media for user engagement. For example, their Instagram consists of diverse and informative content that nurtures and embodies French literature and art; the most recent examples of which are posts about the author and feminist Renée Dunan born in 1892, who wrote over fifty books within a short period of time; see more at the following link, https://www.instagram.com/p/Cvu9H5-oGN6/?img_index=1. These posts serve as an invitation for users to join discussions, ask questions, and share their experiences about library resources or events. The library fosters a sense of community and encourages dialogue by responding to comments and questions, all while promoting sustainability. In this way, there is less waste by printing promotional materials and these practices are usually paper-free. In addition, social media is used by the National Library of France to promote its educational initiatives and programs. For example, on their YouTube channel, the National Library of France regularly posts educational videos documenting the greatest achievements in French literature and art; see more in the following video commemorating Degas, titled, *Degas in Black and White*, <https://www.youtube.com/watch?v=kXcAz-N1NzQ>. The National Library of France keeps its followers updated on library events like workshops, lectures, and conferences and encourages them to participate. This helps to raise awareness of the library's role in promoting learning and research.

Suggestions for Sustainability Practices Using Library Social Media Platforms

Social media can help national libraries enhance accessibility and sustainability and improve user experience through diverse strategies (Peacemaker et al., 2016). These examples are based on a qualitative analysis of three well-established world libraries.

Promoting Digital Collections

Social media platforms like Twitter, Facebook, and Instagram can be utilized by libraries to promote their digitized collections and emphasize specific resources. Shared high-quality images, videos, and links make it easy for users to find and access valuable materials. For example, libraries have the ability to share digitized historical manuscript pages on Twitter¹⁰, along with interesting facts or stories. Video and audio support in this practice make it sustainable by reducing paper usage in libraries.

Providing Virtual Exhibitions and Tours

Through social media platforms, libraries can host virtual tours or organize virtual exhibitions. Limited-resource libraries can maximize user engagement by adopting this sustainable practice. For example, through live video streaming or pre-recorded videos, libraries have the opportunity to showcase their exhibitions, collections, or unique architectural features. This provides an opportunity for users who cannot visit the library in person to engage with its resources. The library has the capability to host a live video tour of an exhibit and provide real-time answers to user questions.

Increasing User Engagement

Social media platforms allow libraries to organize question-and-answer sessions, engaging users and providing assistance. Libraries can facilitate interactive sessions by allocating time for questions or utilizing hashtags to gather inquiries about resources and research tips. For example, a university library and student organizations can collaborate on a social media campaign to promote library services to students. This sustainable practice promotes community building and supports users in overcoming barriers to accessing library services or materials.

Updates and Event Promotion

Social media platforms enable libraries to share timely updates on opening hours, closings, or service interruptions. The library can also use them to advertise upcoming events, workshops, or lectures. Librarians can effectively plan library visits or event participation by sharing relevant information and monitoring patrons' awareness. By using this sustainable practice, libraries can minimize paper waste and reach a wider audience without using physical promotional materials. National libraries can utilize these strategies to enhance accessibility, user experience, and engagement through social media platforms. These suggestions for libraries promote sustainability, inclusivity, knowledge sharing, and community building in the digital age.

References

¹ Boyd, D. M., & Ellison, N. B. Social network sites: Definition, history, and scholarship. - B: *Journal of computer mediated Communication*, 2007, 13(1), c. 210-230.

² Topper, E. F. Social networking in libraries. - B: *New Library World*, 2007, 108(7/8), c. 378-380.

- ³ Peacemaker, B., Robinson, S., & Hurst, E. J. Connecting best practices in public relations to social media strategies for academic libraries. - B: *College & undergraduate libraries*, 2016, 23(1), с. 101-108.
- ⁴ Plantin, J. C., Lagoze, C., Edwards, P. N., & Sandvig, C. Infrastructure studies meet platform studies in the age of Google and Facebook. - B: *New media & society*, 2018, 20(1), с. 293-310.
- ⁵ Holloway-Attaway, L. Interview with Stella Wisdom, Digital Curator at the British Library. 2021
- ⁶ British Library. [@britishlibrary]. (2022). Exciting news! We have just received a rare manuscript dating back to the 13th century. This beautifully illuminated work will soon be available for researchers and visitors to explore. [Tweet]. Twitter. Retrieved August 8, 2023, [Онлайн ресурс]. Достъпен на: <https://twitter.com/britishlibrary/status/123456789>
- ⁷ Library of Congress. (2022). We're excited to announce a new virtual exhibit, "Exploring America's National Parks," featuring stunning photographs and historical materials from our collection. Take a virtual tour and discover the beauty and history of these precious natural landscapes. [Facebook Status Update]. Facebook. Retrieved August 8, 2023. [Онлайн ресурс]. Достъпен на: <https://www.facebook.com/libraryofcongress/posts/123456789>
- ⁸ British Library. Department of Manuscripts. (1982/1978). - B: *The British Library, a guide to the catalogs and indexes of the Manuscripts Department*. London: British Library, Reference Division Publications
- ⁹ National Library of France. (2022). Accueil | BnF - Institutional Site. Retrieved August 11, 2023, [Онлайн ресурс]. Достъпен на: <https://www.bnf.fr/>
- ¹⁰ National Library of France. (2022). Aujourd'hui, nous mettons en avant notre collection of manuscripts anciens, qui renferme des trésors littéraires et historiques uniques. Explore the ces website merveilles sur Notre! [Facebook Status Update]. Facebook. Retrieved August 11, 2023. [Онлайн ресурс]. Достъпен на: <https://www.facebook.com/bnf.fr/posts/123456789>

Старозагорското начало и настояще в библиотерапията

МАРИЯ СТЕФАНОВА

The initial and present state of Stara Zagora in the field of bibliotherapy

Maria Stefanova

Summary

The article reflects the bibliotherapy service and the trainings of library specialists at the present time considering the most current project of the „Zahari Knyazheski“ Regional Library and the opinion of the psychotherapist Mincho Nikolov, who leads the bibliotherapy and story therapy trainings, as well as the feedback on the topic shared by the director of the regional library in Stara zagora, Nadia Grueva.

Keywords: bibliotherapy, story therapy trainings, „Zahari Knyazheski“ Regional Library, Stara Zagora, interview

Консултанти по библиотерапия, библиорецептурници, „Наръчник за консултанти по библиотерапия (библиотекари)“, продължаващи обучения, организирани от ББИА и все по-голям интерес към тази невероятна концепция - библиотерапията, свързваме от години със Стара Загора и Регионалната библиотека „Захарий Княжески“. Концепция, която разкрива своите неограничени възможности пред все по-широк кръг активни читатели и дори специалисти от различни сфери, и се развива и разгръща на практика, въпреки все още ограниченото количество научна литература по темата.

Всичко започва през 2015 г. с подкрепата на Фондация „Глобални библиотеки – България“ и Центъра за продължаващо обучение на библиотекари към Българската библиотечно-информационна асоциация. За началото и за обратната връзка, за настоящия проект и безбройните послания, постижения и за амбициите въбъдеще разговаряме с Надя Груева - директор на Регионална библиотека „Захарий Княжески“ и с лектора д-р Минчо Николов.

Да ви върна към началото – преди 8 години в Стара Загора стартираха първите обучения на български библиотекари за консултанти по библиотерапия - какво се промени оттогава?

Н.Гр. Промени се това, че в обученията се включват не само библиотекари, но и хора от други професии като учители и др. Но тогава хората, с които си партнирахме за първия проект, имаха идеята, че най-полезни като консултанти по библиотерапия биха били библиотекарите. Защото те притежават този ресурс от книги, от материали, от знания, които не притежава никоя друга професия и тъй като първите обучения бяха свързани с индивидуална работа с читатели, с потребители и хора които имат нужда от разговори относно това как се чувстват и какво биха искали да четат в момента, беше свързан с това, че в библиотеката са книгите и хората, които се подготвят

за консултанти по библиотерапия, познават този ресурс, знаят как да се ориентират в него и освен това правят макар и малко такива „интервюта“ с всеки един читател в ежедневието си. Това не са консултации, свързани с библиотерапия, но те са извършвали подобни дейности в ежедневието си. Тогава психолозите – обучители от Центъра за съвременна психология – Минчо Николов и Дончо Донеv, се бяха обвърнали за партньорство към библиотеките и библиотекарите. През годините се разшири кръгът от библиотеки, в които се проведеха такива обучения. Ако започна от Регионалната библиотека в Стара Загора, след това се присъединиха и бяха обучени много други колеги от читалищни, от училищни и университетски библиотеки. На базата на тези обучения, които бяха за индивидуална работа с потребители, тогава се появиха т.н. библиорецептурници – нова дума, измислена от нас (сmee се). Вярвах много библиотекарите на психолозите, защото библиотекарите нямат амбиция да са психолози, нямат амбиция да лекуват някого, те искат да помогнат в някаква ситуация, в която хората са потърсили от тях помощ чрез четенето. Така че първата ни таргет група беше специфична, защото проектът беше за приемни семейства. Това бе в партньорство с Фондация "Самаряни" в Стара Загора – една неправителствена организация с различни дейности в социалната сфера, които работеха точно с приемните семейства и там индивидуалните разговори, които се водиха от консултантите, бяха свързани както с децата, така и с техните родители, които също бяха в едно положение, в което не бяха сигурни какво им предстои и какво трябва да направят, тогава започна работата с тях. Трябва да се познава специфичната таргет група. Оттам нататък обученията станаха общи из страната и са свързани с всякакви таргет групи. Но основно бяха насочени предимно към възрастните. Разбира се, в едно обучение, в което има 12-13 човека, които се обучават, по мои наблюдения двама-трима продължават да се занимават активно с тази дейност. Но затова пък на останалите обучението със сигурност им помага в ежедневноната работа. Това че не правят индивидуални консултации, не означава, че не използват техниките на библиотерапията в своята практика и своята професионална среда.

Беше проведена и една национална среща на консултантите по библиотерапия, след като техният брой бе около 150 обучени. На тази среща участваха колеги от най-различни библиотеки и показаха своя опит. Някои бяха ходил и на други обучения в други страни, вече имайки представа какво е библиотерапията, бяха наблюдавали и споделиха опит с нашите колеги. Бяха споделени опит и практики и се получи успешна среща за обмен на идеи, техники и добър опит, както и на трудности. Тогава дойдоха двете години на пандемията, в които нищо съществено не се случи, защото имаше идея за втора подобна среща. Срещите, обмяната на опит, това е коректив. Нашите потребители биха могли да се свържат директно с нашите обучени библиотерапевти - имаме контактите им на нашия сайт. Имаме 20 обучени, но от тях няколко практикуват и искат да имат обратна връзка, както и да споделят идеи и опит. Има идея това да се случва по-често, защото контактите на живо са ценни и важни, нищо че има фейсбук група.

М.Н. Една от последните библиотерапии, които водих наскоро в София, беше обучение на хора, които не са библиотекари и сами са пожелали да се съберат - юристи, дизайнер и др.-една група от 14 дами. Това е показателно, че интересът към библи-

отерапията не е само сред библиотечните специалисти, а набира популярност и сред другите четящи хора. От тази година стартира и библиотерапия 2 - надграждащо обучение – то се проведе вече в Пловдив и Кюстендил в края на април. Предстои в средата на май да бъде в библиотеката Бургас за библиотерапия 1. Голям е интересът на библиотекарите и е много зареждащо, защото те са една четяща и знаеща група от хора. Понякога много се страхуват накрая, като разберат колко голямо и широко е полето от възможности, че няма да могат да го правят (смее се), но аз им казвам, че в нищо няма да сгрешат, защото не си дават сметка, че те това консултиране го правят в своя делник с читателите.

- Това са повече от 8 години от старта на идеята вече и със сигурност много се е променило оттогава, но съм убедена, че желанието да се практикува библиотерапия датира от още по-рано, нали?

М.Н. О, да. Тази идея започнахме с Фондация „Самаряни“ и стартирахме с приемни родители и в подкрепа на тези приемни семейства. Тогава обучихме 16 консултанти, след които библиотекари от регионалната библиотека и четящи хора от града. Оттогава се предлага и в ББИА. От позицията на годините, може да звучи нескромно, но това е много хубаво нещо, което правим и се случва, защото всеки път, когато съм в даден курс по библиотерапия, се опитвам да дам самочувствие на библиотекарите, защото те са го прибрали в задния джоб. А когато започна да работя с библиотеките, видях колко различни и много неща се правят там, колко различни дейности, колко е богата палитрата от неща, които правят библиотекарите, и само човек, който не се е докоснал лично, не знае какво се прави в библиотеките. Те изглеждат като тихо място, в което почти нищо не се случва, а далеч не е така и съм много щастлив, че имам възможността да водя всички останали неща, които се случват, защото това дава едно друго самочувствие, че ние имаме хора, които са готови да разменят и да дават знания, защото библиотекарят не е просто даващ книги, има разговори, библиотекарите са се превърнали в естествени психолози и само като видят някого, се стараят да му бъдат максимално полезни. Много ценно е, че имаме вече множество библиорецептурници, създадени от библиотекарите от различни библиотеки, имаме и фейсбук група. Често ме питат трябва ли да сме прочели всичко – не, не е нужно. Когато дойде потребител, който иска да ползва услугата, не е нужно веднага да се препоръча заглавие, може библиотекарят да помисли, да обсъди с колеги, да потърси и тогава да обсъдят с читателя заедно четивото, което ще бъде най-подходящо като съдържание.

- Д-р Николов, огромен е интересът към обученията в библиотеките в страната - колко станаха градовете, в които вече сте споделяли своя професионален опит в този специализиран курс?

М.Н. Не мога да кажа със сигурност, но обученията са правени вече над 30-40 пъти. В Пловдив например ходя за трети път – две обучения библиотерапия 1 и сега втората част. Много въпроси ми задават навсякъде - как ще се случи услугата, как ще се рекламира, каква точно литература и винаги казвам, че единствено и само художествена литература влиза в библиотерапията, защото всяка друга специализирана литература е друг вид терапията. Много често им казвам, че библиотеката сама ще прецени и реши как ще го промотира - на сайта си ли ще помести, например, номера

и имена на двама-трима души, които ще провеждат библиотерапия. Насоки, телефон и обяснявам - не започваш веднага, ти си уговаряш датите, защото това е друга услуга и не се случва в средата на работния ти ден и всичко зависи от библиотеката как ще случва дейностите си по библиотерапия. Въпрос на потребности, на публики и на читатели. Услугата е безплатна и отворена за всеки, който пожелае. Много често се оказва, че в една група от 10-15 души само двама – трима – четирима са готови да го правят, в което няма нищо страшно. Това, че определен библиотекар е преминал обучението и е взел диплома за консултант по библиотерапия, не означава, че след това се задължава да го прави, ако не го чувства и това не е близко до него и не се припознава в тази дейност. Богатата обща култура е основа, която придобиваш и няма нищо общо с желанието това да е част от теб или да се припознаваш като консултант. Няма драма в това, който пожелае, може да го прави.

- Стават ли все повече проектите и услугите, които се предлагат в областта на библиотерапията?

М.Н. Да, проектът „Колелото на емоциите“ е реализиран по Национален фонд култура и реализираме с Регионална библиотека „Захарий Княжески“. Този проект, след като приключи, отново искат от ББИА да се превърне в курс, който да бъде общодостъпен за всички библиотекари. Там, на принципа на приказкотерапията, ние запознаваме децата с емоциите и се случва нещо вълшебно. Обучихме в Стара Загора около 14 души, 12 от които от регионалната библиотека и двама учители, и смея да твърдя, че няма човек, който да не може да го прави това. Толкова голяма успеваемост – много добър подбор на хората, с които стартирахме и реализирахме това. Толкова е хубаво да видиш тези прекрасни библиотекари, забавляващи децата и същевременно увеличащи ги в света на емоциите – виждаш абсолютно интерактивна среда, защото интерактивност не значи компютър и мултимедия. Това може да е средство и за интеракция. Без да ползваме такива неща, ние правим – самите библиотекари и децата, приказкотерапии. Провеждащите срещите са изключително алтруистични хора, готови да дават и раздават.

Н.Гр. Миналата година в детския отдел на нашата библиотека бяха направени промени в интериора. Преструктурирахме отдела и вече имаше възможност да идват вече по-големи групи в самия детски отдел, което наложи нашето мислене да се концентрира какви нови услуги можем да предлагаме в тази нова посока. Вече бяхме говорили за приказкотерапия и както във всички детски отдели, и тук таргет групата е на деца до 14 години. Това е група, с която не е работено така. Те не са възрастни хора, които да имат осмислено виждане и да имат все пак по-голям опит в четенето на литература, за да се стигне до искането на литература по определен проблем. Така че този проект беше насочен към децата и на базата на опита, който имаме на консултанти по приказкотерапия точно защото приказките са едно неограничено място за откриване на всякакви емоции, а децата по-трудно формулират проблеми. Но пък те, чрез четенето, могат да развият своята емоционална интелигентност, което е целта на нашия проект. Да откриват емоциите в прочетеното, да могат да ги изразяват и показват - това е една стъпка, която те могат да изминат, за да стигнат до момента, в който да могат да споделят и проблеми. Когато човек има емоционална интелигентност, той може да изразява, да показва, да споделя и да проявява емпатия. В този

проект другото ново, което надградихме в обученията по приказкотерапия и библиотерапия е това, че вече става дума за групова работа. Това са групи от 20-25 деца, които преминават през един цикъл на такова консултиране под формата на игра. На събитие, в което се използват техниките на приказкотерапията. В нашето Колело на емоциите имаме 5 чувства плюс любовта, която използваме като шесто чувство. Така че в началото мислихме доста как да изглежда нашето Колело, какво да включва. Трябва да споделя, че има подобни европейски проекти, в които сме виждали Къща на емоциите, в различните библиотеки са правени по различен начин, но идеята е почти същата. При нас интересно беше да решим чисто физически как да изглежда този кът и тази инсталация, защото това е един стелаж, който е разделен цветово и по средата има едно колело, което може да бъде завъртяно с тези шест емоции. Следващият етап беше обучението. То премина на консултантите по приказкотерапия, в което се включиха както колеги от двете големи библиотеки на Стара Загора, така и учители от училища-партньори, с които продължаваме да работим в този проект. Те също бяха безкрайно доволни (като говорим за обратна връзка) от тези обучения, защото са с много практическа насоченост и това беше и тяхната реакция, че много отдавна на обучение с такава практическа насоченост. Нашето обяснение е, че ние все пак не надграждаме - приказкотерапията е част от библиотерапията. Психологът се спираше само на спецификите, което е различно. Консултантите трябва да са наясно с груповата динамика и как се работи с група, как да задържа тяхното внимание и т.н. Първата част от обучението беше закупуването на книгите. Тези обучаеми направиха библиорецептурници, които са правили преди по различни теми като самота, страх, а сега - в 6 емоции. Запознах се още малко с тези емоции и съставиха рецептурниците. Разгледах много книги, спориха, бяха разделени и на работни групи с представители не само на детския отдел. Спориха коя група къде да бъде причислена в това колело, защото в приказките емоциите са доста и трябваше да се реши коя къде въздейства най-силно. Във втория етап се учиха как се задържа вниманието на групата и как се прави дизайн на едно обучение и вече третият етап беше консултацията в присъствието на психолога. В рамките на 5 дни дойдоха деца от партньорски ни училища и правихме супервизии. Групите направиха по едно обучение. Д-р Минчо Николов се включваше, помагаше и след тези обучения във всички последващи обучения колегите са сами. Обучението продължи три седмици (за сравнение обученията по библиотерапия продължават 5 дни). От 15-на човека, сега 7-8 човека практикуват активно. Целта бе да излязат по-уверени, когато застанат пред децата. Колегите видяха много различни деца – някои много емоционално открити и други, които трябваше да бъдат предизвикани, извадени от комфортното си положение от група, в която две деца говорят, а другите мълчат. Съответно всяка среща бе водена от една група, а другите наблюдаваха по време на обучението. След което всичко случило се бе детайлно разгледано и обсъдено с психолога, за да се изведат изводите за бъдещите срещи.

Последният етап на проекта бе през април с участие на професионални артисти, които ни съдействаха и се включиха в темата за емоции с техните видове изкуства. Целият проект е насочен към насърчаване на четенето, но словото е както в книгите и думите, така и в посланията на актьорите; визуалната среща в илюстрациите е свързана с художници и тук станаха прекрасни срещи с нашите партньори. Актьорите

бяха от Държавен куклен театър Стара Загора – двама млади актьори, които много интересно интерпретираха темата и предадоха тяхното виждане – всяко дете получи кукла чорап и трябваше да покаже различните емоции. След това художникът Дилиан Бакалски рисува по стъкло части от приказките – така емоциите имаха своята визуализация, имаше среща с поетесата и преводач, автор и на книги, сред които и детски – Мария Донева.

И сега Колелото може да бъде видяно и завъртяно от всяко дете, влизащо в отдела. В лятната ни работа ще продължим проекта и с групи, които идват от частните занимални, както и с индивидуални срещи с деца, посещаващи отдела. Проектът ще завърши може би на 29 септември – в Нощта на изкуствата в Стара Загора. Идеята ни е в тази нощ да направим Празник на емоциите в детски отдел, в който всички тези хора, за които разказах вече, ще бъдат поканени и всеки ще играе, рисува и чете както в отдела, така и в различни кътове на библиотеката. Така приключва проектът, но пък продължава новата услуга, която ние предлагаме, защото книгите в библиотеките са подредени по едни системи, знаете - по теми, по азбучен ред, отдолу-нагоре, отляво-надясно, а сега в това кътче са подредени по емоции. Ще е интересно и на големите, със сигурност. Ще имаме и два клипа, които ще качим на сайта на проекта – емотиконите и книгоразделителите, които използваме, ще могат да бъдат достъпни за всички. А в рубриката „Пишете ни“ учители, ръководители на групи ще могат да направят своята заявка за ден и час, за да организираме за тях вариант на нашите срещи. Интересът е много голям - само през април имаме по три срещи на ден.

Какво Ви кара да продължавате още и още да надграждате в работата си по библиотерапия през годините?

Енергията и мултиплицирането ѝ – нали знаете за ефекта на пеперудата? Когато предадеш едно знание, чувство, емоции и видиш как то се мултиплицира, се чувствам страхотно. Аз виждам толкова много хора, които искат да помагат на други хора, виждам как расте малка емоционална буря от желание за взаимопомощ. Човешката психика и изборът да помагаме и подкрепяме психическото здраве е останало на заден план за нас хората и това сега ме радва, че библиотекарите препоръчват литература, използват основния си инструмент - книгите - и след това се случва и обратната връзка – потребителят да сподели дали това е неговата книга и как се е почувствал, след като я е прочел.

Мислите ли в посока издаване на втора част на Наръчника за консултанти по библиотерапия (библиотекари)?

М.Н. Да, мислил съм в тази посока, искам да напиша продължение, но няма време засега. Искане ми се да се превърне в още по-голямо средство, помагашо на библиотечните специалисти – сборник, учебник или по-голямо помагало. Но времето ще покаже...

Благодарности: Авторката изказва своята благодарност на проект „Изследване на нагласите към терапевтичния потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида“ с Договор № КП-06-Н45/2 от 30.11.2020 г., финансиран от Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката, с ръководител гл. ас. д-р Събина Кирилова Ефтимова-Илиева.

Познанието като практика на информатизацията без граници – XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост” – 17 май 2024 г.

Ангел Георгиев (докторант – УниБИТ),
Марияна Матова (възпитаник на УниБИТ –
бакалавър и магистър, библиотекар в Национална
библиотека „Св. св. Кирил и Методий“)

The knowledge as a practice of the infromatization without borders – XX Jubilee Student scientific conference and exhibition in ULSIT with international participation *Information – Reason – Wisdom* – 17 May 2024

Summary

It is given a panorama of the XX Jubilee Student scientific conference and exhibition with international participation of the University of Library Studies and Information Technologies *Information – Reason – Wisdom* – Day of the Open doors of the University with a device: *The heirs will reap your fruits* (17 May 2024).

It is emphasized the real scientific platform of the forum, structured of nine Round tables in three sections: *Librarianship, bibliography, book science; Information technologies* and *Cultural-historical heritage*. It is described the represented to the scientific community production of the members of the unique in Bulgaria Student Scientific Society with Research center base of 4576 enumerated titles of publications of students and doctoral students from Bulgaria, USA, UK, Russia, Hungary for 2005-2024 which are realized in the framework of the past annual student scientific conferences of ULSIT. The participants of the Conference of 17 May 2024 have the possibility to get acquainted with 537 reports from which 284 are studies and 253 essays. At the cynosure are two competitions: For scientific commentary of works of the Bulgarian refined letters (IX-XXI c.) *Anthologica*; For most précised, succinct and comprehensive definition of the phenomenon *Wisdom*. At the forum have been rationalized also the complex of 100 information resources, created by the students and doctoral students of the University: 19 volumes of the *Proceedings of the Student Scientific Society at ULSIT*, 34 books of the bibliographic, historiographic and reference-encyclopaedic series *Torchbearers*, 33 e-libraries (*ANTHOLOGICA*, *ARYANICA*, *AUTOBIOBIBLOGRAPHICA*, *BALANICA*,

BULGARICA, CHEKHOVIANA, CIVILIANA, CLIO, COGNITOLIGICA, COMMENTATORICA, DECAMERONICA, ECOVIANA, ENCYCLOPAEDICA, ERUDITICA, ETYMOLOGICA, EVRISTIANA, GLORICA, GRATULATORICA, HOFFMANNIANA, HUMANITARIANA, LEVSKI, NESTINARIANA, ORTHODOXY, PAISIADA, PATRIARCHICA, PEDAGOGIA, PRAXIOLOGY, PSYCHOLOGICA, PUSHKINIANA, RAKOVSKI, UNIVERSALICA, VISUALICA, ZLATARICA) and 14 visualizations of the 20-years history of SSS block (wall pictures of photo frames, publications and theses). It is revealed the design of the main genres of bibliographic, historiographic and encyclopaedic information resources of SSS at ULSIT and is described the incorporation of the *Proceedings of the Student Scientific Society at ULSIT* and books of the reference-encyclopaedic series *Torchbearers* in the e-libraries of SSS at ULSIT.

Scientific experts and reviewers of these information resources are scholars from 4 continents and 23 countries of the world: *Algeria, Austria, Bulgaria, Canada, China, France, Germany, Georgia, Greece, India, Iran, Israel, Italy, Kazakhstan, Moldova, Poland, Russia, Saudi Arabia, Turkiye, UK, Ukraine, USA, Vatican.*

The introduction of the forum is the Academic interaction *HOMO LUCIS* (Man of the light) – *St. Ivan Rilski Wonder-worker: Three brothers and the golden apple* (script and direction of prof. Alexandra Kumanova and Dr. Nikolay Vasilev). The scientific framework by the established tradition are emblematic events for the Bulgarian spirituality and literature.

It is presented also the architectonics of the gathered in the framework of the forum definitions of the phenomenon *Wisdom*, structured according to the principles of the library bibliography.

Keywords: XX Jubilee Student scientific conference and exhibition with international participation of the University of Library Studies and Information Technologies *Information – Reason – Wisdom* – Day of the Open doors of the University (17 May 2024), information resources: 4576 enumerated titles of publications of students and doctoral students from Bulgaria, USA, UK, Russia, Hungary for 2005-2024, 537 reports for 2024 (284 studies and 253 essays), 19 volumes of the *Proceedings of the Student Scientific Society at ULSIT*, 34 books of the bibliographic, historiographic and reference-encyclopaedic series *Torchbearers*, 33 e-libraries, experts and reviewers of these information resources are scholars from 4 continents and 23 countries, emblemization of the forum, Academic interaction *HOMO LUCIS* (Man of the light) – *St. Ivan Rilski Wonder-worker: Three brothers and the golden apple* (script and direction of prof. Alexandra Kumanova and Dr. Nikolay Vasilev), architectonics of the definitions of the phenomenon *Wisdom* (structured according to the principles of the library bibliography)

I. Панорама

С над 400 участници и гости на живо и още толкова дистанционно присъединили се на 17 май 2024 г. в УниБИТ се проведе XX-та Юбилейна студентска научна конференция и изложба с международно участие „Информация – Разум – Мъдрост” – Ден на Отворените врати на Университета с девиз: „Ще пожънат твоите плодове потомците”. Гости бяха ректори и преподаватели от други български и чуждестранни университети, председатели на творчески съюзи и на синдикати в образованието, бивши зам.-министри и други общественици. Адресите, обърнати към форума, бяха от президента на Р. България Румен Радев, министъра на културата Найдено Тодоров, директорите на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий” проф. Красимира Александрова, Централната библиотека на БАН д-р Силвия Найденова и на Столична библиотека д-р Юлия Цинзова, председателя на Синдиката на българските учители д.ик.н. Янка Такева и от ректорите на вузове в страната, както и от рецензентите и експертите на научната продукция на Студентското научно общество (СНО) на УниБИТ, които са учени от 4 континета и 23 държави на света: *Австрия, Алжир, България, Ватикана, Великобритания, Германия, Грузия, Гърция, Израел, Индия, Иран, Италия, Казахстан, Канада, Китай, Молдова, Полша, Русия, Саудитска Арабия, Съединени американски щати, Турция, Украйна, Франция.*

Особено впечатляващо беше експонирането в централната зала на форума – „Тържествена” – на храмовата икона „Св. св. Методий и Кирил” на храм – паметник „Св. Александър Невски”, която се съхранява в Университета по библиотекостановие и информационни технологии, както и иконата „Св. св. Кирил и Методий” от Златния фонд на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий” проф. Красимира Александрова, предоставена за конференцията лично от проф. Красимира Александрова.

Провеждана в навечерието на 24 май, Юбилейната XX конференция на СНО при УниБИТ стана трибуна на участия не само от Университета и други вузове от страната, но и на чуждестранни учени и 16 чуждестранни студенти: 1 от Великобритания и 15 от САЩ.

Във фокуса на внимание бяха два конкурса: **За научен коментар на творби от българската изящна словесност (IX-XXI в.) „Антологика”** (Гр. 1); **За най-точно, кратко и изчерпателно определение на феномена „Мъдрост”** (Гр. 2).

Експерти-наблюдатели по комплекса от различни аспекти на студентските форуми през всичките им стадии на подготовка и провеждане, които решават редица **научно-приложни казуси** на СНО в годините, са **преподавателите и докторантите на УниБИТ**:

- **етика на научното творчество**: проф. д.ик.н. Стоян Денчев, проф. д.н. Лариса Найдич, проф. Людмила Булах, проф. д-р Христина Богова, проф. д-р Красимира Александрова, проф. д-р Боряна Бужашка, доц. д-р Марина Енчева, гл. ас. д-р Събина Ефтимова, гл. ас. Поли Муканова, гл. ас. д-р Светла Шапкалова-Катърска, гл. ас. д-р Соня Спасова, гл. ас. д-р Надежда Томова, гл. ас. д-р инж.

Евелина Здравкова, гл. ас. д-р Искра Цветанска, гл. ас. д-р Ралица Йотова, гл. ас. д-р Деница Младенова, д-р Анжела Димчева, д-р Людмила Гридковец, д-р Олга Палагнюк;

- **гражданска позиция на научното творчество:** проф. д.ф.н. Ваня Добрева, проф. д.к.н. Димитър Христозов, проф. д-р Жоржета Назърска, проф. д-р Тереза Тренчева, проф. д-р Емилия Янева, доц. д-р Силвия Станчева, доц. д-р Християн Атанасов, доц. д-р Христо Тутунаров, гл. ас. д-р Тина Петрова, гл. ас. д-р Калина Минчева, гл. ас. д-р Елисавета Цветкова, ас. Агнеса Цветкова, д-р Андреа Пандулис;

- **научна парадигма на познанието:** проф. д.к.н. Владимир Йоцов, проф. д.ф.н. Иванка Янкова, проф. д.н. Николай Палашев, проф. д.н. Таня Тодорова, проф. д-р Мариела Модева, проф. д-р Галина Панайотова, проф. д-р Магдалена Гарванова, доц. д-р Любомира Парижкова, доц. д-р Калин Стоев, доц. д-р Анна Лозева, д-р Илияна Камбурова;

- **лингвистично ниво на информационното моделиране:** проф. д.н. Иван Гарванов, проф. д.н. Йорданка Захаријева, проф. д.н. Екатерина Попандонова-Желязова, проф. д-р София Василева, доц. д-р Румелина Василева, доц. д-р Веселин Чантов, доц. д-р Нина Дебрюне, гл. ас. Ясена Чантова, докторант Екатерина Петрова;

- **естетическо качество на информационните ресерси:** оперната дива и виолончелист, поетесата, продуцентът на културни феномени Розалина Касабова, арх. доц. д-р Свободна Вранчева, д-р Александра Фол, д-р Мария Караиванова;

- **технологична обезпеченост на информатизацията:** проф. д.т.н. Атанас Начев, проф. д-р Севдалина Гълъбова, проф. д-р Румен Николов, проф. д-р Венцислав Велев, доц. д-р Росица Кръстева, доц. д-р Елена Савова, гл. ас. д-р Добри Бояджиев, гл. ас. д-р инж. Иглика Гетова.

Впечатляващо беше участието и на ученици във втория конкурс. Раздадените Ректорски грамоти за индивидуални и екипни участия бяха 162.

Ректорските грамоти бяха:

1. За най-качествен *коментар* на произведение от антологията на УниБИТ „Златна христоматия на България” (Кн. 2) (С., 2014; ново е-изд. 2018) за целите на структуриране на научен коментар към е-библиотека *ANTHOLOGICA*. *Тази грамота се поднесе на студентите от:* I курс – спец. ИКМТ, зад.: Василка Гагова, Александра Попова, Милена Спинова, Иванеса Вучова, Димана Владимирова, Анелия Тодорова, ред.: София Иванова, Христина Димитрова, Антония Макавеева; I курс – спец. КИ, зад.: Ивана Въллова, Христина Николова, Венцислава Цветанова; I курс – спец. ОПП, зад.: Елена Захаријева, Елиза Иванова, Донка Симеонова, Малена Милева, Живка Найденова, Магдалена Божкова, Александра Маринова, Радостина Янева, ред.: Техмине Хачатрян, Тони Захаринов; II курс – спец. БИНУЗ, зад.: Венче Бързакова, Албена Христова, Красимира Танева, Диана Минчева, Божидара Русинова, Красимир Ангелов, Соня Генчева, ред.: Виктория Ибрахимова, Сефкян Хаки; III курс – спец. БИНУЗ, зад.: Гергана Христова, Илия Михайлов, Сашка Габерова, Теменужка Иванова, Полина Петрова, Димитринка Боянова, Василка Манева, Николай Кирилов, Яна Димитрова;

2. За докторанта по докторска програма „Информатика” на Института по информационни и комуникационни технологии при БАН Илиян Барзев – *бакалавър и магистър на УниБИТ за системно участие във форумите на СНО при Университета*;

3. За най-успешно финализиране на е-библиотека на СНО при УниБИТ – на студентите от IV курс, зад. – спец. БИНУЗ Иванка Трендафилова, Радослав Даскалов, Борис Ангелов, Иван Соколов, Надежда Георгиева, Снежина Бенева, Натали Александрова, Цветелина Златкова, Теменужка Иванова, Петър Вълчев, Марина Христова, Сашка Габерова за за работата им над е-библиотека *BALANICA*:

BALANICA (: Е-библиотека по личността и делото на *акад. Александър Теодоров-Балан*) / Състав. и публ. А. Куманова и Н. Василев ; Науч. и библиогр. ред. А. Куманова и Н. Казански ; Ез. ред. Н. Василев ; Техн. ред. В. Велев ; Науч. конс.: М. Куманов ; Рец. И. Гарванов. // <<https://sno.unibit.bg/e-lib.html>>. – 1.01.2024;

4. За най-успешно стартиране на нов пълнотекстов блок в моделирането на е-библиотека на СНО при УниБИТ – на студентката от IV курс, зад. – спец. БИНУЗ Теменужка Иванова – за работата ѝ над е-библиотека *CLIO* – *структуриране на персоналии и топоними в биобиблиографията на проф. Милен Куманов*:

CLIO (: Е-библиотека по Съединението на Източна Румелия с Княжество България и Сръбско-българската война 1885 г.) / Състав. и публ. А. Куманова и Н. Василев ; Науч. и библиогр. ред. А. Куманова и Н. Казански ; Ез. ред. Н. Василев ; Техн. ред. В. Велев ; Науч. конс.: М. Куманов ; Рец. И. Гарванов. // <<https://sno.unibit.bg/e-lib.html>>. – 1.01.2024;

5. За системни усилия и благородни инициативи в поддържането на ПАИСИ-ЕВАТА АЛЕЯ в парка на УниБИТ – на студентите от IV курс, зад. – спец. БИНУЗ Радослав Даскалов, Иванка Трендафилова, Теменужка Иванова и студента от II курс, ред. – спец. ОПП Цветомир Манасиев;

6. За технологично обезпечаване на форума – реликт с уникална научна и културна национална значимост – отличените са: проф. д.н. Иван Гарванов, гл. ас. д-р Любомир Гоцев, ас. Панайот Гиндев (докторант – ИСТ, ИКН) и студентите: Андрей Илиев (III курс – КН), Мартин Маринов (III курс – КНИБ), Петър Петров (III курс – ИТ), Петър Николов (I курс – КН), Димитър Панев (I курс – ИТ), Валентин Дяков (I курс – ИТ), Хари Харалампиев (I курс – КН), Виктория Ибрахимова (II курс – БИНУЗ), Сефкян Хаки (II курс – БИНУЗ), Георги Ковачев (II курс – БИНУЗ).

На форума се осмисли комплексът от 100 информационни ресурса, създадени с усилията на студентите и докторантите на Университета: 19 тома на „Трудовете на Студентското научно общество при УниБИТ”, 34 книги от библиографската, историографската и справочно-енциклопедичната серия „Факлоносци”, 33 е-библиотеки (*ANTHOLOGICA*, *ARYANICA*, *AUTOBIOBIBLIOGRAPHICA*, *BALANICA*, *BULGARICA*, *CHEKHOVIANA*, *CIVILIANA*, *CLIO*, *COGNITOLIGICA*, *COMMENTATORICA*, *DECAMERONICA*, *ECOVIANA*, *ENCYCLOPAEDICA*, *ERUDITICA*, *ETYMOLOGICA*, *EVRISTIANA*, *GLORICA*, *GRATULATORICA*, *HOFFMANNIANA*, *HUMANITARIANA*, *LEVSKI*, *NESTINARIANA*, *ORTHODOXY*, *PAISIADA*, *PATRIARCHICA*, *PEDAGOGIA*, *PRAXIOLOGY*,

PSYCHOLOGICA, PUSHKINIANA, RAKOVSKI, UNIVERSALICA, VISUALICA, ZLATARICA) и 14 визуализиращи 20-годишната история на СНО блока (пана от фотографски кадри, издания и дипломни работи) (Сх. 1-3).

Въвеждането в същинската работа на форума стана с **Академичната интеракция „НОМО LUCIS (Човекът на светлината) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец: Тримата братя и златната ябълка”** (сценарий и режисура на проф. д.п.н. Александра Куманова и д-р Николай Василев). Научният формат дава възстановки на знакови за българската духовност, книжовност и литература събития.

Посвещенията на тази Академична сцена бяха: 1160-годишнината от Покръстването на българите (864), 1148-годишнината от рождението на покровителя на българския народ Св. преподобен Иван Рилски Чудотворец (876-946) и 555-годишнината от връщането на мощите му от Търново в Рилския манастир (1469), 200-годишнината от първото издание на „Буквар с различни поучения” или т.н. „Рибния буквар” (1824) от д-р Петър Берон (1799-1871), създател и на първия български енциклопедичен труд „Панепистемия” (1861-1868).

В Академичната интерпретация бе синтезиран патрологичен прочит на феномена на Св. Иван Рилски и наратива на приказката „Тримата братя и златната ябълка” като духовното родство на **Георги С. Раковски, Васил Левски и Христо Ботев** бе изведено в поанта в пантеона на отечествения гений на народната душа.

Епицентър на епифанията стана културната вечност на България (IX-XXI в.). В ораторията са използвани: **„Заветът на Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец”**, **„Азбучна молитва”** от епископ Константин Преславски (IX-X в.); **тропари: на Св. Иван Рилски** (гл. 1); **Св. Вмчк Георги Победоносец** (гл. 4); **Кондак на Св. Василий Велики, архиепископ на Кесария Кападокийска; Послание на Св. апостол Павел** (Ефес. 1: 11-12). Звучаха откъси от **„Горски пътник”** от **Георги С. Раковски**, джобното тефтерче на **Васил Левски – тропар за Св. св. Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий**, фрагмент от народната песен **„Се за тебе мисля, мамо”** и незавършената лирическа изповед **„Аз Васил Левски в Карлово роден”**..., както и от стихотворения на **Христо Ботев** (**„Хаджи Дмитър”**, **„Патриот”**...) (Ил. 1).

Избраните фрагменти от **музикални творби огласиха пространството: българската народна песен в изпълнение на Стефка Съботинова (1930-2010) „Припури се планината”; Адажио в сол минор на Томазо Албинони (1671-1751); симфонична поема „Месията” на Кико Аргуело (Kiko Argüello, 1939-) в изпълнение на Симфоничния оркестър на Неокатекуменичния път (диригент Томас Ханус / Thomas Hanus, 1970- /; арията „Casta Diva” от операта „Норма” (1831) на Винченцо Белини, 1801-1835) в изпълнение на живо на Примата на класическия вокал и виртуоз на музикалното инструментално изкуство Розалина Касабова (сопрано, виола) – в образа на Пресвета Богородица – Дева Мария Българска.**

Сред действащите лица и изпълнители – студентите и възпитаниците на УниБИТ – се открояваше участието на **о. Стефан Пашов – в образа на Бог – Отец.**

Сценографията, дело на **о. Ярослав Бабик** (Римокатолическа енория „Св. Йосиф” – София), **2-жа Василка Кръстанова** (художник по костюми), **Любов**

Йовинска (възпитаник на УниБИТ, Национален статистически институт на България), остави залата без дъх.

Академични слова поднесоха ректорът на УниБИТ **проф. д.н. Ирена Петева и проф. д.ик.н. Стоян Денчев** – председател на Съвета на настоятелите на Университета. **Проф. емеритус Лариса Найдич** (Еврейски университет в Йерусалим – ст.н.с., полиглот) и **д-р Ольга Палагнюк** (ст. н.с. на Инст. за социална и политическа психология, Нац. академия за педагогически науки на Украйна) поздравиха участниците и изтъкнаха следата на УниБИТ в световната информатизация: наука – образование – практика.

Същинската научна платформа включи **девет Кръгли маси** в три секции: „Библиотекознание, библиография, книгознание”, „Информационни технологии” и „Културно-историческо наследство”. Пред научната общност бяха оповестени публикации на студентите и докторантите на университета от 4576 номерирани заглавия, сред които са и такива на студенти от други вузове от България, САЩ, Великобритания, Русия, Унгария за 2005-2024 г., които са направени по линия на предходните ежегодни студентски научни конференции на УниБИТ; участниците имаха възможност да се запознаят с 537 доклада, от които 284 са научни изследвания и 253 са есета (*Гр. 1*).

Енциклопедизмът стана централна тема на конференцията – галапремиера с представяне на диптиха: „**Православието в България (Кратка историческа енциклопедия)**” (С., 2023) – дело на проф. Милен Куманов (1942-2021) и „**Академик Никола Михов – Духът на Булгарика**” (С., 2023) – с автори: проф. А. Куманова и доц. Н. Казански, и Том 19 на „**Трудове на СНО при УниБИТ**” (С., 2024), публикувани от Академичното издателство на УниБИТ „За буквите – О писменехъ”, които бяха дарени на участниците във форума и на библиотеките у нас и в чужбина – Конгресна библиотека – Вашингтон, САЩ, Ягелонски университет – Краков, Полша, Националната академия на педагогическите науки – Киев, Украйна и др. – и в традиционен вид, и в е-формат.

Цитираната енциклопедия е съпроводена от първия у нас учебник по енциклопедии и в страната ни, и по света – „Енциклопедика” – дело на проф. А. Куманова – ръководител на единствените в България СНО при УниБИТ и неговия Научноизследователски център.

Ансамбълът за народни танци „От извора” с художествен ръководител Милев Младенов беше сред поздравилите – с китка хора (*Ил. 2*).

Конференцията се провежда по проект на УниБИТ по Наредбата на МОН с ръководител проф. А. Куманова „Троичен Библиографски – Историографски – Енциклопедичен модел на хипертекст за целите на комплексното осигуряване на учебния и извънаудиторния образователен процес за стимулиране на студентската академична активност в Университета по библиотекознание и информационни технологии (Възпитаване на холистично системно мислене и научно гражданско действие)” – Договор / НИП-2024-01 от 25.04.2024.

II. Дискусия за феномена „Мъдрост“

(Публикация на резултатите от конкурса, проведен по линия на форума – под научната редакция на проф. А. Куманова и д-р Н. Василев: подредбата на масива е по принципите на *библиотечната библиография*)

Александра Куманова (проф. д.п.н.), Николай Василев (ас. д-р). Феноменът на мъдростта: Диалог – лекция на ръководителите на СНО при УниБИТ: Въвеждащата интеракция към конкурса на УниБИТ за даване на определение на феномена „красота“, прозвездена на 30.01.2024 г. – запис на **Иванка Трендафилова** (IV курс, зад. – спец. ББ) (1);

ГЛАСОВЕ ОТ БЕЗКРАЯ – Мъдростта на Тибетските монаси:

Три неща никога не се връщат: време, дума, възможност.

Три неща не трябва да се губят: спокойствие, надежда, чест.

Три най-ценни неща в живота: любов, убеждение, доверие.

Три неща в живота са ненадеждни: власт, късмет, богатство.

Три неща определят човека: работата, честността и постиженията.

Три неща унищожават човека: виното, гордостта и гнева.

Три неща са най-трудни за казване: Обичам те, извинявай, помогни ми. (2);

Лао Дзъ (604 г. до н.е. – V в. до н.е.) (китайски философ от древността, основоположник и централна фигура в даоизма): *Който познава хората, е просветен.*

Който познава себе си, е мъдър.

Който побеждава другите, е силен.

Който побеждава себе си, е могъщ.

Който знае достатъчно, е богат.

Който действа упорито, е волеви.

Който не се съмопогубва е дълговечен.

Който умре и не го забравят, е безсмъртен. (3);

БЛАГА ВЕСТ НА ДОБРОЛЮБИЕ, РЕЗУЛТАТИ ОТ КОНКУРСА НА XX СТУДЕНТСКА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ:

I. Почетни гости на форума:

I. 1. Най-младите участници в дискусията – нашите посланици в бъдещето: **Габриела Бояджиева** (ученичка от 2б клас на ЧОУ „Светлина“ – София): Мъдростта е добродетел, която свързва любовта и красотата. (4); **Даниел Лозев** (ученик във 2в клас на 145 ОУ „Симеон Радев“ – София): Мъдрост е да взимаш правилните решения. (5); **Николина Катърска** (ученичка във 2в клас на 88 СУ „Димитър Попниколов“ – София): Да си мъдър означава: да се учиш, да можеш да четеш правилно и да пишеш красиво. (6); **Георги Колковски** (ученик в 5а клас на 74 СУ „Гоце Делчев“ – София): Мъдрост е да вярваш, че подавайки ръка получаваш най-ценния дар - искреното приятелство. (7); **Румен Катърски** (ученик в 7г клас на 88 СУ „Димитър Попниколов“ – София): Мъдрост е не да знаеш всичко, а да знаеш необходимото. (8); **Благослава Благоева** (ученичка в 8а клас на Професионална гимназия по облекло „Княгиня Мария Луиза“ – София): Мъдростта

идва от знанията. (9); **Богдана Катърска** (ученичка в 8г клас на 35 СУ „Добри Войников” – София): Мъдростта е съчетание на жизнен опит, разум и интуиция. Мъдростта е едно от достоинства на човешката личност, подобно на героизма и красотата, а красотата – удивлението, насладата и удоволствието за очите, но най-вече – за душата.

В християнството, Божията мъдрост е над светската и двете враждуват помежду си... (10); **Мартин Златев** (ученик в 10з клас на Националната финансово стопанска гимназия – София): Мъдростта е натрупаното знание от учението и преживяванията през живота на човека. (11);

I. 2. Дейци на Българската православна църква – наша пътеводна звезда Денница: о. Стефан Пашов (Българска православна църква): „1. Обичайте правдата, съдии земни, мислете право за Господа, и със сърдечна простота Го търсете, 2. защото Него намират ония, които Го не изкушават, и се не явява на ония, които не вярват в Него. 3. Защото неправи умувания отдалечават от Бога, и изпитването на силата Му ще изобличи безумните...” (Прем. 1: 1-16) (12);

I. 3. Експертите на Студентското научно общество при УниБИТ по етика на научното творчество: Божана Димитрова (Българско национално радио: Златният глас на България): Информация – разум – мъдрост... Това са три силни, неразделни понятия, в дигиталния днешен свят.

Информацията е начало, гаранция за мъдрост, най-верен път към разум.

В преломното ни време информацията е и условие, и начин на живот, тя определя и скоростта в развитието и напредъка. Тя извисява и човешкия разум... В това единство на новост и разум идва и мъдростта. Забележително е това триединство – силен повик и девиз на днешното време, когато в състезание или съюз вече работят естествен и изкуствен интелект... Да се надяваме, че след всяка информация следват разум и мъдрост човешки! (13); **Д-р Анжела Димчева** (поет, писател, литературен критик): Бог разпределя невидимото още от раждането. Но само човешката воля го оцветява и го прави видимо за света. Човекът е излязъл завинаги от пещерата, когато е разбрал, че смисълът на живота е да разговаря. Всички мостове между хората рано или късно се срутва. Остават само въображаемите, под дъгата на поезията... (**Димчева, А.** Игли в съня : афоризми, стихове и лирични фрагменти / Кор. и 3 ориг. рис. на Петко Антонов = *Nadelstiche im Traum : Aphorismen, Gedichte und lyrische Fragmente / Aus dem Bulg. übers. von Rumjana Zacharieva ; Cover and 3 orig. ill. Petko Antonov.* – Berlin : Anthea Verl., 2021. – 156 с. : с ил.) Радостното лекомислие и звънът на монетите са ковчегът за поета. Естествената храна на изкуството винаги е било нещастieto. Когато се опиташ да летиш, разбираш, че светът е твърде тесен... (**Димчева, А.** Дубльор за ада : неопостпоезия = *Stand-in for hell: neo-postpoetry* / Прев. Ивон Фостър ... [и др.] ; Кор. и 9 ориг. цв. рис. Калин Николов. – София : Бълг. писател, 2019. – 80 с. : с ил.

Други прев. Адриана Томова, Валентин Кръстев, Ани Петрова)... (14); **Снежана Тодорова** (Председател на Управителния съвет на Съюза на българските журналисти): Мъдростта е съчетание между жизнен опит, познания, интелигентност и... търпение. (15); **гл. ас. д-р Теодора Георгиева** (Софийски университет „Св. Климент Мъдростта е дар от Бога и ако повече хора си го пожелаваха и се стре-

мяха към него, животът на този свят щеше да е по-справедлив и радостен. (16); **гл. ас. Диана Ралева** (Институт за литература при Българската академия на науките): Мъдростта е най-най-трудното и най-лесното нещо, просто трябва да го поискаш. (17); **Марияна Максимова** (Столична библиотека – София): МЪДРОСТТА Е ЛЮБОВ... (18); **Мария Стефанова** (журналист, ПР на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, общественик): Триединството МЪДРОСТ – СИЛА – КРАСОТА е огледално на триединството ДУША – УМ – СЪРЦЕ. Мъдростта стои над всичко – както огледално – душата е безсмъртна. (19); **Юлий Йорданов** (почетният краевед на Съюза на краеведите в България, председателят на Областното дружество на краеведите в Монтана, учредителят и председателят на дружество „Будители“ в област Монтана, носителът на най-високите отличия на общобългарския комитет „Васил Левски“, на най-голямата награда на Съюза на българските журналисти „Златното перо“): Ковчегът няма вътрешен джоб, а и катафалката няма теглич. „И най-умният си е малко прост“ – де неволно, де с умисъл... Водата вода промива. Когато не ви ценят, обърнете им гръб и ... отново напред!

Акъл не се дава: или го имаш, или го нямаш! (20); **Десислава Каменова** (писател, адвокат): Мъдрост е да се надяваш, да разчиташ и да се надяваш единствено и само на самия себе си. (21); **Катерина Бояджиева** (УниБИТ): Мъдростта е състояние на човешкия ум, при което знанието се трансформира в познание. (22);

I. 4. Експерти на Студентското научно общество при УниБИТ по научна парадигма на познанието: **Д-р Ваня Аврамова** (зам. директор на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“: Мъдростта е БЛАГОСТ! (23); **Д-р Георги Катърски** (лекар по дентална медицина със самостоятелна практика): Мъдростта е учението да организираме знанието, което имаме да вършим добро, в което влиза спасението на човешката душа. (24); **Д-р Десислава Костадинова** (Институт за исторически изследвания при БАН): Мъдростта съчетава всички извисени качества на един човек, които той притежава от натрупания опит. (25); **1. 4. Учените и писателите от различни краища на света и ALUMNI на УниБИТ – нашите консултанти и лоцмани – почетни гости на форума – our advisers and leadsmen – honorary guests of forum:** **I. 4. 1. Израел: Larissa Naiditch** (Professor *emeritus* at the Hebrew University of Jerusalem – senior research associate in Department of linguistics, D.Sc. in philology – comparative linguistics: German languages, polyglot; author of books and many studies in linguistics, poethics and theory of translation) – **Лариса Найдич** (професор *emeritus* на Еврейския университет в Йерусалим – старши научен сътрудник в Катедрата по езикознание, д-р на филологическите науки – сравнителна лингвистика: германски езици, полиглот; автор книги и множество статии по лингвистика, поезика и теория на превода): Аз мисля, че мъдрост е способността да се намери жизнено равновесие. В живота ние винаги се сблъскваме със злото. Злото може да е голямо и малко, при това – и едното и другото зло изцяло да се изкорени е трудно. Добрият и честен човек се мъчи да се бори със злото. Ако на човек не се отдаде да победи злото, срещащо се на неговия път, е необходимо по възможност да се мине встрани, да не се участва в злото. Но нещо се налага да се смири. Да се намери границата, до

която още може да се търпи злото, да се намери изход от положението, когато да се търпи е невъзможно, – за това е нужна голяма мъдрост. Тя ще помогне да се намери равновесие. (*Текст на англ., нем., рус. и бълг.* – Бел. А. К., Н. В.) (26); **I. 4. 2. Иран: His Excellency Dr. Masood Ahmadi Afzadi** – Cultural attaché of the Islamic Republic of Iran in Bulgaria, Asst. Prof. of the Department of Comparative Religions and Mysticism Islamic Azad University. North Tehran Branch – **Негово Превъзходителство Д-р Месуд Ахмади Афзади** – Културно аташе на Ислямска Република Иран в България, Асистент в Катедрата по сравнително религиознание и мистицизъм на Ислямския университет *Азад* – Северен Техеран: Целта на това изследване е да разкрие формата и съдържанието на обръщението към индуизма; от индивидуалното към колективното – формирането на обръщението „халге“ (кръг) и осветляването на неговите допирни точки с обръщението към исляма – което води до формирането на законно и мистично „Халге“ (кръгове). Тук на първо място е необходимо да се изтъкне известният български учен и мислител г-жа проф. дпн Александра Куманова, която е написала много ценни и с международно значение трудове в различни области, включително ислямската философия и източния мистицизъм, които са широко използвани от изследователите по света. Аз най-искрено ѝ благодаря, че ми предостави основа за написването на тази статия. Кулминацията на индуисткото посвещение лежи в мантрите. То започва с такива мантри като *Ом Мани, Падме Хум, Намами Туфо, Гопала* и пр. Тези обръщения имат персонална форма – въздействайки на индивида вътрешно, вдъхвайки му екстаз и радост – и постепенно стават колективни, водейки до колективни рецитации и формиране на индуисткото „Халге“ (кръгове)... (*Текст на фарси, англ., бълг.* – Бел. А. К., Н. В.) (27); **Hadjar Fiuzi** (Professor of Iranian Studies in Sofia University) – **Хаджар Фиузи** (д-р, преподавател по иранистика в Софийския университет „Св. Климент Охридски“): *Мъдрост* може да е земка от думата „мъдресе“ – училище (място за обучение)... *Разумът* означава *разсъдък, знание*. В ислямската мистика думата „разум“ е еквивалентен, равносилен на *любота*. *Разумът* и *интелектът* са символи на мъдреците Абу Али ибн Сина и Фараби. *Любовта* е символ на мъдреците Молави, Хафез. Имам Али казва: „Знанието и разумът са изгубеното нещо на праоверните – набожни“, но подчертава: „Разумът е първото творение на Господа“. (*Текст на фарси, англ., бълг.* – Бел. А. К., Н. В.) (28); **I. 4. 3. Канада: Alexandra Fol** (Dr. Composer member of the Canadian music centre. Music Director and titular organist at Église unie St James united church, Montréal – Canada. Affiliated member of the Institute of Art Studies – Bulgarian Academy of Sciences) – **Александра Фол** (Д-р. Композитор, член на Канадския музикален център. Музикален директор и главен органист в обединената църква Сейнт-Джеймс, Монреал – Канада. Асоцииран член на Института за изкуствознание – Българска академия на науките): Мъдростта е балансът между знанието и действието. (*Текст на англ., бълг.* – Бел. А. К., Н. В.) (29);

I. 4. 4. Русия: Акад., проф. д.ф.н., д.ик.н., канд. техн. н. Александър Иванович Субето (рус.: **Субетто**) (философ, системолог, метакласификатор; консултант на СНО при УниБИТ по декодиране на философската натовареност на информацията; заслужил деец на науката на Руската Федерация, лауреат на Премията на

Правителството на РФ, професор в Катедрата по обществени науки на Северо-Западния институт по управление – филиал на Руската академия за народно стопанство и Държавната служба при Президента на РФ, професор в Катедрата по история на религията и теологията при Института по история и социалните науки на Руския държавен педагогически университет „А. И. Херцен”, почетен професор на Нов хуманитарен университет „Ярослав Мъдри”, почетен президент на Ноосферната обществена академия на науките, първи вицепрезидент на Петровската академия на науките и изкуствата, председател на Философския съвет на Руското космическо общество, вицепрезидент на Международната академия за хармонично развитие на човека (ЮНЕСКО – UNESCO), вицепрезидент на Международната асоциация по оцеляването на човечеството (УНИЦЕФ-ЮНЕСКО – UNICEF-UNESCO), член на Президиума на Международния Висш Научен съвет, действителен член на Руската академия на естествените науки, Европейската академия на естествените науки, Международната академия на психологическите науки, Академията по философия на стопанството, Академията по проблемите на качеството; автор на повече от 1500 научни и публицистични труда, сред които – 450 книги): МЪДРОСТТА е висшата степен на развитие на духовния разум на човека и неговата душа, в който е уловено издигането на човешкия Разум до висотата на такова качество на единството на „микрокосма” и „макрокосма”, което позволява да се „проглежда” в отдалеченото бъдеще на човечеството на Земята и в Космоса и неговото Ноосферно-Космическо Предназначение, – бъдещето в формата на Мир без Войни и Насилие и на основата на кооперацията на всички народи и народности на Земята. Мъдростта е олицетворение на любовта на човека към всички хора на Земята – независимо от национална принадлежност, раса и цвят на кожата, и на любовта към целия свят, към всички форми на проява на живота. Мъдрост е пълното преодоляване на егоизма, индивидуализма, „свободата-за-себе си”, поклонението пред парите и наслажденията, и издигането до равнището на „Труда-Грижа” за развитието всичко съществуващо на Земята и в Космоса, в това число – за развитието на цялото „богатство” или „разнообразието” на Живота на Земята, в Бъдещето – във Вселената. Мъдростта не познава ненавистта, раздражението, недоволството. Тя се издига над човешките страсти и изпълва живота на човека с високите смисли на битието. (Текст на рус., бълг., англ. – Бел. А. К., Н. В.) (30); **Марианна Соколова** (доц. д-р – Институт за САЩ и Канада на Руската академия на науките – Москва, Русия): **Мъдрост: апофатическо определение:** Мъдростта е посредник между пълността и раздробеността на множествения свят. И тя може да ни се явява в различни ипостаси и действия, проявления, образи от различните култури: от спокойната и загадъчна източна мъдрост на монасите и стремежа за сливане с Абсолютния Яз до прозрачната и дълбока наивност на Иванчо-глупака. Много е сложно да се говори за мъдростта в нашия съвременен свят: мъдреците са изчезнали и за тях малко се чува. Те почти отсъстват сред героите на медиите, филмите и други. Там са на почит супергероите и техническите чудовища. Мъдростта не е съвременен идеал и къде се деляха мъдреците е въпрос на въпросите. Но, ако човек се порови в паметта си може да се сети за хора много близки до мъдростта като например академик Д.С.

Лихачев, макар че могат да се назоват и други имена. Това е вероятно много субективен поглед към мъдростта, но той има своето основание. (*Текст на рус., бълг., англ. – Бел. А. К., Н. В.*) (31); **I. 4. 5. САЩ: Emilia Ianeva** (Prof. PhD. – California State University) – **Емилия Янева** (проф. д-р – Калифорнийски държавен университет): Изкуственият интелект не притежава мъдрост, защото мъдростта е свързана не само с информация, но и с житейски опит, с културни и етични ценности присъщи само на човешкия интелект. Ако разчитаме на изкуствения интелект без критична оценка от хората, които го използват, сме изложени на същите опасности от грешки, които сега свързваме с фалшивата информация от социалните мрежи, където безкритично се смесват верни и неверни твърдения. В близките години в много области на човешката дейност изкуственият интелект ще стане помощник на хората, но на човечеството е нужна мъдрост да разграничи ползите от възможните вреди. За това ще трябва да разчитаме и на мъдростта на създателите на изкуствен интелект, които да си сътрудничат в полза на всички хора, а не само на компаниите, за които работят. Човешката мъдрост е все още така незаменима, както е била в зората на развитие на хората. (*Текст на бълг., англ. – Бел. А. К., Н. В.*) (32); **I. 4. 5. Украйна: Людмила Булах** (почесний професор Національної академії педагогічних наук України – Київ) – **Людмила Булах** (почетен професор в Националната академия на педагогичните науки на Украйна – Киев): Мъдрост е чувството за мярка. (*Текст на укр., бълг., рус., англ. – Бел. А. К., Н. В.*) (33); **I. 5. 1. България: Проф. д.ист.н. Валерия Фол** (УниБИТ): Човекът е достигнал мъдростта когато постигне равновесие между своите четири същности – ума, чувствата, волята и нравствеността. (34); **Проф. д.ф.н. Ваня Добрева** (УниБИТ): Как да определя какво е „мъдрост”? Може би като осъзнаване на Сократовата максима: „Аз знам, че нищо не знам...” (35); **Проф. д.н. Иван Гарванов** (УниБИТ): Мъдростта е скрито знание, което използваш за добруването на хората. (36); **Проф. д.н. Тания Тодорова** (УниБИТ): Мъдрост – обективизиран опит в търпение, благородство и доброта. (37); **Проф. д-р Боряна Бужашка** (УниБИТ): Мъдрост е умението да съчетаваш жизнения опит, разума и своята интуиция. (38); **Проф. д-р Магдалена Гарванова** (УниБИТ): **Мъдростта**: Мъдростта се ражда от предатели, / които смяташ за приятели, / когато даваш, а не получаваш, / когато си самотен и забравен, / когато си обиждан, унижаван... / Мъдростта е обич към приятели, / които знаеш, че са предатели, / когато продължаваш да даряваш, когато светлината е в душата ти, / когато вярваш, силно вярваш! (Гарванова, М. Онези мои състояния: Стихотворения / Ил. Д. Гарванова. – София, 2021, с. 21.) (39); **Проф. д-р Яница Димитрова** (УниБИТ): Мъдрост е да прозреш безграничността на познанието и да се стремиш към преодоляването ѝ. (40); **Доц. д-р Анна Лозева** (УниБИТ): Мъдростта е опитност. (41); **Доц. д-р Борис Борисов** (УниБИТ): Мъдрост е временното ни разбиране за обикалящия ни свят. (42); **Доц. д-р Елена Савова** (УниБИТ): Мъдрост е, когато животът те е научил на разликата между: 1. смирение и приемане и 2. примирение. (43); **Доц. д-р Калин Стойчев** (УниБИТ): Мъдрост е да не правим глупости. (44); **Доц. д-р Любомира Парижкова** (УниБИТ): Мъдростта е на върха на пирамидата на знанието. (45); **Доц. д-р Марина Енчева** (УниБИТ): Мъдрост е да намерим силата да

преодолеем неизбежните препятствия по пътя ни и да продължим да вярваме в победата на живота. (46); **Доц. д-р Никола Р. Казански** (Централна библиотека на Българската академия на науките): ... По каверзния въпрос за мъдростта известният френски философ Жан-Жак Русо отбелязва иронично: „*Ние имаме само чест без добродетел, разум без мъдрост и удоволствие без щастие*”. По принцип се счита, че мъдростта е свързана с определено ниво на знания, житейски опит, но над всичко – с пределна честност към себе си и свято съблюдаване на Истината. Често се казва, че великите хора са и мъдrecи, и това е точно така. Например геният Аристотел е казал на великия завоевател Александър: „*Ти победи света, но сега трябва да победиш самия себе си*”. И точно тази най-важна битка е изгубена от последния, защото не е послушал мъдrecа... В заключение, но не на последно място, нека да се ръководим от следната апофтегма, която е напълно в духа на Аристотел: ... **В необходимостта единни, / В спора свободни, / Във всичко друго милостиви.** (47); **Доц. д-р Росица Кръстева** (УниБИТ): Мъдростта е частица от Божественото знание, превърната от Човеците в познание. (48); **Доц. д-р Румелина Василева** (УниБИТ): Мъдростта е *sapiens* (*sapience*) – предизвикателство и отговорност, болка и удовлетворение, велемъдро знание, потвърдено от грешки и желание за развитие. Мъдростта е неопределена, тя не е добра или лоша, голяма или малка. Мъдростта не е и даденост, тя е талант, проникновение, интуиция, разум, полезност, сръчност, воля за живот и действия, цивилизованост и хитроумност. Мъдростта дори може да бъде чувство – на добре свършена работа, на добре възпитани деца, на добре обгрижени родители, на добре предаден опит, на добре и смислено изживян живот. (49); **Доц. д-р Силвия Станчева** (УниБИТ): Мъдрост е с малко думи да казваш много и значими неща. Мъдър е този, който съумява да вижда невидимото. Мъдрост е да се радваме на малките неща, разбирайки, че големите са суета. (50); **Гл. ас. д-р инж. Евелина Здравкова** (УниБИТ): **МЪДРОСТТА И МНОГОТО Й РАЗЛИЧНИ ЛИЦА (Размисъл)**: Мъдрост – съзерцанието на вечните, непроменими истини от най-древни времена, откакто човечеството търси смисъла на съществуването и дълбоките истини за живота и света, е дума (*гр.*: софия), която се развива в езика ни с промените в обществото, с новите технологии, с бурния скок на нови знания. Желанието за знание неизменно е водило просветените мислители в древността към философията, за да ни оставят вдъхновяващи уроци и мъдрости. И те имат съществено значение за днешното ни разбиране за света и нашето място в него. Умовете от миналото – Сократ, Платон, Аристотел, Конфуций, Лао Дзъ, Сенека, Марк Аврелий, създават познание, което свързваме с уроците за добро и зло, самоанализ и индивидуално развитие, хармония между разум и емоции. Мъдростта, както я разглеждат великите философи от древността, е не просто набор от знания, а по-скоро пътят към разбирането на себе си и света около нас. Този път включва самооткриване, учене и постоянен стремеж към по-добро разбиране на живота. Мъдростта има силата да вдъхновява и променя, предоставяйки светлина в тъмнината на неизвестното и насърчавайки нас да търсим смисъла във вълнуващия път на човешкия живот. Следвайки свещените текстове на мъдrecите, човешкият ум достига до концепцията за вечността и неразрушимата реалност извън физическия свят, до истина-

та за справедливото общество... **Християнството открива на хората премъдростта Божия точно**, за да им остане само мъдростта. И може би затова то става все по-далечно от съзнанието на забързания в ежедневния си бит днешен гражданин. Но за него – нашия съвременник, и Платоновата държава е неосъществима вече... (51); **Гл. ас. д-р инж. Иглика Гетова (УниБИТ):** Мъдростта е вид мисловен път, който показва през перспективата на човека: живота му, това което е виждал и почувствал и го свързва в едно общо знание за смисълът на живота или вид занаят. (52); **Гл. ас. д-р инж. Искра Цветанска (УниБИТ):** Мъдростта е разумната философия на мисълта, породена от знание и интелект, от проникателност и добронамереност, от жизнен опит и етика. (53); **Гл. ас. д-р Антоний Станимиров (УниБИТ):** Мъдростта е не е това, което можеш да видиш, а това, което можеш да разбереш! (54); **Гл. ас. д-р Арсини Колев (УниБИТ):** Мъдростта не значи да ВИЖДАШ, а да РАЗБИРАШ и ОСЪЗНАВАШ. (55); **Гл. ас. д-р Владимир Манчев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“):** Мъдростта е не само ум, но и опит, способността да вземаме правилното решение в конкретна ситуация, умението да се учим не само от собствените си, но дори и от чуждите грешки. (56); **Гл. ас. д-р Деница Димитрова (УниБИТ):** Мъдростта е ключов аспект на човешката психика, който се развива чрез процеси на учене, рефлексия и социална адаптация, осигурявайки основата за успешното реализиране в различните области на живота. (57); **Гл. ас. д-р Деница Младенова (УниИТ):** Мъдростта е качество, което човек придобива в продължение на години, това е един вид житейския опит и познаването на истината посредством метода проба-грешка. (58); **Гл. ас. д-р Добри Бояджиев (Облачни операции – България – ALUMNI на УниБИТ):** Мъдростта е основата, която създава хармония, единение на умовете, сърцата и душите на човешкия род. (59); **Гл. ас. д-р Елисавета Цветкова (УниБИТ):** Мъдростта е способността да живееш в хармония със себе си, с хората и света около теб, да виждаш отвъд привидно ясните категории и да можеш да разграничиш истинските ценности в живота. (60); **Гл. ас. д-р Ива Костадинова (УниБИТ):** Мъдрост е когато те провокират за действие, а ти започваш да броиш до 20. (61); **Гл. ас. д-р Надежда Томова (УниБИТ):** Мъдростта е опит, съчетан с вяра и любов. (62); **Гл. ас. д-р Поли Муканова (УниБИТ):** Мъдростта е безценният дар на търпеливи. (63); **Гл. ас. д-р Светла Шапкалова (УниБИТ):** Мъдростта е светска и духовна. Всеки може празно да мъдрува, но малко хора притежават добродетелта на смиреномъдрието. Мъдрост е да познаеш Бога и да го следваш. (64); **Гл. ас. д-р Соня Спасова (УниБИТ):** Мъдростта разбира. Мъдростта откликва. Мъдростта съчувства. Мъдростта не поучава. Мъдростта споделя. (65); **Гл. ас. д-р Събина Ефтимова (УниБИТ):** Мъдростта е генетична предразположеност за възприемане на света. Тя е вътрешна сетивност за правилно тълкуване на реалността. (66); **Гл. ас. д-р Тина Петрова (УниБИТ):** Мъдростта е път, по който да изберем да вървим, светлина, която да ни озари и разум, който да се влее в душата ни. (67); **Ас. Агнеса Цветкова (УниБИТ):** Мъдростта е изключително качество и е богатство за човека, който я притежава. Тя е светъл прозорец към човешката душа! (68); **Д-р Андреа Пандулис (Заместник – кмет на район Подуяне – София – ALUMNI на УниБИТ):** Да усещаш и приемаш света с цялото си същество, това

е мъдрост. 69); **Михаела Цакова** (УниБИТ): Мъдрост е знанието за това, кое е добро и правилно. (70); **Никола Георгиев** (Народна библиотека „Иван Вазов” – Пловдив): Умните хора се учат от собствените си грешки., мъдрите – от грешките на другите хора. Сещам се за следния стих: „*Страхът от Господа е начало на мъдростта; но безумните презират мъдростта и поуката.*” (Притчи 1: 7) (71); **Памела Делева** (УниБИТ): Мъдростта, според мен, е комбинация от знание, опит и способност да се правят добри решения. Това е умение да се разбира животът в дълбочина и да се извличат поуки от опита. (72); **Станимира Георгиева** (УниБИТ – ALUMN): Какво е мъдростта? Житейски опит в един миг на издиханието в този Живот. Намиране на смисъл в онези принципи, които ни превръщат в хора. Мъдростта е житейското стъпало на Съдбата. Общението с Живота чрез Човешката душа. (73);

II. Студенти – участници във форума – нашите днешни навигатори – our today's leadsmen:

II. 1. ... от чужбина: II. 1. 1. Великобритания: Dimitrios Biskas (London University of Royal Holloway, Great Britain – ALUMNI) – **Димитриос Бискас** (University of Royal Holloway, Лондон, Великобритания – ALUMNI): Мъдростта е вечна. (*Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.*) (74); **II. 1. 2. САЩ – California State University East Bay, USA – Университет в Бъркли, Калифорния, САЩ: Isabella Do** (1st year full-time student, „Statistics”, California State University) – **Изабела До** (I курс, ред. – спец. „Статистика”, Калифорнийски държавен университет): Мъдростта е умението да използваш знанията и опита си, за да правиш добри избори и да помагаш на другите. (*Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.*) (75); **Esmeralda Garcia** (IInd year year full-time student, „Sociology”, California State University) – **Есмералда Гарсия** (II курс, ред. – спец. „Социология”, Калифорнийски ържавен университет): Мъдрост са опитът и емоциите и способността да ги използваш и контролираш. (*Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.*) (76); **Junran Li** (IIrd year full-time student, „Sociology”, California State University) – **Журан Ли** (II курс, ред. – спец. „Социология”, Калифорнийски държавен университет): Моята дефиниция на мъдрост е съчетанието на знания и мъдрост, което постигаме чрез учене, житейски опит и самопознание. (*Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.*) (77); **Tim Wilson** (IIrd year full-time student, „Sociology”, California State University) – **Тим Уилсън** (II курс, ред. – спец. „Социология”, Калифорнийски държавен университет): Мъдрост е продължаващата осъзната способност да възприемаме нови знания като начин да постигаме по-добро прозрение за света около нас. (*Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.*) (78); **Alizzie Hargraves** (IIIrd year full-time student, „Sociology”, California State University) – **Ализи Харгрейвс** (III курс, ред. – спец. „Социология”, Калифорнийския Държавен университет): Мъдростта е способността да правиш верни оценки и да вземаш правилни решения на основата на знания, опит и разбиране. (*Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.*) (79); **Brianna Rubenchek** (IVth year full-time student, „Criminal Justice”, California State University) – **Бриана Рубенчек** (IV курс, ред. – спец. „Наказателно превосъдие”, Калифорнийски държавен университет): За мен мъдростта означава житейски опит, който натрупваме и споделяме с другите, за да достигнем по-добри преценки и да правим правилния избор. (*Текст*

на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.) (80); **Joseph Jimenez** (IVth year full-time student, „Criminal Justice”, California State University) – **Джозеф Хименез** (IV курс, ред. – спец. „Наказателно превосъдие”, Калифорнийски Държавен Университет): Мъдрост е знание чрез натрупан опит и разбиране какво животът ни предлага всеки ден. (Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.) (81); **Anacristina Romero Leverman** (IIIrd year full-time student, „Global Society”, California State University) – **Анакристина Ромеро Леверман** (III курс, ред. – спец. „Глобални проблеми”, Калифорнийски държавен университет): Мъдрост е способността да използваш знания, опит и перспектива да изучаваш света. (Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.) (82); **Anna Michelle Miculob** (IVth year full-time student, „Global Society”, California State University) – **Анна Мишел Микюлоб** (IV курс, ред. – спец. „Глобални проблеми”, Калифорнийски държавен университет): Мъдрост е всичко, което са ни учили и сме научили през живота си и то ни дава знания и способности да правим добри преценки. (Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.) (83); **Jesse Nampong** (IVth year full-time student, „Global Society”, California State University) – **Джеси Нампонг** (IV курс, ред. – спец. „Глобални проблеми”, Калифорнийски държавен университет): Мъдрост е способността да използваш знания и опит за да правиш верни преценки, да проявяваш нужната решителност, да водиш добродетелен и смислен живот. (Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.) (84); **Jose Cabrera** (IVth year full-time student, „Global Society”, Global Society, California State University) – **Хосе Кабрепа** (IV курс, ред. – спец. „Глобални проблеми”, Калифорнийски държавен университет): Мъдростта е събраното знание придобито чрез успехите, неуспехите и предизвикателствата, които преживяваме. (Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.) (85); **Matthew Avalos** (IVth year full-time student, „Global Society”, California State University) – **Матю Авалос** (IV курс, ред. – спец. „Глобални проблеми”, Калифорнийски държавен университет): Мъдрост е способността да се поучиш от грешките, които си направил или от грешките на другите, на които си бил свидетел. (Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.) (86); **Sadaf Mirzada** (IVth year full-time student, „Global Society”, California State University) – **Садаф Мирзада** (IV курс, ред. – спец. „Глобални проблеми”, Калифорнийски държавен университет): Мъдрост е да се основаваш на опит, автентичност, знания и на историята, да ги комбинираш със зрав практически разум и да ги прилагаш в действията си в света. (Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.) (87); **Alyssa Gentry** (IVth year full-time student, „Psychology”, California State University) – **Алиса Джентри** (IV курс, ред. – спец. „Психология”, Калифорнийски държавен университет): Мъдрост е способността да опознаваш, да изучаваш и да изследваш емоционално и логично и после да ги съчетаваш и прилагаш с разбиране и съчувствие. (Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.) (88); **Viridiana Acosta** (IV курс, ред. – спец. „Psychology”, California State University) – **Виридиана Акоста** (IV курс, ред. – спец. „Психология”, Калифорнийски държавен университет): Мъдростта е знание и опит и как да ги прилагаме във вземането на решения за добруването на себе си и на другите. (Текст на англ., бълг. – Бел. А. К., Н. В.) (89);

II. 2. 2. ... от България:

II. 2. 2. 1. ... от Техническия университет – София: Мария Астадунова (IV

курс, ред. – спец. „Индустириален мениджмънт“, Стопански факултет): Мъдростта е разбиране на живота, чрез опит и разсъждение. Включва също извличане на поуки от житейски ситуации. Мъдростта позволява на човека вземането на добри решения, да разбира смисъла на живота и да се развие духовно. (90);

II. 2. 2. 2. ... от Университета по библиотекознание и информационни технологии – София и Институт по информационни и комуникационни технологии (ИИКТ) – БАН: Бакалаври / УниБИТ: Архивистика и документалистика (АД); Библиотечен и информационен мениджмънт (БИМ); Библиотечно-информационни науки и управление на знанието (БИНУЗ); Иновативни комуникации и медийни технологии (ИКТМ); Информационни ресурси на туризма (ИРТ); Комуникации и информиране (КИ); Културно-историческо наследство (КИН); Обществени политики и практики (ОПП); Докторанти: ДП „Бизнесадминистративни обществени комуникации и технологии“ (БАОКТ) / УниБИТ; ДП „Информатика“ / Институт по информационни и комуникационни технологии (ИИКТ) – БАН; ДП „Културно-историческо наследство в съвременна информационна среда“ (КИНСИС) / УниБИТ; ДП „Книгознание, библиотекознание и библиография“ / УниБИТ; ДП „Лидерство“ / УниБИТ; ДП „Национална сигурност“ / УниБИТ: Анна Рашева (I курс, зад. – спец. АД): В Тълковен речник – бистър ум и голям жизнен опит; благоразумие; В Синонимен речник – премъдрост, разум, философия, знание, проникателност; „Мъдрост“ е качество, определящо дадена личност като притежаваща голямо количество знания, които използва разумно. Двата основни източника за нейното развитие са паметта и опитността, тъй като мъдростта се развива главно чрез наблюдение на действителността и размисъл върху нея и е пряко свързана както с преживяванията на индивида, така и със заобикалящата го среда. Мъдростта може да бъде определена и като източник на културно наследство, тъй като предава натрупаните познания на следващите поколения. (91); Антоанета Желева (I курс, зад. – спец. АД): В мрежата съществуват понятия със сложна семантика, произлезли от употребата им в ежедневието и допълващи или направо противопоставящи се на „мъдростта“, която традиционно се разбира като съзерцание на вечните, непроменими истини. Според моето виждане мъдростта е бистър ум и голям жизнен опит, благоразумие. (92); Вера Миланова (I курс, зад. – спец. АД): Мъдростта е понятие с широк спектър от значения, различни тълкувания и има разнопосочна употреба. Ето защо не бих могла да извадя ясно и конкретно определение за „мъдрост“. Мъдростта може да присъства във всяка житейска ситуация, с която ни сблъсква ежедневието, и след която можем да извлечем поуки, опит и ползи. Мъдростта е нашата способност да реагираме адекватно в трудни моменти, да запазваме самообладание, да поглеждаме през различна призма конкретни събития. Мъдростта се натрупва не само с времето, но и благодарение на различни преживявания, от които сме взели ценни уроци и житейски опит, чрез които имаме увереност, че в бъдеще бихме се справили по-добре, бихме разбирали повече, бихме били по-полезни...по-добри. (93); Гинка Стоянова (I курс, зад. – спец. АД): Мъдрост – натрупан житейски опит през годините на съзнателния човешки живот на даден човек. (94); Десислава Ангелова

(I курс, зад. – спец. АД): Мъдростта е съчетание от разум, интуиция и жизнен опит. Мъдростта включва способността за вникване и знанието за това, кое е добро и правилно. Мъдростта е едно от достойнствата на човешката личност. (95); **Десислава Василева** (I курс, зад. – спец. АД): Мъдрост – жизнен опит, постигнат с годините – след ситуации, на които са били свидетели или сами е трябвало да разрешават. (96); **Ирена Григорова** (I курс, зад. – спец. АД): Мъдростта е съвкупността от жизнен опит, познанието трупано цял живот, интуицията, осъзнаването на фактите или практически опит в дадена област. (97); **Красимира Карабойчева** (I курс, зад. – спец. АД): Мъдростта е сложно нещо, но може да определим мъдростта като възможност качествено да използваме опита, знанията и добрата си преценка, за да живеем по-добре. Мъдростта изглежда трудно достижима. Можем да увеличим знанията си като се образоваме и се научим как ефективно да прилагаме знанията си, но мъдростта е нещо по-различно: трябва да мислим в дълбочина, за да станем мъдри. (98); **Красимира Радуловска** (I курс, зад. – спец. АД): Мъдростта е качество, в основата на което е здравият разум. Притежание на натрупани знания и опит. Допълнени с интелигентност и проникателност. Всеки човек развива и култивира своята мъдрост, изживявайки живота си по свой начин. (99); **Милена Игнатова** (I курс, зад. – спец. АД): Мъдрост за мен е опит, разум и търпение. (100); **Силвия Михнева** (I курс, зад. – спец. АД): Мъдростта за мен е съвкупност от опит, знания, философия, психическа и емоционална устойчивост и уравновесеност. Умението да приемаш всичко с безусловна любов, осъзнато, проникновено, да успяваш да наблюдаваш нещата отстрани, с разум, ум, сърце, мълчаливо...(101); **Татяна Иванова** (I курс, зад. – спец. АД): Мъдростта е съчетание на жизнен опит, разум и интуиция. Тя включва проникателността и прозорливостта... (102); **Цветелина Влайкова** (I курс, зад. – спец. АД): Мъдростта е напредналото разбиране, което човек има за даден проблем. Ако човек се дипломира по литература, придобие докторска степен и посещава различни семинари, той вероятно ще развие литературните си познания... (103); **Цветелина Николова** (I курс, зад. – спец. АД): Мъдростта има широк спектър от тълкувания и специфични, често разнопосочни употреби. Човешко качество, олицетворяващо опит, знания, разум, проникателност и прозорливост. (104); **Диляна Кирова** (I курс, ред. – спец. АД): Дефиниция за мъдрост: Мъдростта (на латински език: sapientia) включва проникателността, прозорливостта, способността за вникване и знанието за това, кое е добро и правилно. Мъдростта е старо понятие с широк спектър от значения, тълкувания и специфични, често разнопосочни употреби. Такива са sophrosyne (разумност, здрав разум, умереност в морално-интелектуален смисъл), phronesis (разсъдителност, умонастроение, воля за действие, практичност), dianoia (способност за откриване на смисъл), sophisma (хитрина, съобразителност, но и объркващо заключение, чиято цел са релативните истини в конкретна ситуация. (105); **Надежда Михайлова** (I курс, ред. – спец. АД): Мъдрост – е съчетание от жизнен опит и разум. Мъдростта е сила, която всеки може да придобие. Тя е качество, което притежават хора с големи познания, които използват разумно. (106); **Надежда Славчева** (I курс, ред. – спец. АД): За мен мъдростта е съвкупност от жизнено важните качества, които всеки човек трябва да

притежава: разум, жизнен опит, проникателност, способност за различаване на добро и зло. Мъдростта е способност за взимане на правилни или неправилни решения. Мъдростта дава знания за цял живот. (107); **Кирилка Христова – Борисова** (I курс, зад. – спец. БИМ): Мъдрост – натрупано познание в годините, обогатено с жизнения опит. (108); **Марина Илиева** (I курс, зад. – спец. БИМ): Мъдростта е знание, разум. Способността да видим кое е правилно и добро. (109); **Сашо Цеков** (I курс, зад. – спец. БИМ): Мъдростта за мен е житейският опит на един човек. (110); **Цветалина Цветкова** (I курс, зад. – спец. БИМ): Мъдростта е способността ни да знаем. Тя е знание, любов, действие. (111); **Анелия Петрова** (I курс, ред. – спец. БИМ): Дадената мъдрост или благоразумието като ценност е разпознато в културните, философски и религиозни източници на (благо)разумно и целенасочено приложение на знанието, което е най-ценно в обществото. (112); **Гергана Борисова** (I курс, ред. – спец. БИМ): Мъдростта е качество, което се придобива чрез опит, знание и разсъждение, и което позволява на човек да взема добри решения и да разбира живота по-добре. (113); **Жасмина Васева – Петрова** (I курс, ред. – спец. БИМ): За мен мъдростта е мисъл, разум и достойнство. Тя е сила и красота. Мъдростта помага на човек да разграничава кое е правилно и добро. (114); **Кристиян Спасов** (I курс, ред. – спец. БИМ): Мъдростта е съчетание от жизнен опит, разум и интуиция. (115); **Надежда Топчева** (I курс, зад. – спец. БИМ): Мъдрост – това е усещането, разбирането и стремежа към новото, към които всеки от нас се стреми. Мъдрост – това е опитът, познанието. (116); **Юрий Тодоров** (I курс, ред. – спец. БИМ): Мъдрост – извор на знания от миналото, преминаващо през настоящето и допълващо бъдещето. (117); **Ивана Николова** (IV курс, ред. – спец. БИМ): Мъдростта е тази, която дава светлина и знание. (118); **Любима Габерска** (I курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта е способността да разбираме и прилагаме знанието и опита си, за да вземем добри решения и да изживеем по-смислен живот. (119); **Снежана Йосифова** (I курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта е едно от достойнствата на човешката личност. (120); **Явор Кирин** (I курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта е изкусното съчетание между разум, инстинкти и интуиция. Мъдростта е умението и талантът да се образуваме чрез завещаното знание от предците ни и умението да го съхраняваме и предаваме на поколенията след нас. (121); **Александра Груева** (III курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта – това е да взимаме верни и правилни решения, да можем да спрем и да замълчим, когато се налага. (122); **Василка Манева** (III курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта е съчетание от знание, разсъдък и способност да се учим от живота и от своите грешки. Тя е способността да прилагаме знанието и опита си за вземане на добри решения. (123); **Гергана Христова** (III курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдрост – духовна сила и умение, чрез които човешкият разум достига до смирение и поучение... (124); **Даниела Христова** (III курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдрост, това е благоразумие, разум и жизнен опит. Качество на възможността да се използват опит, знания и добра преценка заедно. (125); **Димитринка Боянова** (III курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдрият човек знае кога и какво може да промени, така че да направи живота си по-добър. (126); **Илия Михайлов** (III курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдрост – да приемаш, да разбираш, да цениш и да извли-

чаш опит от познанието, който да прилагаш в живота... (127); **Николай Кирилов** (III курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта е красота и героизъм. (128); **Полина Петрова** (III курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдрост – да разбереш поуката от приказката, съветът на майката и замисълът на философската книга. (129); **Сашка Габерова** (III курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта това е човешкият разум, събрал в себе си опита от преживяното и красотата на чувствата, в това си единство разумът постига мъдростта, а мъдростта е пътят към божественото. (130); **Темнужка Иванова** (III курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта е духовната зрялост на човечеството. Мъдростта е животът на личността, хармонизираща се с Бога. (131); **Борис Ангелов** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта се определя от житейския опит на човек, който цял живот се учи и развива, усъвършенства се в това, което е научил и открил през живота си. Мъдростта трябва да се предава на други хора, поколения напред. (132); **Вера Костадинова** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдрост – качество, което съчетава знанието, опита и интуицията на даден човек. Като умение се проявява в използването на най-правилните методи към конкретна ситуация или проблем за решаване. (133); **Иван Соколов** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта е сила, която всеки може да придобие. (134); **Иванка Трендафилова** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта е способност да съхраниш в съзнанието си знания и опит, успешно да ги приложиш и споделиш с околните. (135); **Надежда Георгиева** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдрост – развитие чрез самоосъзнаване и пробуждане в духа на истината. (136); **Натали Александрова** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта е разум, знание, усещане за добро и правилно решение. (137); **Марина Христова** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдър е човекът, който има познание за изначалните духовни ценности и качества, които притежава индивида. Мъдростта позволява те да бъдат използвани по правилния начин. (138); **Петър Вълчев** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдрост е човек да умее да познава причините и да предвижда и осмисля следствията. (139); **Радослав Даскалов** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдрост, тя не се измерва в имоти и имане, това обикновено е човек, който на първо място трябва да бъде смирен и да е преживял много и може да даде съвет и препоръка как да се подходи в даден момент. Мъдростта не е наука, а животът те учи на нея... (140); **Снежина Бенева** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдрост е да не пресичаш пътя на черната котка. (141); **Темнужка Иванова** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта е в умението да избереш по-малкото зло в дадена ситуация. (142); **Цветелина Златкова** (IV курс, зад. – спец. БИНУЗ): Мъдростта е опитът, натрупан през годините, донесъл бръчките от множеството усмивки, първият бял косъм и щастieto да бъдеш в мир със себе си. (143); **Антония Макавеева** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): Мъдростта е изворът, от който ние черпим поколения наред. Тя е огледало на нашето минало, настояще и бъдеще. Мъдростта е изграждащата сила, която ни прави по-силни и уверени личности. Мъдростта е тази, с която се себеопознаваме с всеки изминал ден. (144); **Габриела Александрова** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): Мъдростта е качеството на един човек, за да може той да взима добри решения за проблемите. Мъдростта включва това човек да може да прави разлика между доброто и лошото... (145); **Георги Гоцевски** (I курс, ред. – спец. ИКТМ):

Мъдростта е способността да прилагаме знание и опит, за да вземаме добри решения в живота. Тя включва разсъждение, разбиране на последиците от действията ни и способността да се учим от грешките си... (146); **Димитър Колев** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): Мъдростта са уроците, които сме научили от живота, не само от училище и университета, а уроците, на които са ни научили по-мъдрите от нас, нещата които са ни показали, казали и доказали... (147); **Ива Ценова** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): Мъдростта е умението да мислим преди да действаме и да вземаме възможно най-точните решения в дадена ситуация. (148); **Кристиана Цокова** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): Мъдрост е да можеш да преценяваш всяка ситуация и да можеш да се справяш с нея чрез интелекта си... (149); **Магдалена Златарова** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): С всеки ден човек научава нови неща, които помагат за изграждането му като личност... (150); **Мартин Иванов** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): Мъдростта е знание. (151); **Петя Иванова** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): Мъдростта е съвкупност от събраните знания през годините, които си преживял. (152); **София Иванова** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): Мъдростта е знанието, натрупано от житейския опит. (153); **Стефан Пеев** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): Учи се от вчера, живея днес, надявай се за утре. (154); **Тони Захаринов** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): Мъдрост – дума, която е забравена, защото вече не се използва за мерна единица спрямо другите. Защото в днешно време не е най-важно да се наречеш „мъдър“, а други думи, които съвсем не са даже синонимни на тази. „Мъдрост“ означава това, което сме научили от дедите си, това което научаваме от нас самите, и това, което ще научим от децата. (155); **Христина Димитрова** (I курс, ред. – спец. ИКТМ): Мъдрост е способността да слушаш интуицията си. Тълкувам мъдростта и като умението да филтрираш и преработиш теорията, която вече знаеш, и да я прилагаш практически в своя или чужда полза (според обстоятелствата). (156); **Анджела БEROва** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): За мен мъдростта е вечната любов, защото когато двама души се обичат, тяхната любов е толкова здрава, че дори „буйният огън“ от несъгласието на близките им няма силата да ги раздели. (157); **Анелия Тодорова** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): Мъдростта е дар за обществото, ценност на духа, целенасочено приложение на знанието и опита. (158); **Александра Попова** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): Според мен мъдростта е смирение и житейски опит. (159); **Александър Добринов** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): Мъдростта е да можеш да намираш щастие във всичко и навсякъде. (160); **Василка Гагова** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): Още древните цивилизационни модели са определяли Мъдростта като едно от достоинства на личността. Тя е комплекс от личен опит, разум, интуиция и оценка за добро и правилно. Думата „философия“ означава любов към Мъдростта... (161); **Далия Миланова** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): Мъдростта е съвкупност от знанията и опита, които човек придобива по житейския си път. (162); **Димана Владимирова** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): Мъдростта е ключ към идеалния път на човека, която го кара да се развива, расте, съзрява, както и да опознава света. (163); **Иванеса Вучова** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): Знанието е мъдрост. (164); **Мариела Станкова** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): Мъдростта е безценен дар, който малцина придобиват по време на житейския си път, благодат. (165); **Марина Трайкова** (I курс, зад. – спец. ИКТМ):

Мъдростта е душевен мир и изкуството да раздаваш любов. (166); **Мелек Назми-ева** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): Мъдростта е светлината на опита. (167); **Мирела Бързашка** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): За мен мъдрост е да направиш или кажеш нещо, което би научило другите на дадени ценности и би им помогнало да израснат. (168); **Милена Спирова** (I курс, зад. – спец. ИКТМ): Мъдростта за мен е едно от достойнствата на човешката личност... (169); **Анелия Асенова** (III курс, зад. – спец. ИРТ): Мъдростта е съвкупност от жизнен опит, благоразумие, знание. (170); **Гая Иванова** (III курс, зад. – спец. ИРТ): Мъдростта е житейски опит. (171); **Евгени Евстатиев** (III курс, зад. – спец. ИРТ): Мъдростта не е квалификация или степен, а начинът, по който човек използва своята интелигентност и знания, подходящи за ситуацията. (172); **Катерина Христова** (III курс, зад. – спец. ИРТ): Мъдростта е умението да взимаме правилните решения, използвайки нашите знания и разсъдък. (173); **Любомира Тодорова** (III курс, зад. – спец. ИРТ): Мъдростта е комплексно понятие, като запалена свещ, за да я запалиш ти трябва средство – кибрит, запалка (знание, опит), както и причина – светлина, религиозни или декоративни причини (тук стоят разбирането, добрите решения и емоционалната интелигентност). (174); **Михаела Манчева** (III курс, зад. – спец. ИРТ): Мъдростта включва разбиране на живота, хората и обстоятелствата и може да се развие през годините чрез учене, рефлексия и личен опит. Тя се изразява в способността да се вземат добри решения, да се разбират комплексни проблеми, да се помага на другите и да се действа с интуиция и добро морално съдействие. (175); **Наталия Кирилова** (III курс, зад. – спец. ИРТ): Мъдър е този, който знае не много, а нужното. (176); **Стефани Григорова** (III курс, зад. – спец. ИРТ): Да познаеш другите е интелигентност, да познаваш себе си е мъдрост. (177); **Ванеса Раева** (I курс, зад. – спец. КИ): Според моите разбирания и кратък житейски опит смятам, че хората се раждат мъдри, а не стават такива. Мнението ми е, че „мъдростта” е опит от предишни животи. (178); **Венцислава Цветанова** (I курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е едно от достойнствата на човека. (179); **Диана Ангелова** (I курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е най-голямото богатство, с което човешкият дух може да разполага. (180); **Ивана Вълва** (I курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е способността да разбираш и прилагаш знания и опит в живота. (181); **Ивелина Иванова** (I курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта са тези думи, които се запечатват в съзнанието ти и помагат да промениш живота си в положителна посока. Мъдрите слова са тези слова, които остават в нашето съзнание като безспорна истина, която променя нашия мироглед и дори ни отваря очите за заобикалящия свят... (182); **Ивона Стойкова** (I курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е знание, което идва от ума, опита и самопознанието. (183); **Ина Николова** (I курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е качеството у човека, което той придобива и надгражда по време на целия си житейски път. (184); **Лили Антонова** (I курс, зад. – спец. КИ): За мен мъдростта е богат житейски опит. (185); **Милена Николова** (I курс, зад. – спец. КИ): Мъдрост – голям човешки опит, подкрепен с прозрение за нещата в тяхната пълнота и свързаност с живота. (186); **Стефани Стефанова** (I курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е да имаш достатъчно житейски опит, за да постъпиш разумно в дадени ситуации от живота. (187); **Яна Чобанова** (I курс, зад. – спец. КИ): За мен мъд-

ростта е свързана с емоционалната зрялост на индивида... (188); **Христина Николова** (I курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е опитът, който сме натрупали от нашите житейски преживявания. (189); **Димитър Томов** (I курс, ред. – спец. КИ): За мен мъдрост е съвкупност от знание и опит, прилагани на точното място в точното време. (190); **Калояна Валентинова** (I курс, ред. – спец. КИ): За мен мъдростта е способността да се придобиват знания и опит, и след това да се използват по разумен начин за вземане на важни решения, решаване на проблеми и насърчаване на благополучие и развитие в живота. Тя включва разсъждение, разумно мислене и способността да се учим от живите същества и природата. (191); **Мартин Гицоайка** (I курс, ред. – спец. КИ): Мъдростта за мен е способността да извличаме ценни уроци и знание от опита си, като го прилагаме в бъдеще, с цел да водим по-добър и посмислен живот... (192); **Сашка Томова** (I курс, ред. – спец. КИ): Мъдрост за мен е в даден момент да знаеш как да вземеш най-правилното решение според натрупания опит и знания. (193); **Габриела Кръстанова** (II курс, ред. – спец. КИ): Мъдростта е сила, която всеки може да придобие не изведнъж, но постепенно, с течение на времето. (194); **Борислав Мишев** (III курс, зад. – спец. КИ): Първото значение на термина мъдрост, споменат в речника на Кралската испанска академия (RAE), се отнася до най-високото ниво на знания. Следователно, който притежава мъдрост, има знания и дълбоко разбиране по някаква тема. (195); **Виктория Дъбовска** (III курс, зад. – спец. КИ): Думата мъдрост има много значения, които можем да открием в интернет, в книги и речници... (196); **Дамяна Радионова** (III курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта започва от задаването на въпроси и проявеното любопитство. И свършва там, където започва страхът от Бог. (197); **Йоана Сапунова** (III курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е разум, опит и интуиция. Тя идва с годините от натрупания опит на човека. Приемане на критики, забележки и лични грешки е израстването, което по-късно прераства в мъдрост. (198); **Маргарита Филипова** (III курс, зад. – спец. КИ): Значението на думата мъдрост е различна за всеки човек... (199); **Марчело Димитров** (III курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е съвкупност от много качества, като разумно мислене, прозорливост, та дори и интуиция... (200); **Николета Кацарска** (III курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е едно от качествата на човешката личност... (201); **Петя Белникова** (III курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е съчетание на жизнен опит, разум и интуиция. Тя е богатство, с което човешкият дух разполага... (202); **Пламен Николов** (III курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е универсално полезно знание за живота, за хората и за всеки човек поотделно... (203); **Симона Георгиева** (III курс, зад. – спец. КИ): Синоним на думата мъдрост е разум. Понятието „мъдрост“ свързваме с мъдри постъпки, мъдро мислене... (204); **Стилияна Колева** (III курс, зад. – спец. КИ): Мъдрост – смиреното осъзнаване, че има нещо по-силно от нашите кроежи и амбиции и това е Божият план... (205); **Цветелина Крумова** (III курс, зад. – спец. КИ): Мъдростта е едно от многото човешки достойнства, то е съвкупност от разум, разбиране, знание, опит, интуиция и доста голяма част жизнен опит... (206); **Божидар Стоянов** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост – знание и опит, натрупани от дадена личност. (207); **Бояна Боянова** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост е да имаш смелост, въпреки че можеш да сгрешаш. (208); **Вене-**

мила Венкова (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост – прозорливост, способност за вникване. (209); **Веселин Василев** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост е извлеченото познание от нашият опит с живота. (210); **Габриела Теодосиева** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост е светлина и знания. (211); **Георги Митов** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост е познание, опит, битие, устрем към светлина и успех. (212); **Георги Стоянов** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдростта – житейско познание, опит, себеусещане. (213); **Данислав Сотиров** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост – да знаеш не всичко, а нужното. (214); **Кирил Кирилов** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост – знание, което е добро и правилно. (215); **Надежда Величкова** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост – житейски опит. (216); **Полина Костадинова** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост – съчетание от жизнен опит, разум и знания. (217); **Радостина Иванова** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдростта е проникателност, прозорливост и знание за добро и правилно. (218); **Радостина Петрова** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост – разум, добродетел, богат житейски опит. (219); **Стефка Илиева** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост е съчетание на жизнен опит, разум и интуиция. (220); **Стоил Кръстев** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдростта е енергията и хармонията на човешкия живот. (221); **Стойко Шатов** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост е резултата от натрупаните грешки през годините. (222); **Таня Вълканова** (I курс, зад. – спец. КИН): Мъдрост е извор на вдъхновение и светлина, галещ сетивата с мелодията на своите звуци. (223); **Божидар Атанасов** (II курс, ред. – спец. КИН): За мен мъдростта е послание със скрито решение. (224); **Вероника Павлова** (II курс, ред. – спец. КИН): Мъдростта е есенцията на човешкото познание, преминало през столетията и достигнало до нас, за да ни помогне по-лесно да се адаптираме към настоящето. (225); **Евелина Илиева** (II курс, ред. – спец. КИН): Думата „мъдрост“ е способността и знанието за това, кое е добро и правилно. Умението на човек за разум и интуиция. (226); **Ивайло Чобанов** (II курс, ред. – спец. КИН): За мен мъдростта е да получиш опит в дадена ситуация от по-възрастен човек или роднина и да бъдеш във всяка една ситуация верен на себе си. (227); **Мария-Александра Георгиева** (II курс, ред. – спец. КИН): Мъдростта е способността да се правят разумни преценки, решения и избори въз основа на знания, опит, разбиране и добра преценка. Това включва разпознаване и прилагане на знания и прозрения по практичен и смислен начин за управляване и подобряване на собствения живот и живота на другите... (228); **Мария Георгиева** (II курс, ред. – спец. КИН): За мъдростта няма значение възрастта на човек. За мен мъдрост означава да можем да вземем най-правилното решение в трудни ситуации, ако все пак сгрешим, да се поучим от грешките си. (229); **Стефани Чиликова** (II курс, ред. – спец. КИН): За мен мъдростта е рядкост. Малко хора притежават тази дарба. Мъдър може да бъде всеки, независимо от годините си... (230); **Александра Маринова** (I курс, зад. – спец. ОПП): Мъдростта за мен е умението да прецениш кога е уместно да говориш и кога да замълчиш. (231); **Бисер Петров** (I курс, зад. – спец. ОПП): Мъдростта е мирогледът на човек, но и е неговото проклятие. (232); **Донка Симеонова** (I курс, зад. – спец. ОПП): Мъдрост е когато човек мисли и действа според истината, до която достига в своя житейски опит. (233); **Елиза Иванова** (I курс, зад. – спец. ОПП): Мъдростта за мен е човешко

качество, с което дадена личност изпъква в обществения живот, придобито независимо от възрастта, взависимост от човешкия опит и начина на възприятие на околния свят. (234); **Калоян Атанасов** (I курс, зад. – спец. ОПП): Мъдростта е светлина, знание и увереност. (235); **Магдалена Божкова** (I курс, зад. – спец. ОПП): Мъдрост е да умееш да слушаш, да слушаш с целия си ум, да помниш и да предаваш наученото. (236); **Малена Милева** (I курс, зад. – спец. ОПП): Мъдростта е да притежаваш уменията да казваш много с малко думи. (237); **Марина Катрова** (I курс, зад. – спец. ОПП): Мъдростта е благоразумие и знание. (238); **Радостина Янева** (I курс, зад. – спец. ОПП): Мъдростта е резултат на съвместно функциониране на сърцето и ума. (239); **Техмине Хачатрян** (I курс, ред. – спец. ОПП): Мъдростта е хармония между ум, дух и тяло. Мъдрост е опитът, който се придобива с времето и случващото през живота ни... (240); **Станимира Георгиева** (IV курс, ред. – спец. ОПП): Мъдрост е да опознаеш живота, разбирайки неговия смисъл чрез своя вътрешен Аз. (241); **Ангел Георгиев** (докторант по 3.5 „Обществени комуникации и информационни науки” – ДП „Бизнес, административни обществени комуникации и технологии”): Мъдростта е дар и привилегия във времена, в които преобладават нейните антонимни форми. (242); **Кристина Ръжданова** (докторант по 3.5 „Обществени комуникации и информационни науки” – ДП „Бизнес, административни обществени комуникации и технологии”): Мъдростта е съвкупността от древните знания за живота, света и човечеството, скрити от нас зад завесата на невежество. (243); **Мария Гуркова** (докторант по 3.5 „Обществени комуникации и информационни науки” – ДП „Бизнес, административни обществени комуникации и технологии”): Мъдростта е като тихия поток на реката, който с годините оформя скалите, показвайки силата на смирение и постоянството. (244); **Мина Константинова** (докторант по 3.5 „Обществени комуникации и информационни науки” – ДП „Бизнес, административни обществени комуникации и технологии”): Мъдростта е функция на интелекта, тацитното знание и прогресивния ум, съществуваща в среда на свободен човешки дух, погледната през призмата на хуманистичните цивилизационни аспекти. (245); **Моника Игнатова** (докторант по 3.5 „Обществени комуникации и информационни науки” – ДП „Бизнес, административни обществени комуникации и технологии”): Истинската мъдрост произлиза от способността да разбираш и приемаш сложността на живота. (246); **Илиян Барзев** (докторант по докторска програма „Информатика” в Института по информационни и комуникационни технологии / ИИКТ/ – БАН – ALUMNI на УниБИТ): Мъдростта е прилагане на знания и опит за вземане на разумни преценки и решения, насърчавайки дълбоко разбиране на живота и неговата сложност. (247); **Юлиан Шкодров** (докторант по 3.5 „Обществени комуникации и информационни науки” – ДП „Културно-историческо наследство в съвременната информационна среда”): Мъдрост – това е светлината от ДОБРОТА – ЛЮБОВ И ИСТИНА, която носим в душата и сърцето си. (248); **Боян Аврамов** (докторант по 3.5 „Обществени комуникации и информационни науки” – ДП „Книгознание, библиотекознание и библиография”): Мъдростта е осъзнато, цялостно светоусещане и разбиране на света, който познаваме и не познаваме. (249); **Величка Петрова** (докторант по 3.5 „Обществени комуникации и инфор-

мационни науки” – ДП „Книгознание, библиотекознание и библиография”): Мъдростта е асимилирано, осъзнатото и приложимо знание, натрупващо се през целия човешки живот, и предавано на поколенията. (250); **Надежда Стамова – Сотирова** (докторант по 3.5 „Обществени комуникации и информационни науки” – ДП „Книгознание, библиотекознание и библиография”): Мъдростта на човечеството се помещава между първото дялано сечиво и изкуствения интелект. (251); **Георги Анаолов** (докторант по 3.5 „Обществени комуникации и информационни науки” – ДП „Лидерство”): Мъдрост е всичко онова натрупано като знания и опит, даващо възможност за трезва преценка, доказваща своята правота във времето. (252); **Екатерина Петрова** (докторант по 9.1 – ДП „Национална сигурност” – УниБИТ): Мъдростта е лично богатство, придобито чрез житейски опит, допуснати грешки и реализирани положителни резултати. Мъдростта ни позволява да осъществим подарък чрез съвет за поведение, за да се постигне желан положителен резултат. Мъдростта няма форма, но има съдържание и смисъл... (253).

... В края на форума успяхме да интервюираме проф. Александра Куманова, обръщайки се към нея с въпроса (А. Г.): *Защо е толкова важно да се знае за мъдростта...*

Последва отговорът:

*Защото в Божия ѝ дар, богословски погледнато, е скрито за човека умение-то му да разбира всичко (и информацията) по **правствения принцип на своята менталност – най-човешкото в хората**, което е извън обсега на изкуствения интелект...*

На въпроса: *Можете ли да дадете пример...* (М. М.) – получихме този отговор:

*Мъдростта на емблематичните за Организацията на Обединените нации думи на сина на Персия – **Саади** (между 1200 и 1219 – 1292 или 1291):*

**„Чедата на Адам едно са цяло –
от кал са сътворени по начало.
Една частица само ако заболяе,
за нея всяка друга ще милее.
Ти, който не скърбиш за болка чужда,
човек да се наричаш – нямаш нужда.”**

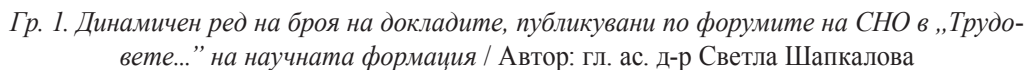
ПРИЛОЖЕНИЯ

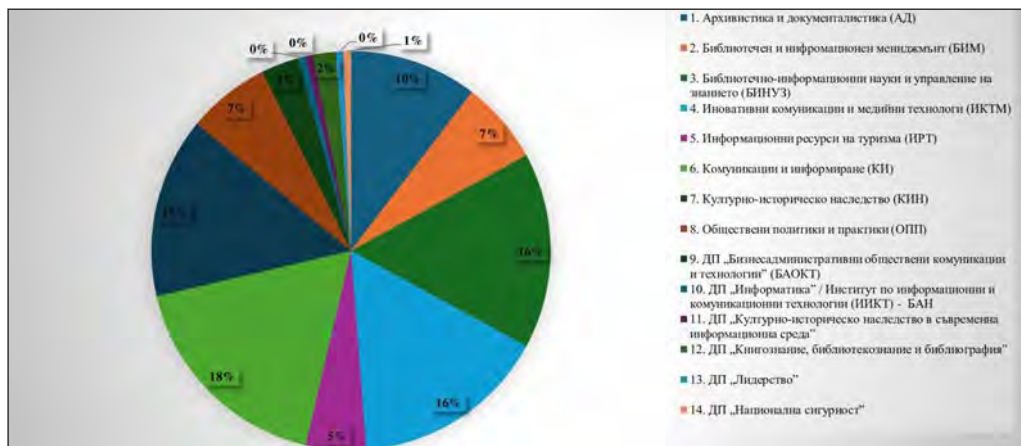

Ил. 1. Сцена от Академичната интеракция в УниБИТ – жива икона „НОМО LUCIS (Човекът на светлината) – Св. преподобни Иван Рилски Чудотворец: Тримата братя и златната ябълка” / Фотография на Ивана Николова – студентка на УниБИТ

Ил. 2. Ансамбълът за народни танци „От извора” с художествен ръководител Милев Младенов беше сред поздравилите – с китка хора – форума / Фотография на Ивана Николова – студентка на УниБИТ

Гр. 2. Разпределяне на студентите (по специалности) и докторантите (по докторски програми) на УниБИТ, дали определение на феномена „Мъдрост“ / Автор: гл. ас. д-р Тина Петрова

ПОЗНАНИЕТО КАТО ПРАКТИКА НА ИНФОРМАТИЗАЦИЯТА БЕЗ ГРАНИЦИ –
XX Юбилейна Студентска научна конференция и изложба в УниБИТ с международно участие
„Информация – Разум – Мъдрост“ – 17 май 2024 г.

THE KNOWLEDGE AS A PRACTICE OF THE INFROMATIZATION WITHOUT BORDERS –
XX Jubilee Student scientific conference and exhibition in ULSIT with international participation
Information – Reason – Wisdom – 17 May 2024

„НЕБЕСНИ СВЕТИЛА“: Десет астрономически беседи в български Контекст през 1875 година

ПРОФ. ВЕРА БОНЕВА

„The planetary and stellar worlds“: ten astronomical lectures in bulgarian context in 1875

Vera Boneva

Summary

The article presents the historical circumstances of the translation, publication, and distribution in 1875 of the first book on astronomy in the Bulgarian cultural space. This is the popular science narrative of Ormsby MacKnight Mitchel „The planetary and stellar worlds: A popular exposition of the great discoveries and theories of modern astronomy in a series of ten lectures“. The mentioned work was first published in New York in 1848 and was translated into most European languages in the second half of the 19th century. The book was translated into Bulgarian in 1875 by the school professor of natural sciences Dimitar Vitanov, a graduate of physics and mathematics in Russia. The Bulgarian edition is analyzed as content and layout. It is proven that the book is at the height of the best printing practice at the time of publication. Moreover, it was printed in Vienna by the best Bulgarian publisher at the time, Hristo Danov. The data about the distribution of the publication show wide interest among Bulgarian readers.

Keywords: astronomy, 19th century, printed books, translation

В брой 29-ти на вестник „Независимост“ (4 май 1874 г.) Любен Каравелов публикува кратка информация за обявена скорошна поява на една широко известна книга по астрономия, готвена за печат от издателството на Христо Г. Данов. „Г[осподин] Д[имитър] Витанов“ – съобщава редакторът – е превел знаменитото съчинение на О[рмсби] М[акнайт] Митчеля (Илюстрация №1) „Небесни светили или Небесните и звездни минове“. Тая книга се печата вече във Виена. Когато излезе книгата, то ние мислим да поговорим за нейната важност малко по-пространно.“ (Каравелов 1874, 235). Декларираната от утвърдения публицист и книжовник готовност да представи бъдещата преводна книга на Димитър Витанов е показателна за желанието му да се популяризира природонаучното знание във възрожденското общество. Тази готовност е сигнал и за все по-ясно очертаващата се разпознаваемост на младия преводач в полето на тогавашните образователни и книжовни общувания.

Споменатата от Любен Каравелов книга¹ излиза от печат в началото на 1875 г. и бързо достига до многобройните си спомоществатели и читатели на свободния пазар. Влиятелният книжовник изпълнява обещанието си и я рецензира в следващото си издание – списание „Знание“ (бр. 18 от 30 септември 1875). Воден от присъщия на светогледа си секуларизъм, просветителят обвързва посланията на изданието с необходимостта от разширяване мястото на природонаучното знание в проходащата българска образователна система и заключава: „В училищата, в които ся туря основание на нашето бъдещо умствено развитие, естествознанието трябва да добие първо място, защото в него се заключава почти [в]сичко, щото се нарича положително богатство.“ (Каравелов 1875, 288). Абсолютно идентични са и педагогическите възгледи на преводача на изданието – младия учител Димитър Витанов. Вградил в основите на преводната си книга знание и възгледи, трупани в продължение на десетилетия, чрез превода на „Небесни светили“ той оставя специфична следа в интелектуалното развитие на българското общество в навечерието на Освобождението. По тази следа се движи настоящата статия, която е своеобразно продължение на биографичното ми изследване за Димитър Витанов, осъществено преди четвърт век (Бонева 1998). Акцентът в случая е преводната му книга по астрономия, намерила радушен прием в жадното за светско знание и позитивна наука възрожденско общество.

Ключова роля за вграждането на популярната книга на Ормсби Митчъл (Илюстрация №2) „Небесни светили“ във възрожденската публичност има преподавателят по природни науки в четири предосвобожденски училища Димитър Витанов (1847-1877), който е роден в семейството на зографа духовник поп Кою Витанов – една от най-колоритните и открояващи се фигури в тогавашното село Трявна (Илюстрация №3). Трето (от общо шестте деца) на поп Кою, Димитър получава основно образование в местното класно училище. От 1860 до 1862 г. учи в протестантския колеж на остров Малта, където е приет с ходатайството на бащиния си приятел Петко Р. Славейков. Напуска колежа по волята на баща си, за да не бъде отстранен от родната православна традиция. Със стипендия, осигурена от руските дипломати на Балканите, талантливият младеж завършва гимназия в град Смоленск „с твърде удовлетворителен успех“. От 1865 до 1869 г. е студент във физико-математическия факултет на Санкт-Петербургския университет – отново с руска стипендия. Веднага след завръщането си от Русия, Димитър Витанов е назначен за главен учител в Габровското училище, където преподава дисциплините от природо-математическия цикъл – алгебра, геометрия, математическо землеописание, физиология и анатомия. По повод годишния публичен изпит, проведен пред родители и общественост през месец юни 1870 г., дописникът на вестник „Македония“ съобщава, че отговорите на учениците по преподаваните от главния

¹ В рамките на настоящото изследване споменавам книгата със заглавието на Димитър Витанов. Съвременен превод на оригиналното заглавие съм направила по-нататък в бел. 3 под линия. Тъй като тази книга няма друг превод в модерната и съвременна българска книжнина, считам че е коректно да я цитирам с титута, формулиран от първия ѝ и единствен преводач на български език.

учител дисциплини са удовлетворителни, а работата на педагога „заслужава похвала“ (Бонева 1998, 107).

Въпреки позитивните оценки за работата на педагога, Габровската община не продължава контракта с Димитър Витанов и през следващата година той учителства в Севлиево. Тук именно с него се запознава и унгарският пътешественик Феликс Каниц, който в документално-мемоарната си книга го характеризира по следния начин: „Този млад човек имаше богати познания. Говореше превъзходно английски и руски език и се отличаваеше със скромно, може да се каже [с] джентълменско държание. Той беше най-приятният ни събеседник в Севлиево, комуто съм благодарен за интересните сведения относно турско-руско-българското учебно дело.“ (Каниц 1995, 251). За съжаление, вътрешнообщинските раздори в градчето довеждат до отстраняването на Димитър Витанов и съпругата му Тонка (учителка в девическото училище) от длъжност в средата на учебната година – декември 1871 г. По този повод анонимен дописник на вестник „Право“ пише на 7 декември 1870 г. следното: „От частни писма научаваме, че севлиевци изпъдили (забележете тази дума) – господина Витанова и госпожата му [от града]. Ние не знаем причините, поради които са се подсторили господа севлиевци да извършат в средата на една учебна година и посред зима една толкоз народоубийствена постъпка във вреда най-много на своите деца, но мислим, че това е следствие на партизанския дух, който за зла чест не оставя намира ни една от нашите общини.“ (Севлиево 1871). Не ще и съмнение, че въпреки високото си образование и безспорния си професионализъм, Димитър и Тонка Витанови, не винаги са били удобни на лидерите на българските общности, които поддържат взаимни и класни училища за децата си².

Прокуденият от Севлиево учител намира поредното си професионално убежище в родния град на съпругата си. В продължение на две поредни учебни години – 1872/1873 и 1873/1874, Димитър и Тонка Витанови са преподаватели в Стара Загора. Тревненецът е главен учител на Светиниколското училище, а съпругата му преподава в девическото. За този период от биографията на възрожденца разказва от първо лице неговия възпитаник Борис Митов: „Той умееше да привърже учениците към себе си със своите приятелски обноси към тях, като при това им позволяваше да му задават различни въпроси от науката и се стараше да ги осветли по всичко, що ги интересува.“ (Митов 1954, 100). Същият автор разкрива и причините на непродължаването договора на Димитър Витанов след края на втората му учебна година в Стара Загора. Педагогът поискал от училищните настоятели да финансират създаването на кабинети по физика, химия и естествена история. По-

² Тук е уместно да се отбележи, че Димитър Витанов е един от 122-мата възрожденци, които са завършили висше образование преди 1878 г. и упражняват съответстваща на него професия. По отношение на своя академичен профил той е един от шестимата висшисти със степен по природоматематически науки (Даскалова 1997, 51-53). Въпреки това, синът на поп Кою Витанов и съпругата му (завършила класното училище в Стара Загора) се оказват неприемливи за местните първенци в Габрово, в Севлиево, а и в родния град на Тонка – Стара Загора.

искал и увеличаване заплащането на целия учителски колектив. Тези основателни претенции са възприети като прекомерни за управниците на Светиниколското училище и те прекратяват договорите на Димитър Витанов и съпругата му. Останал за пореден път без учителско място, възпитаникът на Санкт-Петербургския университет публикува обява в бр. 30 на цариградския вестник „Век“ (5 август 1874): „Д[имитър] Витанов, който е свършил С[анкт]-Петербургския университет, Физико-математическия факултет, търси място да учителства. Която община се нуждае от такъв учител, да се отнесе до същия в Трявна, Търновско окръжие.“

Последният етап от педагогическата дейност на Димитър Витанов е свързан с родната му Трявна. През лятото на 1874 г. той е назначен за главен учител на тамошното училище със значителна за времето си заплата от 8000 гроша. Ползвайки опита си от предходните години, педагогът организира няколко класа в мъжкото училище, разпределя предметите сред учителския колектив в зависимост от подготовката и интересите на всеки един преподавател, като за себе си оставя природонаучния цикъл. Междувременно синът на поп Кою придобива слава на талантлив театрал, изпълнявайки главната роля в подготвената от местното читалище постановка „Многострадалната Геновева“. Не спират и преводаческите му занимания, оплодени с три книжовни труда, два от които са отпечатани приживе („Физическа география“ и „Небесни светила“) (Витанов 1873; Витанов 1875), а третият – учебник по алгебра, останал в ръкопис, е изгубен ведно с останалата част от личния архив на възрожденеца.

На 15 април 1877 г. в цариградския вестник „Напредък“ (бр. 127) е публикуван некролог за Димитър Витанов от името на неговите тревненски приятели и колеги. В скръбното съобщение се оповестява безвременната смърт на учителя, починал малко преди да навърши 30 години. Отбелязани са високата му образованост, постиженията му в реорганизацията на учебното дело в четири общини, книжовната му активност, както и „светлината“, която младият педагог „носеше на челото си“. Изрично е споменато, че една от причините за смъртта на Димитър Витанов са преследванията от „зле възпитани чловеци“, водени от „дебели предразсъдъци“. Като принос на своя приятел опечалените тревненци посочват и създаването на споменатите три учебни книги, които „този деятелен дух“ е превел и подготвил за печат само в продължение на 4-5 години. Именно чрез своите книжовни трудове приятелят им ще остане в паметта на поколенията – убедени са авторите на некролога. И с основание, защото в продължение на повече от век учителската биография на Димитър Витанов стоеше в сянката на други учители, преживели Освобождението, завещали ни архиви, спомени, повече печатни творби. Двете му отпечатани книги обаче трайно и с основание присъстваха и присъстват в анализите на природонаучната ни мисъл от Възраждането. Едната от тях – „Небесни светила“, е предмет на по-подробен анализ по-нататък – както в контекста на еволюцията на културната ни модернизация през XIX в., така и в смисловите полета на знанието за българската книга от последните предосвободженски години.

Сама по себе си книгата на Ормсби Макнайт Митчъл (1810-1862) „The planetary and stellar worlds: A popular exposition of the great discoveries and theories of modern

astronomy. In a series of ten lectures“³ е едно от най-известните и разбираеми за широката публика в САЩ и Европа четива, представящо революционните постижения на астрономията от лансирането на хелиоцентричната система до средата на XIX в. Отпечатана за пръв път през 1848 г. (Mitchel 1848), книгата претърпява многобройни последващи издания, както и преводи на основните европейски езици. Тази слава до голяма степен се дължи на автора – американски учен в областите на физиката, математиката и астрономията, който създава първите астрономически обсерватории в САЩ – университетите в Синсинати и Харвард. Чрез списанието си за астрономия, лекториите си из цялата страна и в Европа по теми от историята и новите постижения на „науката за звездите“ Ормсби Митчъл става най-разпознаваемият астроном в обхвата на тогавашната евроатлантическа цивилизация. Като възпитаник на военното училище в Уест Пойнт, през 1861 г. ученият се включва в редовете на обединената армия на северните щати, защитаваща в хода на започналата Гражданска война (1861-1865) принципите на модерната държавност и гражданските свободи. Получил чин генерал, астрономът ръководи дивизия, реализирала значими победи при защитата на щата Тенеси. Умира през септември 1862 г. от разразилата се на фронта епидемия от жълта треска (Headley 1883).

Ореолът на Ормсби Митчъл като герой от Гражданската война, дал живота си за ценностите и постиженията на демокрацията, в допълнителна степен откроява фигурата му на обществено ангажиран интелектуалец. И след безвременната му смърт неговите книги по астрономия продължават да се препечатват, превеждат и разпространяват, а създадените от екипа му научни центрове в няколко университета укрепват влиянието на позитивното знание и на упорните научни дирения в полето на теоретичната и приложна астрономия. През 60-те години на XIX в. славата на генерала-астроном достига и до Русия, където книгите му са преведени и разпространени от местни учени. Там именно младият тревненец Димитър Витанов се среща с творчеството на авторитетния американски учен, чийто труд „Небесни светила“ е отпечатан в Москва в превод на Андрей Мин (Митчелъ 1868)⁴.

Преводът на „Небесни светила“ вероятно е осъществен в Стара Загора през втората половина на 1873 и началото на 1874 г. Косвено свидетелство за това е бележка с дата 1 май 1873 г. в увода на предходната книга на Димитър Витанов „Физическа география“: „Ний ще ся считаме за щастливи, ако сме улучили в из-

³ Планетните и звездни светове: Популярно изложение за големите открития и теории в модерната астрономия, [представени] в серия от десет лекции.

⁴ Не е невъзможно Димитър Витанов да познава и някое от по-ранните издания на английски език, което по всяка вероятност е присъствало в библиотеката на протестантския колеж на остров Малта по време на тамошното му ученичество през 1860 и 1862 г. По-вероятно е обаче Димитър Витанов да е прочел книгата по време на следването си във Физико-математическия факултет на Санкт-Петербургския университет. По това време тревненецът има подчертани интереси към природните науки и владее отлично руския език. Косвено доказателство за настоящото предположение е и фактът, че българският превод е направен именно по цитираното тук руско издание.

бора и в превода на тая книжка; и доброто ѝ приемане от българското юношество и от любителите на народното ни просвещение ще ни послужи за поощрение да предприемем превеждането на други не по-малко полезни книги.“ (Витанов 1873, 2). Завършената през април с.г. „Физическа география“ излиза от печат до края на 1873, а още през април 1874 г. Любен Каравелов съобщава за превода на „Небесни светили“ (Каравелов 1874). По това време ръкописът е завършен и предаден в печатницата във Виена. За разлика от първото си печатно произведение, което е изцяло финансирано от издателя Христо Г. Данов, втората книга на педагога е предплатена с 575 спомоществания, набрани от десетки български общности в Османската империя и в емиграция (Таблица №1). Това осигурява възможност и за по-високи качества на книжното тяло, и за по-широкото му разпространение.

Таблица №1

Разпределение на спомоществателите на книгата „Небесни светили“ по брой и по населени места

Населено място	Брой спомоществатели	Населено място	Брой спомоществатели	Населено място	Брой спомоществатели
Русе	6	Силистра	24	Троян	10
Лом	6	Свищов	11	Карлово	13
Шумен	17	Браила	20	Калофер	14
Джумая (Търговище)	18	Пловдив	38	Сопот	19
Габрово	54	Стара Загора	98	Пещера	6
Варна	6	Трявна	20	Брацигово	8
Болград	32	Севлиево	24	Перущица	4
Село Джамбазито (Калояновец)	9	Село Гьок Пала (Михайлово)	10	Село Арнаутито	3
Село Памуклии	3	Плевен	17	Долни Дъбник	4
Село Крушевец	1	Село Петреница	1	Село Свинар ¹	3
Село Абланица (Ябланица)	2	Село Ведраре	2	Село Лъжане (Труд)	1
Тетевен	10	Ловеч	22	Етрополе	2

Село Голям Извор	4	Село Малък Извор	1	Село Хотница	1
Село Арбанаши	2	Разград	1	Село Хасанлар (Гецово)	2
Осман Пазар	3	Котел	4	Жеравна	4
Градец	5	Сливен	6	Ямбол	9
Чирпан	2	Казанлък	3	Панагюрище	1
Общо	180	Общо	300	Общо	95

Днес бившето село Свинар е част от град Долни Дъбник (бел. авт.)

В началото на втората си преводна книга Димитър Витанов не съставя собствен предговор, а превежда предисловието към руското издание с автор Андрей Мин. В него са открити научнотеоретичните и научнопрактическите приноси на Ормсби Митчъл за развитието на астрономията в Съединените щати. Изтъкната е световната популярност на книгата и е открояна просвещенската идея за могъществото на човешкия ум, способен да проникне дори и в неразгадаемите до преди няколко века небесни пространства.

Като първа научнопопулярна книга по астрономия „Небесни светове“ има за цел да доближи до съзнанието на възрожденците обвитата в тайнственост космическа проблематика. Представена увлекателно, системно и разбираемо за широката аудитория от американския автор, книгата на Ормсби Митчъл е може би най-подходящото четиво за тогавашното българско общество по въпросите на астрономията. В десет увлекателно написани беседи ученият представя еволюцията на знанието за космоса, разгръща пред читателите водещите теории за строежа на „звездните минове“, показва хармоничността на космическия ред, както и връзката му с природните закони на Земята.

Извисеният тон и вдъхновеният разказ на четивото създават у аудиторията усещане за привлекателността на обективно трудната и осезаемо абстрактна научна дисциплина. Към академичните съждения са добавени битови детайли за съдбите на отделни учени, любопитни обстоятелства за общите постижения на природонаучното знание в отделни страни и епохи. Подчертано полезна е визуализацията на текста, включваща 41 изображения (Таблица №2). По-голямата част от тези изображения са портрети на астрономи и други учени – Галилео Галилей, Николай Коперник, Исаак Нютон, Йоханес Кеплер, Пиер-Симон Лаплас и др. Особено полезни за разбирането на част от обзорите са рисунките и/или схемите на астрономически феномени или явления. От практическа гледна точка особено полезни са характеристиките на времето и пространството на Земята, направени

в логиката на астрономическите закономерности и процеси. Изтъкана от вяра в човешкия разум и от преклонение пред „красотата“ на небесните светове, книгата на Ормсби Митчъл раздипля пред читателя не само страниците на знанието за космоса, но и ефирните пластове на позитивистката наука, стояща в устоите на Просвещението като умствено движение и социална идеология. Отделно от дълбоката си познавателна стойност книгата проповядва една оптимистична визия за действителността, вложена в тезата за изконната връзка на човека с космоса, която предопределя възможностите за живеене в хармония с околния свят и в разбирателство с другите хора и общности. Със съдържанието и с цялостното си внушение „Небесни светила“ е сред книгите, които успешно популяризират природонаучното знание във възрожденското общество, разширявайки ведно с това хоризонтите за обогатяване на образователните практики, новобългарския език и книжовността в цялост. (Гергова 2018, 341-381).

По отношение оформлението книгата следва най-добрите практики на издателството на Христо Г. Данов. Подбран е приятен и естетически хармоничен шрифт. Заимстваните от руското издание илюстрации са възпроизведени качествено и разположени в близост до сюжетната линия, която допълват чрез образи, схеми или чертежи. Илюстрациите не са натрапчиво обемни и се отличават със съдържателно и визуално разнообразие. Като е видно от Таблица №2, преобладаващият брой изображения представят образите на видни астрономи или на други учени, допринесли за обогатяване на знанието за „звездните мигове“. Значим е и броят на графиките, показващи в абстрактен вид различни астрономически феномени и явления. Културно-историческият уклон на авторовата интерпретативна рамка се обогатява от няколкото монумента, например статуята на Нютон в Кембридж, свидетелстваща за респекта на XIX в. към един от най-светлите умове на XVII в. Друга особеност на художественото оформление на обемната книга (265 стр.) са графично оформени заглавки – първата буква на всяка нова част. Всяка една от 10-те заглавки, декорирани с разнообразни орнаменти, е уникален художествен елемент, вграден умело в подредбата на текста и илюстрациите. Фино изрисувани винетки са положени и в края на всяка част. Обособяването на всяка поредна глава на книгата на нова страница, ведно с винетката, завършваща предходната, предава артистичност на книжовната творба и раздвиженост на текста. Чрез по-големи интервали между части и абзаци текстът „диша“, с което е подпомогнато и възприемането на доста сложната научна материя. Така, книгата се превръща не само носител на радикално ново знание за възрожденския читател, но и в красива вещ, която формира естетически вкус, а възискателност към всяко последващо четиво. (Даскалова 1999).

Разпределение на илюстрациите в книгата „Небесни светила“ по предмет и тема

Таблица №2

Тип илюстрация	Брой	Процент от общия брой
Портрети на учени астрономи	19	46.3%
Обекти и исторически места, свързани с астрономията	5	12.2%
Рисунки и схеми на астрономически уреди и пособия	2	4.9%
Рисунки и схеми на астрономически явления	15	36.6%
Общ брой	41	100%

Ярко свидетелство за интереса на възрожденската читателска аудитория към „Небесни светила“ е списъкът със спомоществателите, предплатили общо 575 екземпляра книги и осигурили финансова възможност за бързото ѝ и качествено отпечатване. Списъкът е разположен върху осем пълни страници в две колони, където поименно и по професионални групи са изброени спомоществателите (Илюстрация №4). Дори и най-общият преглед на визираната добавка към изданието показва широката географска разпространеност на бъдещите читатели на „Небесни светила“. В списъка присъстват грамотни люде от 51 населени места от двете страни на Балкана, от които 17 са села. Налични са абонати и от две български емигрантски средища – Браила и Болград. Значимият брой абонати от Стара Загора, Габрово и Пловдив е логичен с оглед на отлично развитата образователна мрежа в посочените градове. Отрадно е присъствието в списъка на духовници, учители и ученици от населени места с относително слабо българско етническо присъствие като Разград, Горна Джумая и Силистра. Особено ценни са податките за заявките от селата – основно от Старозагорско, Плевенско, Орханийско, Котленско, където към средата на 70-те години на XIX в. съществуват стабилни образователни средища. В списъка присъстват няколко десетки имена на учителки и ученички, които също са предплатили книгата – безспорно свидетелство за развитието на девическите училища и за напредващата образователна еманципация на жените.

Ва 30 септември 1875 г. Любен Каравелов спазва обещанието си и публикува рецензия за превода на Димитър Витанов на популярната астрономическа книга (Каравелов 1875, 287-288). С присъщото си пламенно слово редакторът на „Знание“ призовава читателите „да си свалят шапките“ в знак на благодарност на автора на „Небесни светила“ и на неговия преводач, който с работата си е доказал, че е възможно на български език да се появяват „сериозни, грамотно написани и необходими книги“, представящи полезното знание и постиженията на съвременната наука. След кратък обзор на съдържанието на изданието, рецензентът развива присъщото на възгледите си убеждение за необходимостта от разширяване присъствието на естествените науки в народното ни училище. По негово мнение

книгата на Ормсби Митчъл, с посредничеството на качествен превод, е разбираема не само за хората със специализирана научна подготовка. Посочен е и „единственият недостатък“ (по мнението на Любен Каравелов) на четивото – силното и необосновано понякога присъствие на русизми. Въпреки това, настоява книжовникът, книгата трябва да се чете и изучава системно, за да се разшири влиянието на „положителните науки“ в умовете на подрастващите и на другите образовани хора. С пристрастието си към антиклерикализма и с инстинкта си на революционер влиятелният публицист откроява може би и до днес най-значимият аспект на появата и присъствието на авторитетната Митчълова книга във възрожденското общество. Припомняйки интелектуалния и личностен подвиг на един от най-важните „герои“ на наратива – Галилео Галилей, Любен Каравелов пледира, че този именно пример в момента е крайно необходим на нацията – радикално отричане на остарелите представи за действителността и мощно действие по посока утвърждаване на новите интелектуални и обществени постулати (Илюстрация №5). Подобни, по всяка вероятност, са били и мотивите на тревненския учител Димитър Витанов да разкаже на своите сънародници „звездните минове“ – хармонични, подредени и балансирано структурирани по начин, от който човечеството и всеки един отделен човек биха могли да черпят упование и смисъл във високите си амбиции и във всекидневните си мисли и действия.

Източници

Витанов, Димитър (преводач). 1875. *Небесни светили или Планетните и звездни минове. Популярно изложение на всичките открития и теории на новата астрономия*. От О. М. Митчеля, директора на обсерваторията в Синсинати. С 41 фигури в текста. Виена: Книжарницата на Христо Г. Данов.

Витанов, Димитър (преводач). 1873. *Физическа география от Ф. М. Мори с две карти за ветровете и морските течения*. Виена: Книжарницата на Христо Г. Данов.

Каниц, Феликс. 1995. *Дунавска България и Балканът. Историческо-географско-етнографски пътеписни проучвания от 1860 до 1879 г.* Второ преработено издание. София: Издателство „Борина“.

Каравелов, Любен. 1874. Книжевни известия. *Независимост*, г. IV, бр. 29, 4 май 1874, с. 235.

Каравелов, Любен. 1875. Книжевност. *Знание*, г. I, бр. 18, 30 септември 1875, 287-288.

Митчъл, Ормсби М. 1868. *Небесныя светили или Планетные и звездные миры. Популярное изложение великих открытий и теорий новейшей астрономии*. Превел с английскаго Андрей Минь. Издание третье дополненное по седьмому, последнему английскому изданию. Москва: Типография Грачева и Компания.

Севлиево. 1871. *Право*, г. VI, бр. 39 от 7 декември 1871.

Headley, Phineas Camp. 1883. *Old Stars: The Life & Military Career of Major-general Ormsby M. Mitchel*. University of Michigan.

Mitchel, Ormsby MacKnight. 1848. *The planetary and stellar worlds: A popular exposition of the great discoveries and theories of modern astronomy*. In a series of ten lectures. New York: Baker & Scribner.

Литература

Богданов, Иван. 1977. *Трявна през Възраждането*. София: Издателство на Отечествен фронт.

Бонева, Вера. 1998. Учителят Димитър Витанов (Щрихи към портрета на един забравен възрожденец). *Педагогика*. 8 (8-9), 102-117.

Гергова, Ани. 2018. *Книжовността на Българското възрождане*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

Даскалова, Красимира. 1997. *Българският учител през Възраждането*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

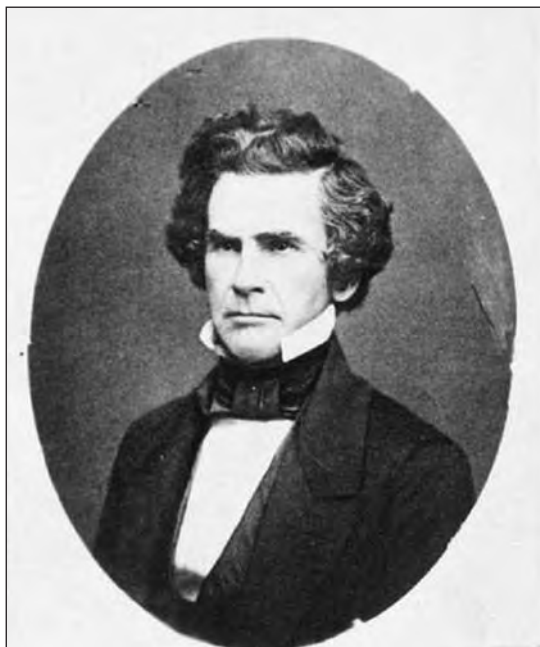
Даскалова, Красимира. 1999. *Грамотност, книжнина, читатели и четене в България на прехода към Модерното време*. София: Издателство „Лик“.

Митов, Борис. 1954. Бегли спомени за един забравен български учен. *Природа*. 3 (6), 100-102.

Ил. №1

Заглавна страница на книгата „Небесни светила“, сканирана от екземпляра, съхранен в читалище „Надежда“ – Велико Търново

Ил. №2

Графичен портрет на Ормсби Митчъл; източник Europeana.eu

Ил. №3

Снимка на Димитър Витанов; източник – списание „Природа“, 1954, кн. 6, с. 100.

Продължение отъ спомоществатели-тѣ.

Плѣвень.

Н. П. Ковачевъ
 Мих. Х. Константиновъ
 Георги Д. Гранчаровъ
 Павли Ив. Дермански
 К. Такювъ за сестра си Елена
 Т. К. Коджаевъ
 Ячо Ц. Брашляновъ
 А. А. Миндаликовъ, Търново
 Ив. Н. Цигуларовъ
 Димитръ Ив. Добре
 Панаотъ С. Болградски
 Стилиян Рачевъ, Габровецъ
 Христо Петковъ, Воденчаровъ
 Ангелъ М. Мръжковъ, Тетевенецъ
 Хр. Т. Вацовъ
 П. Христовъ, Етрополецъ
 Г-жа Тодори Димитраева Търнов-
 ченка

Д. Дябникъ.

Дико Веловъ
 Петръ Соцовъ
 Коста Дяковъ
 Г-ца учителка Марія Савчева изъ Казан, 4

Крушевицъ. (Плевн.)

Учитель: Тод. К. Войничковъ 1

Петреница. (Плевн.)

„ П. Н. Чаталбашовъ Шумив. 1

Свинарь. (Плевн.)

Учитель: Петко Вълчовъ изъ Батузци
 Свещеници: Т. Парашкева
 О. П. Георги, по едно тѣло 3

Абланица. (Орханешко)

Ив. Ц. Калчюковъ, учитель
 Марко П. Марковъ, Шюм, фотогр. 2

Ведраге. (Орхан.)

Н. Груевъ, учитель
 Филе Г. Филевъ, ученикъ 2

Лжжине. (Орхан.)

О. Н. Михайловъ С. Поповичъ 1

Тетевене. (Орхан.)

Свещеникъ: Матей Ил. Бенчевъ
 П. С. Брусевски
 Стефанъ Калчювъ, Тревненецъ, учит.
 Лазю Петковъ — Цековъ
 Ничо Христовъ
 Кръстю Д. Х. Кръстевъ, Панагюрецъ
 Мих. Теодоровъ
 Братъ Маринъ
 Милю Цветковъ

Цоко Б. Българовъ, учит. изъ Сопотъ
 За Жевски мѣнаст. „Успѣние“ 11

Ловечъ.

Н. Пр. Дюнисей Ловчански
 Давонътъ на св. Ловчански
 Писарьтъ на св. Ловчански г-тъ Даміанъ
 Учители: П. К. Рогозаровъ
 Начо М. Трувчевъ
 Г. Д. Геговъ, Плевнени
 Мих. П. Векласки
 П. И. Горонъ
 Хиню Кара-Петровъ
 — И. А. Поповъ
 Дим. Н. Мъсърлиевъ
 Петръ И. Бояджиевъ
 Миронъ Т. Кудчевъ
 Митю Георгиевъ, за Читалището
 Пошъ Тодуръ Мшаковъ
 Христо Цопевъ
 Тодуръ Банчувъ, чехларъ
 Г-ца Вигла К. Пишуркова
 Ив. П. Кифаловъ, Тетевенецъ
 П. М. Драгановъ
 Нено Ив. Дачевъ, Дряновецъ
 Стеф. Момчиловъ, Търновецъ 22

Севлиѣво.

За Читалището „Росица“
 Кръстю Денчевъ
 Савва Яковъ и С-ѣ
 Петко Тотевъ За ученич. Дружество
 Савва Х. Ангеловъ
 Дим. Кара-Ивановъ
 Димитъръ Ил. Денчевъ
 Г. Драгошиновъ 9

Етрополе.

За Ученолюбивата „Дружина“
 Тота Х. Цветкова, учителка 2

Бѣлг. гол. Изворъ. (Орхан.)

Свещен.: О. Стеф. Д. Буровъ
 О. Лазаръ П. В. Пашовъ
 П. благ. г. Георг. Радоловъ Дренджуль
 Христо Ц. Бончовъ, учит. изъ Етрополе 4

Малъкъ Изворъ. (Орхан.)

О. Х. Ивановъ 1

Търновско: Хотница.

Учитель Д. В. Розевъ 1

Арбанаси.

Учитель П. Антоновъ
 Никола П. Палазовъ 2

Ил. №4

Фрагмент от списъка на спомоществателите на книгата „Небесни светила“, сканиран от екземпляра, съхранен в читалище „Надежда“ – Велико Търново

Ил. №5

Графично изображение на Галилео Галилей в процес на астрономическа работа, публикувано в началото на книгата „Небесни светила“; изображението е сканирано от екземпляра, съхранен в читалище „Надежда“ – Велико Търново

За изкуството на шрифта, развитието на българската азбука и приносът на проф. Васил Йончев

ВЯРА МИТЕВА

About the Art of the font, the development of the Bulgarian alphabet and the contribution of Prof. Vasil Yonchev

Vyara Miteva

Summary

The article examines the problem of font as a social phenomenon and as an art of the widest application, which takes a large share in the formation of public taste. The contribution of Prof. Vasil Yonchev as the main inspirer of the Bulgarian font-graphic school is referred to.

Keywords: font, Vasil Yonchev, graphic school

Проф. Васил Йончев (22.11.1916 г. - 10.05.1985 г.) е учител, художник - илюстратор, теоретик и основател на българската шрифтова художествена школа, творил в областта на изкуството на книгата и изкуството на шрифта и калиграфията. Дългогодишен преподавател в Националната художествена академия. Той е първият научен теоретик на българската кирилица, глаголица и старобългарски шрифт. Неговите разработки започват още през 60-те години и професорът създава ценните за България научни трудове „Шрифтът през вековете“ (1965), „Книгата през вековете“ (1977), „Древен и съвременен български шрифт“ (1982, в съавторство с Олга Йончева), „Азбуката от Плиска, Кирилицата и Глаголицата“ (1997). Печели множество международни награди и признания (4 златни и 1 сребърен медал от Международната изложба на изкуството на книгата в Лайпциг, „Гутенберг“ на кмета на Лайпциг, сребърен медал от Международната изложба на книгата в Москва и др.).

В своята монография „Шрифтът през вековете“ проф. Васил Йончев разглежда многостранно шрифта като обществено явление и като изкуство с най-широко приложение, което заема голям дял при оформянето на обществения вкус. Той ни съпътства навсякъде – в книги, плакати, уебсайтове, филми, лозунги, реклами и пр., затова и неизменно оказва своето въздействие с красотата на графичните форми на буквата, чрез които е изразена определена мисъл. „Шрифтът е част от изкуството и културата на дадена епоха и носи нейните стилови особености. За да можем лесно да боравим с шрифта като с основен елемент в художественото и графическото оформяне, ние трябва да познаваме историческото му развитие, движещите сили на неговото видоизменение, изразната му сила и естетическите му качества“¹.

¹ Йончев, Васил, Олга Йончева. Древен и съвременен български шрифт. София, 1982.

Важно условие за пълноценното възприемане на текста в дадено печатно издание е да бъде избрано най-доброто качество на художествената форма на буквата. Неслучайно в предговора към книгата авторът неколкостранно набляга, че „красотата на формата на буквата е обект на нашето разглеждане“.

Шрифтът, както и всичко в нашия живот, има своя история, развитие, върхове и спадове, като в основата му стои най-великото откритие на човека – азбуката. Чрез избрани образци авторът проследява пътя на писмото през вековете, изменението на формите на буквите под влиянието на различните инструменти и материали за писане, за да достигне то до днешния вид на европейско латинско и кирилско писмо. „Под шрифт трябва да разбираме не само вида и общата форма на установените писмени знаци, но също проявеното и отразеното в буквите през време на изписването им съзнателно отношение на шрифтописеца към естетическите проблеми и стила на формата на буквите като форма на изкуството. Буквата е графичен знак, който има определена графична форма. Всеки надпис е съставен от две разнородни съставки – слово и графика. Художествено написаният текст е слово, изразено чрез графика. От една страна буквите предават мислите на автора, от друга – графичната им форма въздейства естетически.“

Като извори за събиране на данни за шрифтовото развитие проф. Васил Йончев посочва епиграфията, палеографията, нумизматиката, печатните шрифтове, художествените плакати, корици и титулни страници на книги и др.

„Целта на тази книга е „да внедри любов към правилно изградената форма на буквата и да подсети за нови графични хрумвания“.

По своето съдържание и мащабност на изследванията, книгата „Шрифтът през вековете“ на проф. Васил Йончев остава до ден днешен ненадмината като Библия за всички българи, занимаващи се с шрифтов дизайн и калиграфия.

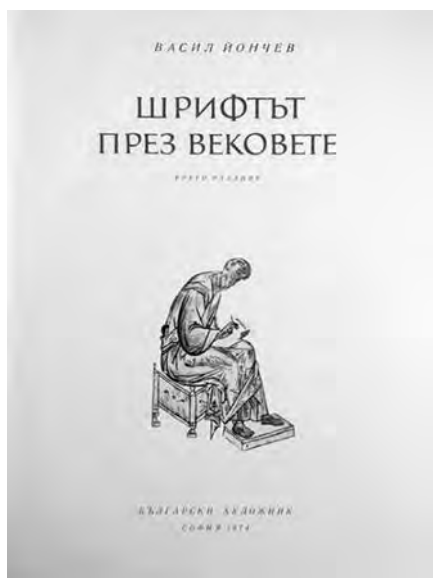
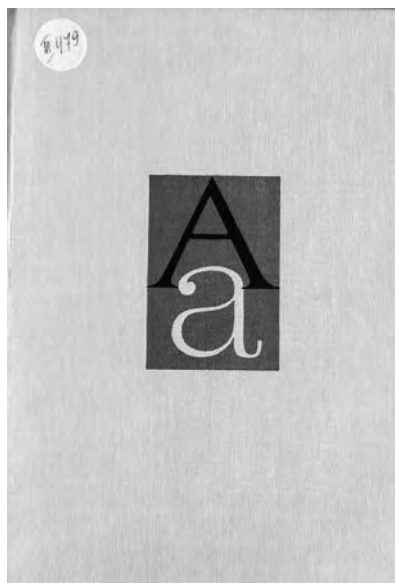
То е монументално изследване върху историята на шрифтовете от скалната рисунка до съвременния печат прави Васил Йончев. „Шрифтът през вековете“ Луксозно издание, голям формат, богато илюстрирано с факсимилета и пълни шрифтни таблици. Съдържа 410 фигури в текста и 145 таблици. (първо издание 1964 г., следващи издания 1974 г., 1975 г.) Книгата има справочен апарат под формата на: библиография, списък на

Портрет – гравюра на проф. Васил Йончев

Предна обложка на различни издания на „Шрифтът през вековете“ 1964 г.

Твърди корици, платно. Изд. „Български художник“, 1971 г., 2 изд., 411 с., формат 35/25 см

фигурите в текста, списък на таблиците и предметен указател.

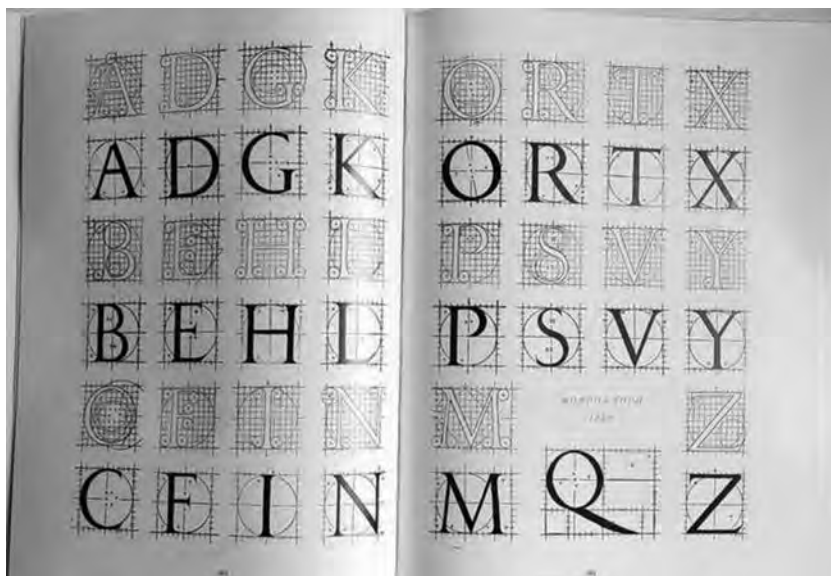
От фонда на Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Отдел „Специални колекции“ Мк I И82

В Читалня №7 „Библиотекосведски и методични издания“, отдел „Специални колекции“ в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ се съхраняват две от книгите на проф. Йончев: „Шрифтът през вековете“ (издание 1964 г., 1971 г. и 1974 г.) и „Книгата през вековете“, изд. 1976 г.

Проф. Васил Йончев се посвещава на изкуството на шрифта, разработва отделна шрифтова класификация и поставя стабилен, научен фундамент в областта на шрифта, подробно изследва кирилицата и глаголицата. Другият му феноменален труд, посветен на произхода на българските азбуки, е монографията „Древен и съвременен български шрифт“² (1982).

Тази книга е продължение и допълнение на първата, като в нея художникът изяснява конструкцията на семействата шрифтове, тяхната естетическа същност, опитва се да подреди „хаоса на вековете“, през които са се наслаждали безброй различни явления и школи в писането на старобългарските букви. Проследено и документирано в графични образци е цялото развитие на формите на шрифта през времето на Първата българска държава от запазените до днес епиграфски, нумизматични и други паметници.

² Йончев, Васил. Древен и съвременен български шрифт. София, 1982, 420 с.

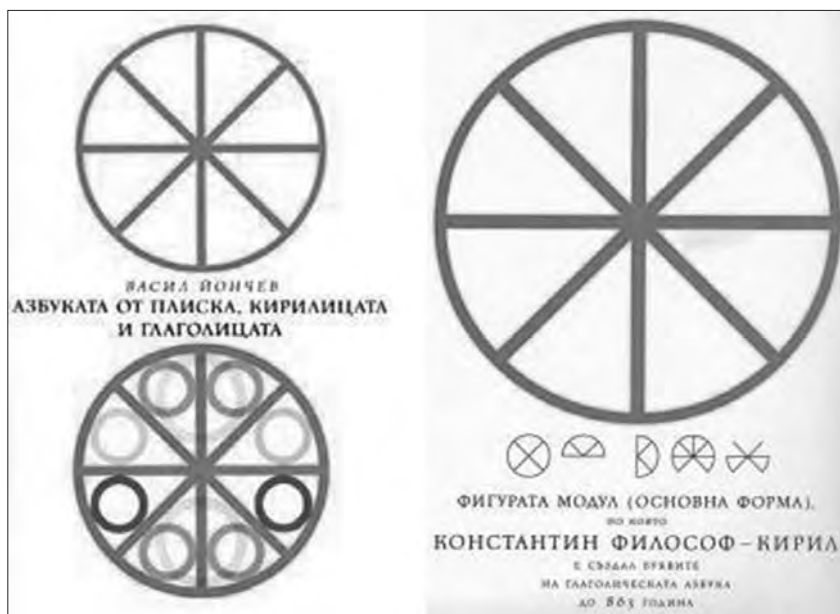
Професорът се спира на постиженията в проучванията на двете основни азбуки, познати до момента - Кирилицата и Глаголицата. Тук за пръв път загатва за откритието на нови любопитни факти и изводи от изследванията на формите на буквите и тяхното звучене в старобългарския език.

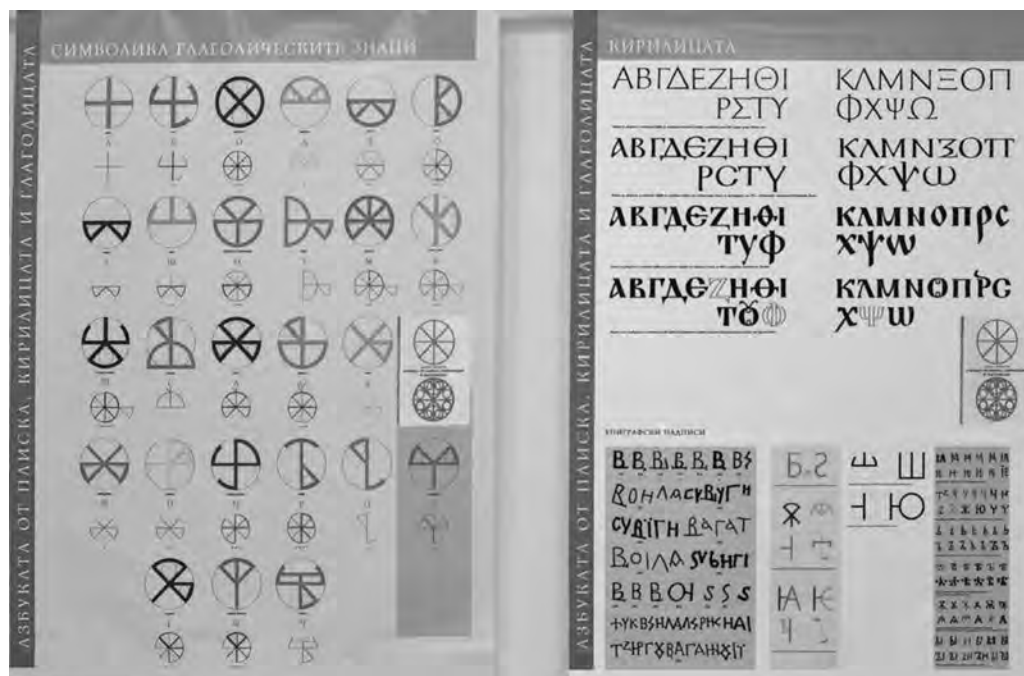
В третата си книга по темата „Азбуката от Плиска, Кирилицата и Глаголицата“ (издадена посмъртно през 1997 г.)³, професор Йончев разкрива пред читателя

³ Йончев, Васил, Русев, Светлин. Азбуката от Плиска, кирилицата и глаголицата. София, 1997, 184 с.

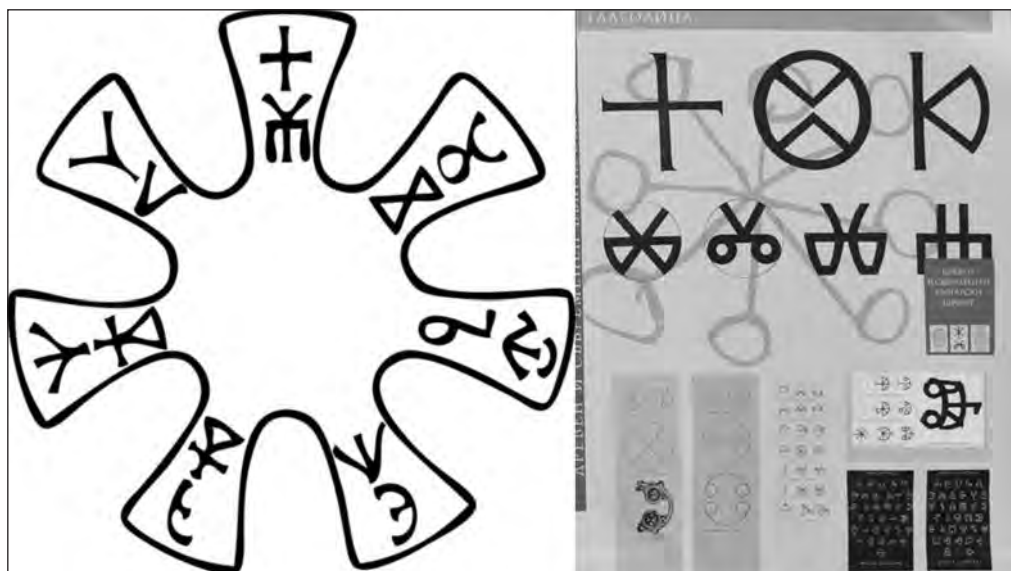
съвършено ново познание за едно от най-ценните и най-неизследвани съкровища, които имаме - нашата българска азбука (азбуки). Откритието на проф. Васил Йончев е, че голямото дело на Константин Кирил - Философ всъщност е възстановяването и доразвиването на писмеността от древните български земи за съвременните нужди на българите, живеещи на Балканите и далече извън тях. Като представител на своето време и преди всичко като велик син на бъдещето - Константин Кирил - Философ създава „фигурата модул“ - философски и графичен синтез на символа на Вселената, образуван от основните елементи въздух, вода, огън и земя. Достатъчно „свята“ в своята философска първооснова и заедно с това достатъчно широка, обемна и демократична, за да може да включи цялото богатство и смисъл на буквените знаци.

„След излизането на книгата „Древен и съвременен български шрифт“, която издадохме с Олга Йончева през 1982 г., се откриха нови данни, които свидетелстват за връзката между Азбуката от Плиска, Кирилицата и Глаголицата. Чрез методите на шрифта като изкуство за формите на буквите и наука за конструкцията и стиловете на буквите, стигнахме до сигурни заключения за появата и развитието на кирилските и глаголическите букви и всички данни ни отправиха към една азбука, която преди нарекохме Азбуката от Плиска - Преслав. За нея историята не ни казва особено много. От нея са останали само веществени факти. Върху тези факти изграждаме нашите наблюдения и заключения.“

Йончев, Васил, Русев, Светлин. Азбуката от Плиска, кирилицата и глаголицата. София, 1997. Гр II 11621

Розетата от Плиска, върху която се съдържат най-древните писмени знаци и руни на територията на цяла Европа. На върха на всеки от седемте лъча са изписани древни, прабългарски, а на гърба си има езически християнски знак (IYI - Ипсилон с две хасти), който наподобява значението на християнския кръст.

Приносът на проф. Васил Йончев е не само като автор, а и като основен двигател и организатор, вдъхновител на българската шрифто-графическа школа. Теоретичните му изследвания имат много широко практическо приложение и своя терминология, която, за съжаление, не е достатъчно използвана сред професионалистите.

Две неща определят научните насоки в изследванията на проф. Йончев. Първото е хипотезата за кирилската азбука като предшестваша глаголицата, която не произлиза от рунически знаци, а от старобългарската азбука от Плиска и Преслав в Североизточна България.

Второто е стремежът за утвърждаване на българската идентичност в областта на изкуството на книгата и шрифта. Стефан Груев, приятел и дългогодишен преподавател в специалност „Книга, илюстрация, печатна графика“ обрисова много лаконично и вярно, ролята на Васил Йончев за съществуването на кирилицата: „Той успя да върне кирилицата в България“. Като основоположник на академичното образование по шрифт и калиграфия, формирал съвременния възглед за графичната форма на българската писмена система, Йончев защитава българската кирилска графична форма, нейното приложение и перспективи в бъдеще.

КНИГИ ОТ ВАСИЛ ЙОНЧЕВ В НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Йончев, Васил, Олга Йончева. Древен и съвременен български шрифт : [Моногр.]

София : Бълг. художник, 1982.- 420 с. Ск II 54317

Йончев, Васил. Книгата през вековете : [Моногр.].- София : Бълг. художник, 1976.- 416 с. Ск III 531 +1 екз. в МК

Йончев, Васил. Шрифтът през вековете : [Моногр.].- София : Бълг. художник, 1964.- 404 с. Гр II 4242

Йончев, Васил. Шрифтът през вековете : [Моногр.].- София : Бълг. художник, 1971.- 2. изд.- 412 с. Мк I И82

Йончев, Васил. Шрифтът през вековете : [Моногр.].- София : Бълг. художник, 1974.- 412 с. Мк I И82

Йончев, Васил. Шрифтът през вековете : [Изследване].- София : Бълг. художник, 1975.- 412 с. Ск II 46799

Йончев, Васил Д., Русев, Светлин. Азбуката от Плиска, кирилицата и глаголицата.- София : Кирил Гогов и синове, 1997.- 184 с. Гр II 11621

Изложба „Католиците в България XVII-XX в. -документални свидетелства от фондовете на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

доц. Радослав Спасов

На 17 април 2024 г. в Националната библиотека се откри пътуваща изложба "Католиците в България XVII-XX в. - документални свидетелства от фондовете на Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий", която е осъществена с финансовата подкрепа на Министерството на културата. На представянето се събраха множество представители на научните, религиозните и обществените среди.

Изложбата е подготвена от д-р Бояна Минчева и доц. д-р Радослав Спасов и е на български и английски език, за да бъде показана у нас и в чужбина. Идеята на двамата автори е да се визуализират важни исторически артефакти за книжовното наследство на българските католици от епохата на Възраждането, които се съхраняват във фондовете на НБКМ. Сред личностите, които изграждат експозиционния разказ, са изявени със своята книжовна дейност Илия Маринов, Петър Богдан Башев, Филип Станиславов, Кръстю Пейкич, Павел Дуванлията, Евсевиус Ферменджин и др.

Директорът на Националната библиотека доц. д-р Красимира Александрова откри изложбата и в своето слово подчерта, че през 2024 година се навършват 350 год. от смъртта на тримата бележити българи католици Петър Богдан, Филип Станиславов и Петър Парчевич, които, със своята дейност, подпомагат развитието на културните процеси през XVII в., поддържат запазването на българската народностна идентичност и формират кръг от последователи, които пък през следващите столетия продължават книжовната им дейност.

Доц. Пламен Славов, който е съветник на Президента на Република България Румен Радев, прочете поздравителен адрес от името на Президента. Зам.-министърът на културата Амелия Гешева подчерта подкрепата Министерството на културата за изложбата на НБКМ и визира един много важен факт: че българите католици през посочения период неизменно и категорично са се гордели със своя българския произход.

Доц. д-р Радослав Спасов представи изложбата, като се позова на водещата цел при подготовката ѝ, а именно да се покажат ценни документални свидетелства за българите католици от епохата на Българското възраждане, които се съхраняват в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Таблата са подредени в хронологично-тематичен ред, а илюстра-

тивният материал от географски карти, вложен в повечето теми, допълва представите за епохата и показва ясно неотменното присъствие на България на картата на Европа през вековете, независимо от сложните исторически обстоятелства. Езиковият обхват на документите включва четири езика – италиански, латински, български и османотурски.

Заместник - министърът на културата Амелие Гешева
при откриването на изложбата

В изложбата са включени и екземпляри от първите печатни книги за българите католици – букварът на Яко Яковски и текстове, разясняващи догматиката на католическата църква на достъпен, говорим език. Интерес представляват и трите преработки на „История славянобългарска“, изписани на латиница, но отново на говорим език, чрез които текстът на Паисий се разпространява в средите на българските павликяни. Илюстративният материал от географски карти от колекциите на Националната библиотека допълва представите за епохата и показва ясно неотменното присъствие на България на картата на Европа през вековете.

Благодарение на изложбата гостите успяха да обогатят своите познания за културните процеси след българите католици XVII-XX в., тъй като в представените документи и книги се дава нова информация, която ще промени част от наложените до този момент исторически факти.

„Медицината в Османската империя“ Няколко думи за една изложба

доц. д-р Християн Атанасов

Историята на медицината, особено по българските земи и конкретно по времето, когато те са били подвластни на османските султани, е тема, която трайно привлича вниманието на изследователите. Дори беглият поглед върху публикациите от последните години показва значителен интерес, който пък води до някои знаменателни изследвания по различни теми: болници, епидемии, здравна култура. Академичните издания несъмнено са повече от важни, но все пак, по една или друга причина, остават предимно в интереса на професионалните историци. В повечето случаи заинтересовани от историческите теми лица предпочитат по-директен, ясен и особено цветен "канал" за комуникация с близкото и далечното ни минало. Това подтикна и екипа експерти към отдел „Ориенталски сбирки“ да подготвят специална изложба за медицината, която да запознае по-широк кръг от хора с този толкова интересен въпрос и в същото време да промотира и популяризира огромното документално богатство, което се съхранява в отдела и Библиотеката като цяло.

Петнадесетте табла запознават с традиционните османски методи на лекуване, включващи минерални води, диетични режими, налагане на карантинни мерки, ваксинации от XIV-ти до XIX-ти век, когато, с по-осезаемото навлизане на западни влияния, започват да се въвеждат модерни медицински практики и техники в османската държава и конкретно в българските земи. Създават се болници от нов тип, започва да се прилага модерна за времето си хирургия, извършват се изследвания в областта на хигиената, създават се нови лекарства. Промяната е постепенна, стъпка по стъпка, като среща и сериозна съпротива от някои крайно консервативни кръгове, но въпреки това е видима и през изложените документи.

Трудно ми е точно да опиша как се роди идеята. Факт е, че за начало бе подготвена кратка експозиция по темата от д-р Невена Граматикова, която през октомври 2022 г. бе изложена в рамките на поредицата „Книжовен Калейдоскоп“. Впоследствие, от февруари 2024 г., започна работа по цялостна изложба, която бе подредена в Западното фойе на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ на 5 април 2024. Таблата останаха там около месец, а на 15 май изложбата пое на път и бе открита повторно в УМБАЛСМ „Н. И. Пирогов“ от доц. д-р Красимира Александрова - директор на НБКМ - и д-р Валентин Димитров - директор на болницата.

Изложба „110 г. от рождението на Борис Христов“

Емилия Боянова

По случай 110-годишнината от рождението на именития български артист Борис Христов Музикалният отдел на Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, през месец май, подготви интересна изложба. В нея са включени книги, статии и звукозаписи. От Магдалена Манолова: „Мисията Борис Христов“ в сп. Музикални хоризонти. 2014; „Българският оперен мит: Тримата басы, трите сопрани“ на български и английски език; Карло Курами- „Борис Христов: Живот, глас, изкуство“, Нино Луканов - „Борис Христов: Незабравими мигове от едно приятелство“, Розалия Бикс - „Дванайсетте отминали. Нататък? : Международен конкурс за млади оперни певци „Борис Христов“ ; Пенка Касабова - „Любов и талант: младостта на Борис Христов“, Марин Бончев „Български оперни певци на сцената на Щатсoper - Виена 1900-2000“ и др. Звукозаписи: „Руски народни песни и църковни песнопения“, Борис Христов; „Оперен рецитал“, съпр. СОБР, дир. Етопе Грачис; CD 905 I - III Boris Christoff „Melodies Russes“, CD 1305 I - III Boris Christoff Mussorgsky „Boris Godunov“ и др.

Габровски сборник от 1824 г.

доц. ЕЛЕНА УЗУНОВА

Роден в знатно семейство на благочестиви родители, при Светото кръщение на св. Онуфрий Габровски му е дадено името Матей. Ръкоположен е за дякон и приел монашеското име Манасий в манастира Хилендар на Света гора. След мъчения и страдания турците го осъдили на смърт и на 4 януари 1818 г. го посекли на о. Хиос. Скоро след мъченическата му смърт гърците от Света гора Атон го канонизирали и съставили за култа неговото житие и служба.

По-късно текстовете са преведени на църковнославянски и включени в сборник. През 1824 г. е изписан и Габровският сборник, който включва тези два важни текста за паметта на преподобномъченика Онуфрий Габровски.

Сред текстовете, необходими за поддържане на култа към преподобномъченика Онуфрий Габровски, в ръкописа са включени съчинения, представящи една друга област от интересите на четящия българин - знания за природата и астрологията в съчиненията „Гръмник“ и „Зодиак“.

Началото на текста на Гръмника, л. 17 а
НБКМ 698

Еленски препис на „История славянобългарска“, 1784 г.

Д-Р **ИВЕТА РАШЕВА**

От 07.05.2024 г. до 02.06.2024 г. в зала „История на книгата“ в Национална библиотека „Св.св. Кирил и Методий“ може да бъде видян оригиналът на преписа на Паисиевата история, направен от поп Дойно Граматик - Дойно Станюв Робовски - Граматик (1760 - 1814) - родом от гр. Елена, през 1784 г.

Този препис е всъщност „препис на преписа“ на втория Софрониев препис и се отличава с много добавки и коментари.

Книжовният паметник съдържа 183 ръкописни и 53 печатни листа 200 x 150 мм. Сигнатура: НБКМ 370.

Страница от ръкописа с богата орнамента, червено и черно мастило.

Павликянски сборник

ПРОФ. ЕЛИСАВЕТА МУСАКОВА

Ръкописът, съдържащ поучения, молитви и басни, е останал встрани от научния интерес на учените, изследващи католическата (павликянска) литература в българските земи. Върху една от кориците има приписка с името на Павел Дуванлий – католическия епископ Павел Гайдаджийски (1734–1804) – и годината 1792. Почеркът, с който са написани текстовете, не съответства нито на неговия, нито на почерците в останалите павликянски ръкописи, запазени в Националната библиотека. Пълното проучване на ръкописа предстои, но причината той да бъде избран като изложбен екземпляр са рисунките с мастило. Те са направени от друга ръка, може би детска, и са силно наивистични, но точно затова представляват изключително любопитни изображения.

Клуб „Писмена“ представи списание „ФРКМ“

ЯНИЦА РАДЕВА

На 21 май поетесата и писателка Яна Букова гостува на Литературния клуб „Писмена“, за да сподели опита от редакционната си работа по атинското писание „ФРКМ“, на което е съосновател и член на редакционния екип. Списанието се издава вече 10 години от група поети, между които още са и Василис Аманатидис, Панайотис Йоанидис, Теодор Хьотис, Фиви Яниси. Главен редактор е поетесата Катерина Илиопулу, а артистичен директор - визуалният артист Янис Исидору, който е изработил и главата на списанието. Един от въпросите по време на вечерта беше свързан именно с озаглавяването на списанието. Изборът на заглавието като „ФРКМ“ се е оказало добър ход като уникалност на наименованието, тъй като при изписването на „фармакон“ в интернет се отварят множество страници, „ФРКМ“ е уникално име. Идеята за него идва от един цитат от Платон, който гласи, че поезията е лекарство. Пълното заглавие на списанието е „ФРКМ – списание за изследване на поетичния феномен“.

Яна Букова разказа за възникването на идеята за издаването на списанието. Тя дошла от усещането на групата творци, че списанията, които съществуват, са скучни и недостатъчни, създаващи „усещане за отживелица“. Яна Букова представи видео с перформанс, организиран от групата, а по време на разговора на екрана пред публиката се появяваха снимки на корици от списанията и визуални материали, включени в него.

Яна Букова каза, че за „ФРКМ“ е много важна теоретичната част. Първите пет години, т.е. първите 10 броя, се характеризират с това, че включват и критика, като резултат от неудовлетвореността от оперативната критика в момента: „Искахме да направим смислен анализ на текста от страна на човек, който също пише. Едни от принципите, които редакторите спазват, е никога да не пишат отрицателна критика. Стремили сме се да изтъкваме книги, които смятаме за интересни“, каза още Яна Букова. Друга характерна част от списанието са интервютата в рубриката „1+1“ на поет с поет по повод нова книга, заради потребността да се задават въпроси, които обикновено журналистите да пропускат и да се даде възможност на поета да говори с дълбочина за своето творчество.

Съществена част от списанието са преводите. Целта, която си поставя екипът, е както да представя съвременна гръцка поезия от средното до най-младото поколение автори, така и да се представят изключително важни имена в областта на поезията от втората половина на XX в., непревеждани на гръцки език до този момент, като Дмитри Пригов от Московската концептуална школа, чилийския авангардист Раул Зюрита, американката Лин Хеджиниян, представителка на течението на „лангуидж“ поезията, иконичната датска поетеса Ингер Кристенсен (която Силвия Чолева издаде наскоро в Издателството за поезия „Да“). Немалка част от авторите са превеждани от редакционния екип. Самата Яна Букова влиза в ролята на преводач от руски и български. Списанието работи с мрежа от над 20 преводачи от различни езици. За първите пет години от съществуването си „ФРКМ“ представя 64 чуж-

ди поети, 47 гръцки поети, 48 критики на книги. Любопитно е, че още от първия си брой списанието успява да изплати вложените в него средства. Първоначално се разпространява само в Атина, на Солунския панаир на книгата и в малко на брой избрани книжарници извън гръцката столица. Днес обаче работи с разпространител, който се грижи да достига из цялата страна.

След десетия брой списанието става тематично. Броевете му са организирани около теми като „Поезия и политика“, „Човешкото животно“, „Слово и текст във визуалните изкуства“, „Поезия и документ“, „Поезия и политика“, „Антропоцен“ и др. и функционират повече като антологии по определена тема, отколкото като брой на периодично издание. При повечето от тях Яна Букова е в тесния екип, подбиращ и куриращ тематичния материал. Съществува и представяне на български автори. Така например последният тематичен брой, „Нежност, грижа, солидарност“, включва стихотворения от Марин Бодаков, а в броя „Антропоцен“ е публикувана поемата на Кирил Василев „Слънчев удар в Дуръс“.

Споделеното от Яна Букова намери отклик сред публиката от ценители, която се поинтересува от аудиторията на списанието, периодичността, връзката му с българската публика, финансирането.

Изводът от вечерта е, че „ФРКМ“ няма аналог сред списанията издавани в България, доколкото това е частна инициатива, добила трайност и разпознаваемост в културното пространство в Гърция, която не разчита на външно финансиране и субсидиране. Не на последно място, списанието е разпознаваемо от все по-млада публика и разширява кръга на четящите поезия.

Като подарък от институцията Яна Букова получи антологията „Стихопади“. Тя дари на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ няколко от годишните на списанието, които, след обработка, ще постъпят във фонда на Библиотеката и ще бъдат достъпни на читателите. В традиционната витрина на „Писмена“, заедно с книгите от Яна Букова, ще бъде изложен и най-новият брой на списание „ФРКМ“.

Криминалният казус на двама евреи-сефаради в Османската империя от началото на XIX век.

Превод и анализ на чернова на османотурски документ.

ДИМИТЪР ЛИЛОВ

The criminal case of two Sephardic Jews in the early 19th century Ottoman Empire. Translation and analysis of a draft Ottoman Turkish document.

Dimitŭr Lilov

The publication examines a document in the Ottoman Turkish language from the archives of the “Oriental Collections” department of the National Library “Saints Cyril and Methodius”. The document is a draft. It is dated from the beginning of the 19th century. A transcription was made from the Arabic alphabet into the Latin alphabet, as well as a translation into Bulgarian. In view of the fact that it is a case study of commercial activity in which Jews are involved, the publication includes a brief historical overview of the history of the Jewish ethnic group in the Balkan lands of the Ottoman Empire, and more specifically the Sephardic Jews. The overview covers the circumstances related to the expulsion of the Jews from the territories of present-day Spain and Portugal in 1492, and the settlement of a large part of them in the Ottoman Empire. The main aspects of their status and public life as Ottoman subjects are also mentioned.

Keywords: Jews, Sephardim, Thessaloniki, Gallipoli, goldsmith’s bazaar, dhimma

Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ притежава един от най-големите в света архивни фондове с документи от Османската империя. Чрез тяхното проучване може да се разкрият неизвестни до момента процеси и явления от многовековното пребиваване на българския и другите балкански народи под османска власт.

Разглежданият документ представя един съвсем конкретен случай, който не може да претендира за поглед върху някаква обширна проблематика. Но специфичното е, че се касае за една от най-интересните религиозно-етнически групи, векове наред обитавали изключително разноликата Османска империя. А именно – евреите. Преди да представя превода и анализа на конкретния документ, ще направя кратко описание на еврейското присъствие в земите на Османската империя, като уточнявам, че ще акцентирам само върху Балканите.

При установяването си по земите на бившата Източна Римска империя – Византия, османците заварват живеещо от векове еврейско население – така наречените „романиоти“. За тази еврейска група е характерно, че е гръцкоговореща. Но

до към XVII в. тя е асимилирана от дошлите по-късно по тези земи и значително по-многобройни евреи - сефаради. От Европа пристигат и отделни групи евреи - ашкенази. Но повечето от тях също се претопяват в сефарадската среда. Тъй като по такъв начин в балканските османски земи остава да присъства почти само общността на сефарадите, моето по-нататъшно изложение ще е концентрирано само върху тях¹.

През продължилия много векове живот в различни земи и държави, отделните еврейски групи възприемат различни езици за общуване в личния и обществен си живот. Собствено еврейският език – иврит, остава като език на религията и свещените текстове, но общуването – и писмено, и говоримо не се извършва на него. Езикът на сефарадите е своеобразен диалект на испанския език. В наше време най-често е наричан „ладино“, но някои автори използват и названието „юдео-испански език“. Именно това е езикът на сефарадите през всички векове на тяхното присъствие на Балканите².

Историята на сефарадите започва на Иберийския полуостров, на територията на съвременните Испания и Португалия. Тяхното присъствие там датира още от времето на Римската империя. След нейното разпадане, следват трудни периоди под вестготска власт, когато е имало принудителна смяна на вярата на евреите. През 711 г. от н. е. започва арабско-мюсюлманската власт над Иберийския полуостров. Именно тогава пред тамошните евреи се открива нова ера – „златен век“, по време на който тяхната култура и общество достигат непознати до този момент върхове. Арабско-мюсюлманската власт над Иберийския полуостров продължила векове наред, като окончателно приключва с падането на Гранада под християнска власт. Периодът на изтласкване на мюсюлманите от север на юг от страна на християнските сили остава в историята с названието „реконкиста“. В резултат от нея сефарадските евреи попадат под властта на няколко различни християнски държави, от които по-късно се сформират съвременните Испания и Португалия. В новите условия животът на евреите претърпява възходи и спадове. В дадени периоди те имат доста добро положение в служба на централните кралски власти и относителна самостоятелност на вътрешнообщностния си живот. В други периоди положението им е било тежко. Например през 1391 г. по целия Иберийски полуостров, според Х. Перес³, се извършват масови антиеврейски погроми с хиляди жертви.

Но драстичният обрат настъпва през 1492 г., когато християнските войски превземат Гранада – последния мюсюлмански бастион на испанска земя. На 31 март 1492 г. кралете – съпрузи Фердинанд II Арагонски и Изабела I Кастилска издават едикта от Гранада, с който на евреите се поставя избор в четиримесечен срок или да приемат християнството, или да напуснат териториите на кралства Кастилия

¹ Вж. повече у: Бенбаса, Естер, Родриг, Арон. История на сефарадските евреи от Толедо до Солун. София, 2003, с. 91.

² Вж. повече у: Пауновски, В. Ладино. Приноси за съхранението и проучването му в България. - В: *Списание на БАН*, 2006, 3, с. 25-35.

³ Перес, Х. История на Испания. София, 2005, с. 104-109.

и Арагон⁴. Известна част от испанските евреи сменили вярата си, но голямото мнозинство напуснало завинаги земите, където предците им живеели векове наред. Огромната част от напусналите се установява на територията на Османската империя, която тогава вече владеела Източното Средиземноморие и Балканите. От там нататък през вековете до края на Османската империя, евреите живеели относително безпроблемно под нейна власт, като никога върху тях не са прилагани гоненията на религиозна основа, които са били така характерни за техния живот в християнските страни.

Какво би могло да се каже за положението на евреите в Османската империя и в частност за сефарадите на Балканите? Темата е изследвана и представена в публикации на учени от България – напр. Цви Керен⁵, Светлана Иванова⁶, Християн Атанасов⁷, а също и от чужбина⁸. Ще преразкажа общо известните факти и впоследствие ще се фокусирам върху документа.

Като начало би могло да се каже, че евреите, както и християните, са подчинени на класическия за исляма модел *зимма*⁹. Въпросният модел води началото си още от Корана и от времето на пророка Мохамед¹⁰. Отнася се за немюсюлманите, живеещи под мюсюлманска власт, и по-точно за така наречените „хора на книгата“ (Библията) – т.е. юдеи (евреи) и християни. Според теорията на ислямското право *зимма* е нещо като конвенция, която дава на въпросните хора на книгата гаранция за обществените и частните им права. Те попадат в категорията *зимми* и са в известен смисъл защитени, въпреки че са втора категория поданици спрямо мюсюлманите. Към тях има известни рестрикции. Целта е да се подчертае върховенството на исляма и по-високото положение на мюсюлманите. Една мярка с практическо измерение е задължението на *зиммите* да заплащат поголовен данък „джизие“, който не важи за мюсюлманите. Също така, *зиммите* не са имали право да носят оръжие (дали винаги и навсякъде това се е спазвало е друг въпрос). На символно ниво могат да се посочат рестрикции като носене на по-безцветни дрехи, разположението на кварталите, в които живеят – по-лоши места в селищата. Също така религиозните сгради, и изобщо сградите на немюсюлманите, трябва

⁴ Пак там, с. 130-135.

⁵ Керен, Цви. Еврейската общност в Русчук. От периферия на Османската империя до столица на Дунавския вилает 1788 - 1878. София, 2008.

⁶ Иванова, Светлана. Малките етноконфесионални групи в българските градове през XVI - XVII в. - В: *Българският шестнадесети век. Сборник с доклади за българската обща и културна история през XVI век.* София, 1996, с. 49-82.

⁷ Атанасов, Християн. Християни и евреи във Видинско. Джизие описи на Видинския санджак от 20-те години на XVIII век. София, 2010.

⁸ Cohen, Julia Phillips. *Becoming Ottomans. Sepharadi Jews and Imperial Citizenship in the Modern Era.* New York, 2014.

⁹ Превод на арабската дума "зимма" - Баранов, Х. К. Арабско-руският словарь. Москва, 1958, с. 349.

¹⁰ В Корана за "зимма" е споменато в Сура 9, айети 8 и 10. Теофанов, Цветан. Превод на Свещения Коран, 1997, с. 187.

да бъдат по-ниски от мюсюлманските. Съществувала и забрана християнин или юдеин (евреин) да се ожени за мюсюлманка или да има за слуга мюсюлманин. Как е възприемано всичко това от християните, е тема на друго изследване. Но в случая с евреите определено може да се каже, че рестрикциите са били дреболия в сравнение с репресиите, на които са били подложени в напуснатите от тях страни. Още повече, че що се отнася до техните вътрешни дела, те се ползвали с големи свободи¹¹.

Общественият живот на сефарадите през османската епоха се определя от политиката на Османската империя да предоставя на немюсюлманите възможността да организират делата си спрямо техните религии и традиционно право. Освен това османската власт предпочита да комуникира с формални или неформални представители на съответните общности, а не с отделните физически лица. След като османците завземат Балканите, почти всички православни християни са обединени под юрисдикцията на Вселенската патриаршия. Изключение са най-западните области, където до втората половина на XVIII в. съществуват други две православни църкви – Печката и Охридската. Същото е положението и с арменците, които са обединени в собствена арменогрегорианска християнска църква. Горепосочените религиозни организации са мащабни, обхващат обширни райони от Империята и имат централизирано ръководство в лицето на православен патриарх и арменски католикос. За разлика от тях, случаят с евреите е по-различен. Еврейските общности по места имали пълна самостоятелност. Едва през 1835 г. е въведена длъжността „главен равин“ с презумпцията да е духовен глава на всички евреи. Но в действителност тази високопоставена длъжност никога не заработва истински. Липсата на централизирана структура при евреите си проличава и от следния факт – в големите градове като Истанбул и Солун еврейското население не било подопечно само на една общност, а на по няколко такива¹².

Самите евреи са назовавали тези общности с термина „кахал“. Те представлявали групиране на лица и семейства около една синагога, което с течение на времето преминава в общност, обхващаща евреите от даден квартал. Относно подчинението на законите, разбира се, единственият официално признат закон бил мюсюлманският. Но държавата не задължавала немюсюлманите да се обръщат към официалните съдебни органи (кадиите) за уреждане на вътрешните си отношения. Евреите се отнасяли към собствените си съдилища за всичко, свързано с вътрешните им дела, а еврейските първенци предпочитали да запазват известна дискретност пред османските власти относно тази своя дейност. За криминалните дела при всички случаи се налагало отнасяне до мюсюлманското правосъдие¹³.

Като цяло животът на евреина от раждането до смъртта минавал в рамките на общността. Трябвало да спазва във всичко нормите и традициите, съществуващи в тази общност. Относно непокорните съществувал цял набор от санкции

¹¹ Бенбаса, Естер, Родриг, Арон. Пос.съч. София, 2003, с.74-75.

¹² Пак там, с. 105-107.

¹³ Бенбаса, Естер; Родриг, Арон. Пос.съч. София, 2003, с. 97-99.

– глоби, публични порицания, лишаване от религиозни права. Най-крайната и най-тежка мярка било изключването от общността – „херем“. Херемът се произнасял най-тържествено в синагогата. Всички тези мерки не са санкционирани с държавна принуда като официалното право. Но те имали реален и силен ефект, защото извън общността евреинът нямал истинско място. В случай, че бъдел изключен, той много трудно би могъл да намери алтернатива в обществото наоколо. А сред своите той бил вече напълно изолиран във всичко, като дори нямал право на погребение в еврейски гробища¹⁴.

Общностите (*кахал*) имали и свои правила за избиране на ръководни органи, което също било процес от автономен характер спрямо държавата. В различни времена, при различни обстоятелства, понякога османските власти се намесвали при назначаване на общностни лидери, но това не се превърнало в постоянна практика. Що се отнася до религиозните въпроси, всяка една общност имала свой равин, а по-големите – повече от един.

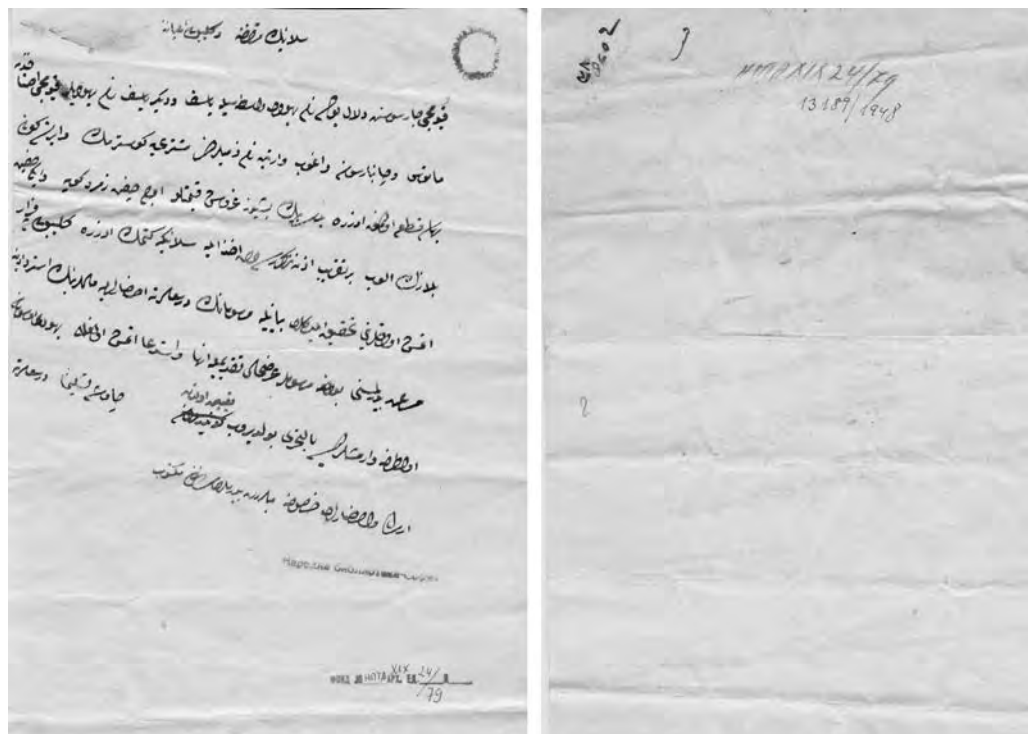
Освен всички други свои функции, отделната общност била и структурата, изплащаща данъците. Данъчно задължените лица фигурирали в официален регистър, но държавата изисквала данъците от общността като цяло, а не от отделни индивиди. Това водело до вътрешно преразпределяне на данъците по свои правила, които не било необходимо да се съгласуват с официалните власти.

Подчертаната до тук самостоятелност на отделните общности в никакъв случай не трябва да води до извода, че между тях не е имало отношения и чувство за общност. През хилядолетията на живот без своя държава, където и да са били, евреите винаги са запазвали съзнанието, че са един народ. От това следват най-различни прояви на солидарност и взаимопомощ, надхвърлящи не само местните общности, но и държавните граници. Например, въпреки посочената по-горе липса на единна религиозна структура, често равините от по-малки общности се консултирали по богословски въпроси със свои колеги от големите градове. Друг пример е фактът, че еврейското население в прародината, например в Йерусалим, редовно е получавало парична подкрепа от своите сънародници от цяла Европа. Ако еврейска общност от някоя провинция имала необходимост да потърси съдействие от централната османска власт, това обикновено ставало чрез посредничеството на влиятелни евреи в Истанбул. Тъй като солидарността между евреите надхвърляла държавните граници, това било сериозен фактор те да са много активен участник във външната търговия на Османската империя. За нейното успешно осъществяване семейните и общностните контакти между евреите от различни държави са ключова предпоставка. Друга тяхна дейтелност са били различните занаяти. Евреи често са били наематели и ползватели на дюкяни и магазини. Всички тези дейности са позиционирани в градовете. По принцип евреите на Балканите през османската епоха са били градско население. Еврейски села отсъстват от пейзажа на тези земи в описваната епоха. Възможно е да са съществували някои изключения, но като цяло евреите не са ползвали земеделска земя и не са

¹⁴ Пак там, с. 100.

се занимавали със селскостопански труд¹⁵. Освен споменатата външна търговия, евреите са били участници и във вътрешната търговия в пределите на Империята.

И именно конкретен казус, свързан с вътрешно-търговската дейност, е описан в разглеждания от мен документ – НПТА XIX 24/79. Той се състои от един лист с размери 28,1 x 19,1 см. От зачертаванията и някои непълноти става ясно, че това е чернова. Мاستилото е черно на цвят. Писмото е стил „рика“¹⁶. Датата е изписана на втората страница – 15 май 1833 г.

Факсимиле
НПТА XIX 24/79

¹⁵ Панова, Снежка. Търговска и финансова дейност на евреите на Балканите през XVI-XVII в. - В: *Исторически преглед*, 1964, 3, с. 30-60.

¹⁶ Рика е възникнал на османска почва стил на изписване на арабската азбука. Това е опростен тип бързописан арабски шрифт. Масово е използван както в частна кореспонденция, така и в повечето служби на администрацията. Вж. повече у: Недков, Б. Османотурска дипломатика и палеография. София, 1966, с. 104 - 105.

Транскрибиран на латиница, текстът изглежда последния начин:

Selanik mutasırrıfına ve Gelibolu ayanına

Kuyumcu çarsusunun Dellâl Yuda nam yahudi vasıtası ile Yasuf ve diğer Yasuf nam yahudiler kuyumcu esnafından Matos ve Hanbarsun ve Agop ve Artin nam zimmilerden müşteriye göstermek ve ertesi günü bahası kat olunmak üzere bedeli bin beş yüz guruş kıymetlü üç çift zümrüt küpe ve iki çift bilezik olup ber takrib izin tezkiresiden dade ahz ile Selâniğe gitmek üzere Gelibolu'ya firar etmiş olduklarını tahkik eyledikleri beyan ile mersumanın Dersaadet'e ihzarları ile mallarının istirdadına müsaide buyurulmasını bu defa mersumlar arzuhal takdim ile inha ve istida etmiş olmagla yahudi-i mersuman ol tarafa varmışlar ise bit-taharri buldurub tayin olunan çavuşa teslimen Dersaadet'e irsal ve ihzarları hususuna mubaderet buyurmalarını mektub

1248 zilhicce 25

Превод на български език:

До мутасаръфа¹⁷ на Солун и аянина¹⁸ на Галиполи

Чрез посредничеството на евреина на име Делял¹⁹ Юда от златарската чаршия, двамата евреи на име Ясеф и другият Ясеф, взели от немюсюлманите Матос, Ханбарсун, Агоп и Артин три чифта изумрудени обици и два чифта гривни на стойност 1 500 гроша²⁰, за да ги покажат на купувача и за да се определи цената на следващия ден. След като са взели по заобиколен начин разрешително, за да отидат в Солун, се установява, че са избягали към Галиполи. Този път споменатите [потърпевши], след като са представили молба, са помолили да се заповяда отнемането на стоката и призоваването им в Истанбул /Дер-и Саадет/. Ако споменатите двама евреи пристигнат там, да бъдат намерени бързо и предадени на²¹ назначения чауш, [след което] да бъдат изпратени в столицата /Дер-и Саадет/ и призовани по делото.

25 зилхидже [12]48 г.; [15 май 1833 г.]

От текста виждаме, че освен за конкретен случай от търговска дейност, тук става дума и за криминален казус. Бидейки чернова, документът съдържа много неясноти. Не става ясно къде се намира златарската чаршия, от която е извършена кражбата. Не е ясно и кой е органът на властта, който пише до мютесаръфа и аянина.

¹⁷ В Османската империя терминът "мутасаръф" се използва за ръководител на административна единица "санджак", приблизително отговарящ на съвременното понятие "област".

¹⁸ Аянин - влиятелен човек, велможа, големец; местен първенец в даден район или град.

¹⁹ В случая думата "Делял" е лично име на споменатия евреин, но по принцип думата означава "глашатай". Вж. повече у: Тилков. С. Малък турско-български речник. Солун, 1896, с. 234. В друг контекст думата може да означава и "търговски посредник, комисионер".

²⁰ Цифрата не е достатъчно ясна. Може да се прочете и като 7500.

²¹ С многоточието е маркирано оставеното в документа празно място, предвидено за добавяне на името на въпросния чауш.

Настоящият документ не е съвсем непознат на научната общност – той вече е разглеждан, анотиран и публикуван в изданието „Опис на османотурски документи за занаяти и търговия (XVI-XIX в.)“²². Представеното там тълкувание се разминава в някои важни пунктове в същината на документа. Като автор на черновата е посочен великият везир, но в реквизитите на текста няма доказателство за това становище. Като потърпевши от измамата са представени евреите, но при внимателно анализиране на превода виждаме, че те всъщност са лицата, извършили престъплението, съответно потърпевши са златарите Матос, Ханбарсун, Агоп и Артин. Третото важно разминаване е в датата, по-точно в годината. При изписването на датата първите две цифри на годината са пропуснати, но по подразбиране се приемат за 12, защото от стила на оформление на документа става ясно, че той трябва да се датира като такъв от XIX век. Изписани са сравнително нечетливо последните две цифри. В анотацията от посочения по-горе опис първата цифра е възприета като „3“, но според настоящия прочит тя е „4“. Съответно там датировката е следната: 25 зилхидже [12]38 г.; [2 септември 1823 г.]

Настоящата публикация представя само един документ от богатството на османския архив, съхраняван в Националната библиотека на България. Възможностите за научни изследвания са големи, и биха могли да обогатят много познанията за историята не само на България, но и на други съвременни страни, получили независимостта си след разпадането на Османската империя.

Извазвам специалната си благодарност към професор Стоянка Кендерова и професор Джандан Бадем за помощта, която ми оказаха при превода от османотурски език.

Използвана литература:

Атанасов, Християн. Християни и евреи във Видинско. Джизие описи на Видинския санджак от 20-те години на XVIII в. Държавна агенция „Архиви“. София, 2010.

Ботев, Ростислав. Реконкистата - война на две религии. София, 2021.

Бенбаса, Есте, Родриг, Арон. История на сефарадските евреи от Толедо до Солун. София, 2003.

Иванова, Светлана. Малките етноконфесионални групи в българските градове през XVI - XVII в. - В: *Българският шестнадесети век. Сборник с доклади за българската обща и културна история през XVI век*. София, 1996.

Керен, Цви. Еврейската общност в Русчук . От периферия на Османската империя до столица на Дунавския вилает 1788 - 1878. София, 2008.

Недков, Борис. Османотурска дипломатика и палеография. София, 1972.

Недков, Борис. Османотурска дипломатика и палеография. София, 1966.

²² Опис на османотурски документи за занаяти и търговия (XVI-XIX в.). София, 1993.

- Перес, Хосе. История на Испания. София, 2005, с.732.
- Теофанов, Цветан. Превод на Свещения Коран, 1997.
- Benbassa, Esther, Rodrigues, Aron. The Jews of the Balkans. The Judeo-Spanish Community, 15th to 20th Centuries. Oxford UK and Cambridge USA, 1995.
- Cohen, Julia Phillips. Becoming Ottomans. Sepharadi Jews and Imperial Citizenship in the Modern Era. New York.
- Levy, Avigdor. The Jews of the Ottoman Empire. New Jersey, 1994.
- Svoronos, N. Le commerce de Salonique au XVIII siecle. 1956.

Интересът на Н. Райнов към Св.св. Кирил и Методий

Д-Р **ИВЕТА РАШЕВА**

The Interest of N. Rainov in St. Cyril and St. Methodius

Iveta Rasheva

Summary

The fact that N. Rainov shows interest in the characters of St. Cyril and St. Methodius and their deeds as first teachers-apostles is unknown and unexplored up to this moment. He even writes a book called "The Saint Brothers". The following research looks at two stories by Rainov – "The Even Apostles" and "Brothers", as well as the interpretations of the paintings of Nicholas Pavlovich that are related exactly to this motif. In them, N. Rainov manages to "catch" different aspects of the shown Bulgarian myths about St. Cyril and St. Methodius and gives them additional connotation in his stories as well as in his artisan works. His method is unordinary and unique.

Keywords: Cyril and Methodius, King Boris, N. Rainov

Н. Райнов се възхищава от личността и идеите на Ръорих за опазване на изкуството, но също така се стреми да подражава и на философията му (Според Н. Ръорих /1874 –19478/ - руски художник, писател, археолог, обществен деец, мистик, философ - най-голямо значение за космическия ред има съотношението между времевите категории минало, настояще и бъдеще: „От древните чудни камъни изградете стъпалата на настоящето“¹.). Ето какво казва накратко (в тази връзка) за себе си в Алманаха „Жътва“: „Най-голяма благодарност дължа на Семинарият, дето ме научиха да мисля, да мълча, да почитам, да съзерцавам и да търся нещо по-горно от човека... Търсих следите на загубени духовни движения..., видях неща, за които няма перо. Живях всякак. Много неща учих. Износвах ли си впечатленията, давах ги на другите: тъй се появиха една по една книгите ми. В много от тях има изповед: който знае да ги чете, ще ме види какъв съм и какъв съм бил...“².

Интересен и неразгледан до този момент е фактът, че Н. Райнов проявява интерес към личностите на св. св. Кирил и Методий и делото им като първоучители-апостоли. Дори пише книга „Светите братя“, която, за съжаление, днес не фигурира в няколкото поредици издадени събрани неговни съчинения. Настоящото

¹ Рерих, Н. К. Листы дневника. Москва, 1995, с. 58, преводът е мой.

² Райнов, Н. Жътва. Алманах. София., 1921, с. 4.

изследване ще разгледа два Райнови разказа – „Равноапостолите“ и „Братя“, както и интерпретациите на картините на Николай Павлович, свързани конкретно с този мотив.

Ако се върнем към споменатата вече Ръорихова идея за космическия ред и я допълним с твърдението му, че „има народи, чиито духовни водачи са ги научили да виждат същинския мир, всеки народ ги е имал, а тия що си нямат, ще ги имат“³, бихме могли да „ситуираме“ разказа „Равноапостолите“, посветен на св. св. Кирил и Методий, именно в тази семантична сфера.

В сюжета на тази творба всички народи имат свои ангели - закрилници, които искат от Бога онова, което е нужно за хората им. В завръзката е уточнено какви са молбите на гърци, франки, латини и др. народи през IX в. Именно там се появява ангелът-закрилник на българите, който се отличава от другите ангели („той беше едър и с теменужени крила“⁴). Отличава се и прощението му пред Бога – за разлика от другите си побратими, които искат земя, сила, власт и т.н. за подопечните си, ангелът на българите пояснява, че те си имат всичко и искат едно-единствено нещо от Бога – „да им изпрати вдъхновени люде, които да му обяснят Христовата вяра на български език“. Още тук се залага месианистичната идея, че българите искат духовна светлина и Бог обещава на ангела им, че те ще бъдат „народ просветител и учител на цялото славянско племе“. Тази месианистична идея откриваме и в друг детайл – в портретната характеристика на закрилника. Българският ангел единствен има „бляскави и хубави теменужени крила“. Цветовата семантика е вече позната от написания малко по-рано разказ „Апостолите“ : „Когато Иисус Помазаникът излезе от Светия град, апостолите видяха, че над главата му пламна небесна дъга – седем пояса на добродетел отваряха пътя Му към света. Дванадесетимата знаеха, че жълтият цвят е знак на вярата, червеният - на обичта, синият – на целомъдрието, зеленият – на надеждата, моравият – на добротворството, портокаловият – на въздържанието, а теменуженият – на смиренето“⁵.

Следователно бихме могли да предположим, че именно смиренето и търсенето на духовна сила ще бъдат възнаградени, защото това е правилната (според християнската религия) отправна точка. Божият дух слиза над двама братя *българи* от Солун и така се стига до създаването на славянската писменост (Райнов недвусмислено уточнява етническият произход на първоучителите, без да го подлага на никакво съмнение). Следва разказ за Великоморавската мисия, книжовната дейност на братята, смъртта на св. Кирил, мъченичеството на св. Методий и кончината му, гоненията на учениците им и пристигането им в България.

В развързката научаваме, че дарбите на останалите народи са се превърнали в тяхно проклятие, а „дълги векове *българската* буква бе знак за духовна светлина между всички славянски народи, защото тъй бе отсъдил Бог, когато раздаваше

³ Рерих, Н. К. Цит.съч., с. 58, преводът е мой.

⁴ Всички цитати от разказа „Равноапостолите“ са по изданието му: Райнов, Н. Самодивско царство. Сказания и притчи. София, 1939, с. 78 – 83.

⁵ Из „Апостолите“. Н. Райнов. Светилник за душата. София, 1993, с.77.

даровете” – т.е. отправната точка на смирението действително води до награда.

С типичната за стилистиката си притчовост, Н. Райнов налага идеята, че всичко зависи от Бога и каквото поискаш - ще ти се даде, каквото посееш - това ще пожънеш. Всеки народ си има ангели-закрлници - те са медиатори - отговарят за него пред Бога – ГОРЕ – по вертикалата на пространството, а ДОЛУ – земните дела са в ръцете на общността и всяка получава заслуженото. Светите братя са *българи*, буквите са *български*, *българският* народ е праведен, смирен и духовно устремен – затова е избран да води славянските народи – такъв е дарът от Бога, такова е решението Му. И това не може да се оспори. Божествената промисъл е сама по себе си история – минало, настояще и бъдеще.

Разказът „Братя” започва с графично отделен увод, свързан отново с делото на св. св. Кирил и Методий и Божествената промисъл, в който се уточнява, че „Божията Промисъл бе избрала няколко народа, за да изпита чрез тях людетe. Най-силен от народите тогава бе на Изток – сарацинският, а на Запад – българският”⁶. (Нашият народ е по-силен от византийския – уточнено е, че византийците са „служители на Сатаната”).

Наративът следва някои познати от Пространното житие на Константин Кирил Философ моменти – разказана е например случката с отказа на св. Кирил да се ожени – той избира за своя невеста София /мъдростта/. Този път братята – първоучители са определени като праведни и добродетелни *славяни* от Солун. Засегнат е мотивът за „надпреварата” – византийският император се бои от българския хан, който се обгражда с учени мъже, и иска св. Кирил за себе си: „Другите са звезди, а той е слънце между звездите. Неговото място е в Цариград – град над градовете. Византия ще бъде силна с него.”

На образа на византийския император се противопоставя идеализираният образ на просветения владетел - халифът на Багдад - Ал- Мамун. Той събира от всякъде в столицата си книги и строи книгохранилища. Заповядва да се направи превод на съчиненията на Птоломей. Беседва с учени люде, без значение откъде са и каква вяра изповядват. Поръчва научен опит, за да се измери кълбото Земя и не се плаши от консервативните мюсюлмани. Когато чува за проповедите на св. Кирил в халифата си (последният е чул Божия глас и е отишъл там по Божията воля), той не слуша онези, които искат да го изгонят или убият, а го кани в палата си като гост и го включва в Спора на учените мъже /традиция, останала от времето на Харун-Ал-Рашид/. В този спор участват будисти, зороастрийци, последователи на Платон и Аристотел, много мюсюлмани и един-единствен християнин – Кирил. Най-умен /демократичен, напредничав/ е будистът Сакия Муни: „Недейте да пъдите никого, който носи светлина. Само бухалите се плашат от светлината.” Св.Кирил защитава пред всички универсалната идея, която не може да бъде оспорена от нито една религия – че „три неща са дадени от Бога на всички – земята,

⁶ Всички цитати от разказа „Братя” са по изданието му: Райнов, Н. Самодивско царство. Сказания и притчи. София, 1939, с. 114 – 123.

въздухът и духът” – във всеки човек има дух Божий, всеки има нужда да диша и нищо повече, а всяко тяло отива в земята след физическата смърт.

Следващият сюжетен епизод разказва за отшелничеството на св. Кирил извън Цариград, период, в който първоучителят беседва само с ангели, архангели и херувими. От тях научава пъкления план на византийците да унищожат славяните – като ги разселят на нови места из империята и ги отделят от корените и езика им. В епилога равноапостолите Кирил и Методий се оттеглят в манастир, но никъде не се споменава, че се занимават с изнамирането на славянската азбука – вероятно това се приема като достатъчно ясен факт. По-късно те напускат манастира, кръщават много езичници по бреговете на река Брегалница / мотив, заимстван от „Солунска легенда”/, говорят на славяните на славянски език и им обясняват Божието слово. Така де факто ги спасяват като общност, защото те отказват да се подчинят на византийците: „Скъпа е за сърцето ни земята, дето първица чухме словото Божие на роден език. Не ще я сменим за друга, дори и втори Ханаан да е земята, която ни обещаваме”.

Ако се върнем към увода за изпитанието, не бихме се затруднили да обясним първото. Сарацинският владетел е достоен, просветен, води народа си разумно напред. С поведението си спрямо св. Кирил той издържа изпита за толерантност и приемане на идеята за вечното и доброто във всяка религия. Но как трябва да дешифрираме второто изпитание? Единствено и само, ако приемем, че славяните около река Брегалница са българи и именно св. св. Кирил и Методий ги покръстват, те издържат Божието изпитание – приемат Христовата вяра и не се отказват от земите си, опълчвайки се на византийците. Съществува и още един мотив в тълкуването: чрез св. Кирил и св. Методий /те са негови пратеници/ Бог „проверява” сарацинския и българския народ – защото, заедно или поотделно, *братята* /както е наречен разказът/ участват в изпитанията. Следователно и сарацинският, и българският народ се справят с Божия изпит.

Както е видно, стилистиката на Н. Райнов разчита на иносказанието и декоративността. Но и на обработката на митологемите. В тази връзка един от българските изследователи на литературното му творчество - Е. Сугарев⁷ - твърди, че авторът се опира на възможността на мита (по-точно на тази възможност – митът да бъде осмислен в една историческа общност, като същевременно запазва знаците на универсалното) и създава образна и символна система, която ... издига героя в себе си. Анахронистичната митологема за покръстителната мисия на св. св. Кирил и Методий в България съществува още от XI в. Митологема е и историята на делото им, стигнало до България посредством учениците им.

През XVIII в. в България мотивът, за споменатата и от Райнов покръстителна мисия, намира своя уникален вариант в „История славянобългарска” на Паисий Хилендарски. В главата, озаглавена „За славянските учители”, Паисий разказва познатата от Орбини и Бароний, а от по-старо време и от Хронографията на Продължителя на Теофан и Хрониката на Псевдо-Симеон от X в., легенда за майсто-

⁷ Сугарев, Е. Н. Райнов. Речник по нова българска литература. София, 1994, с. 306- 307.

ра, изрисувал Страшния съд в палата на хан Борис, благодарение на което е взето решението за покръстване на целия български народ. Паисий приема, че майсторът-зограф е самият св. Методий. Добавената измислица ражда вторична митология. Покръстването на българския хан Борис от самия св. Методий става митологема. Тази митологема преминава не само във възрожденската ни историография, но и във възрожденската ни литература. (Само Д. Войников включва Паисиевия разказ за покръстването в девет свои творби!). Според Н. Аретов⁸ именно творчеството на Д. Войников вдъхновява Николай Павлович за някои от картините му с исторически сюжети, по-точно за онези, посветени на покръстването ни.

Малко известно е, че Н. Райнов се спира подробно на тези картини, изследвайки творчеството на Н. Павлович, и така отново се връща, макар и по друг начин, към интереса си към св. Кирил и св. Методий. Според него⁹ покръстването на българите е тема, която занимава Н. Павлович дълго време.

Най-известните му картини и скици, свързани с тази митологема, са следните:
„Покръстване на Преславския двор” /40 x 49 см./

Този сюжет е залегнал в показаната картина, намираща се в Пловдивската държавна галерия, подобна, нарисувана с маслени бои в размер 0.45 на 0.56 м., се пази в Националната галерия. Там се съхраняват и недовършената с огромни размери 2 на 2.5 м. реплика, както и малката скица с перо и мастило, озаглавена „Кръщение

⁸ Аретов, Н. Преводната белетристика от първата половина на XIX век. София, 1990, с. 205.

⁹ Вж. Райнов, Н. Николай Павлович. График и живописец. София, 1955, с. 53.

Николай Павлович. Княз Борис усмирява бунта на болярите-езицици. Около 1875—1877.

„Борис с кръст в ръка усмирява
разбунтувалите се боляри” /45 x 56 см./

Борисово и на двортъ му” с размери 12.5 на 16.5 см.

Тази картина се намира в Националната галерия, заедно с по-голямата си реплика с размери 1.28 на 1.75 м. и няколко скици.

З. Н. Павлович е замислял да направи няколко картини или литографии за делото на св. Кирил и св. Методий. За това свидетелства двойната рисунка с молив от 1874 г. — „Свети Методий проповядва словото божие от църковен амвон” и „Свети Кирил измислюва славянската азбука”, с размери 30 на 22 см., съхранявана в Националната галерия :

42 Методий проповядва
Кирил измислява азбуката

В представените картини и скици на Н. Павлович прави впечатление фактът, че Методий е нарисуван като историческа личност. Липсва ореолът му на светец. Художникът не въвежда символи от канона на иконописа, стилът е историческа живопис /реализъм/. Образът му, както твърди и Елка Бакалова¹⁰, става „опора за утвърждаването на историческото самосъзнание на българите”. Следователно историко-литературната митологема преминава в изкуството, което я онагледява, и заживява в него успореден живот.

Н. Райнов успява да „улови” различни аспекти от посочените български митологеми за св.св. Кирил и Методий и им дава допълнителна конотация както в разказите си, така и в изкуствоведските си творби. Неговият прочит е нестандартен и уникален. Това ги обогатява още повече.

¹⁰ Бакалова, Е. Живописна интерпретация на сакралния образ в средновековното изкуство. – В: *Palaeobulgarica*, 1994, 1, с. 105.

Квалификационни курсове COBISS3/ Прехвърляне на данни и сведения за фонда и COBISS3/ Фонд – Периодични издания

ДАНИЕЛА ВАСИЛЕВА

В периода 08 - 12 април 2024 г. в Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ се проведеха два квалификационни курса - COBISS3/Прехвърляне на записи и сведения за фонда с преподавател Десислава Стоянова, като бяха обучени общо 9 участници и COBISS3/Фонд-периодични издания с преподавател Даниела Василева и обучени общо 5 участници. Курсовете се провеждат във връзка с повишаване на квалификацията на сътрудниците на Националната библиотека и въз основа на утвърдения в началото на годината график за провеждане на обучителни курсове за работа със софтуера COBISS.

Обученията преминават по предварително одобрена от библиотеката и IZUM учебна програма, след което на участниците се издават онлайн сертификати за успешно преминат курс.

По време на обучението, курсистите бяха запознати подробно с основите на системата COBISS, нейните услуги, софтуера COBISS3, както и новите приложения COBISS Cat и COBISS Lib. Бяха разгледани и темите за търсене и прехвърляне на записи от споделената база данни в локалната база данни, актуализирането на локални библиографски данни и локални кодови таблици, определянето на

въвеждането на данните за фонда, отпечатването на етикети от последователността на изходите, копирането на данни, инвентарирането, прехвърлянето на данните за фонда и други процеси, свързани с модул Фонд.

Още едно признание за Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

На 26.03.2024 г., заместник-директорът на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ Луиза Савчева беше избрана за член на Управителния съвет на Българска библиотечно-информационна асоциация.

Останалите членове на Съвета са: Силвия Павлова, Регионална библиотека „Христо Ботев“ – Враца; Ваня Грашкина-Минчева, НАЦИД; Васил Загорев, УниБИТ; Елица Лозанова-Белчева, СУ „Св. Климент Охридски“; Лили Спасова, Изпълнителна агенция за българите в чужбина; Силвия Найденова, Централна библиотека на БАН; Соня Първанова, Библиотека при НЧ „Христо Ботев – 1898“ – Рила; Спаска Тарандова, Фондация „Глобални библиотеки – България“.

Асоциацията вече има и нов председател – Калина Иванова, директор на Регионална библиотека „Петко Р. Славейков“ – Велико Търново.

„Несвършващо време. Спомени.“

Директорът на Националната библиотека доц. д-р Красимира Александрова посрещна историка и журналиста Петър Стоянович на откровен разговор за... несвършващото време на щастливите спомени.

„Всеки помни различни неща. Аз най-приятно се чувствам в личната ми рисунка, тази, която има вкус, има цвят, а от нея мирише на печени чушки, на есен и на косена трева на пролет“ - с тези думи Стоянович заинтригува и въвлече в разговор аудиторията. Авторът разказа, че първата глава в книгата му е тази за миналото. Много са описаните подробности за неговия род, но се е опитал да го пресъздаде за читателите през погледа си на дете. Децата винаги имат друго светуещане.

В разказа си обаче Петър Стоянович вплете не само детските си години, юношеството, но и казармата, като отдели специално място на университета и на образованието въобще.

В залата имаше смях, имаше въздишки и накрая аплодисменти за пъстрата история, за живия език, сякаш всеки бе съпреживял „несвършващото време“ на щастливите спомени на Петър Стоянович и на своя живот.

(PR отдела на НБКМ)